

UTÁSZ HARCTÉRI TAPASZTALATOK

Ma is felhasználható tapasztalatok a 2. világháborúból

Damó Elemér

Kedves Olvasó!

Vén obsitos vagyok, aki egész életét végigkatonáskodta, illetve a katonasággal szoros kapcsolatban töltötte. Nemsokára elfűjják számomra is az utolsó takarodót.

Elérkezett tehát a végső ideje annak, hogy átadjam a következő nemzedéknek azokat a szakmai tapasztalataimat, amelyeket a 2. világháború utolsó esztendejében szereztem, a 115. önálló utászs század parancsnokaként. Nem az összesre gondoltam, hanem csak a mai körülmények között is hasznosíthatókra.

Kiknek szántam ezt az írást?

Fiatal tiszteknek és hallgatóknak, akik gyakorlati kiképzéssel és a katonák tudatátformálásával foglalkoznak, illetve fognak foglalkozni.

Fölmerülhet a Kedves Olvasóban a kérdés, hogy miért most, jó 50 év elteltével írom le a tapasztalataimat. Hiszen a hadviselés elveinek és gyakorlatának változása miatt egy részük már elavult.

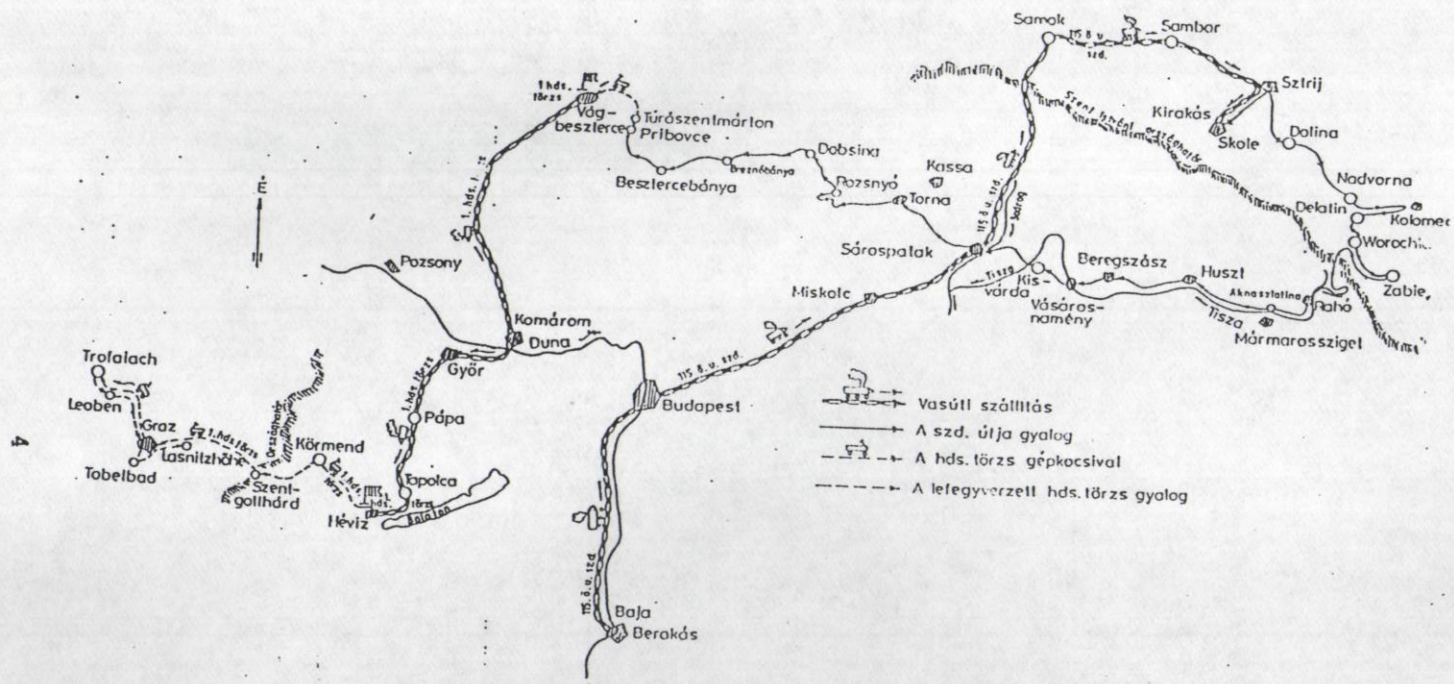
A legutóbbi háborúnk után azonban a résztvevők tapasztalatainak összegyűjtése elmaradt, mert az akkori katonai vezetés politikai nyomásra elegendőnek tartotta, a szovjet tapasztalok átvételét, hiszen azok hitelességét a győzelmük igazolta.

Pedig nem ártott volna összevetni az ő tapasztalataikat a sajátjaikkal, mert mint ismeretes, ugyanazt a jelenséget különböző nézőpontból szemlélők

különbözőképpen látják. Ezen kívül a mi civilizációnkat, technikai színvonalunkat és kultúránkat illetően is mások voltunk.

Ezzel az írással igyekszem pótolni az elmaradás rám eső részét.

Könyvem nem terjed ki a műszaki csapatok egészének háborús tevékenységére, hanem csak egy jellemző szeletét mutatja be úgy, ahogyan résztvevőként átéltem.

A 2. világháború utolsó évében megtett út. Az ennek során szerzett tapasztalatokat tartalmazza a könyv.

I.

VÉDŐÁLLÁSOK LÉTESÍTÉSE

Úgy tűnik, hogy a Don elérésétől a háború végéig a csapatok műszaki tevékenységének zömét különböző rendeltetésű védőállások létesítése képezte.

Szándékosan használom a **létesítés** szót a szokásos kiépítés helyett. Azt akarom ezzel kifejezésre juttatni, hogy egy védőállás létrehozása több mint építés. A műszaki szaktevékenység számos ágát foglalja magába: a tulajdonképpeni erődítést, az akadályok és aknazarak telepítését, és az álcázást.

Az említett tevékenységeket csak elméletileg és csak a felsorolás kedvéért lehet szétválasztani, a gyakorlatban azonban szorosan összekapcsolódnak, egymásba folynak.

A továbbiakban vizsgáljuk az erődítési tapasztalatokat.

I. a. Az erődítés elvei

Az erődítési munkákat a történelem folyamán mindig valamilyen elvek szerint végezték. A hadviselés módjának és a technika fejlődésének függvényében az elvek változnak.

Anélkül, hogy mélyebben belemerülnénk ebbe a kérdésbe, meg kell azért állapítanunk, hogy bizonyos elvek a babiloni téglavárártól a Maginot- vonalig és a lövésztechnótól a betonerődig változatlanok maradnak.

Ilyen alapelv például a következő: **az erődítés különböző létesítmények alkalmazásával egyrészt segítse elő, hogy a fegyvereink erejével megállítsuk, illetve megsemmisítsük az ellenséget, másrészt minél hatásosabban óvja saját előerőink testi épségét.** Azon, hogy mikor legyen elsődleges az „egyrészt” és mikor a „másrészt”, lehet vitatkozni, de normális körülmények között egyensúlyban kell lenniük.

Az állások kiépítésének elvi sorrendje.

Az előbbieken fölvetett kérdéssel szorosan összefügg az állások kiépítésének sorrendje.

Amikor a M. Kir. Honvédség belépett a 2. világháborúba, a védelem támpontszerű felépítése volt az irányadó. Ezt tanultuk és tanítottuk a katonai tanintézetekben. Valamely támponton belül a védőállás kiépítésének elvi sorrendjét az alábbiakban határozták meg.

Ha az előrenyomuló csapat megáll, a harcoló katona, – akit akkor **csatárnak** neveztek, – nyomban köteles magának tüzelőállást berendezni. Terepen ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy lövészteknőt kellett ásni, majd azt lövészgödörre mélyítene. A továbbiakban össze kellett kötni a szomszédos lövészgödöröket, az így kialakult állás elé akadályt kellett telepíteni, majd végül fedezéket készíteni.

A sorrend tehát: **tüzelőállás, összekötés, akadály és csak a végén fedezék.**

A sorrend azt juttatja kifejezésre, hogy a legfontosabb az ellenség leküzdése (tüzelőállás), megállítása (akadály) és a végén jön csak a csatár testi épségének megvédése.

Némi igazság van is ebben, mert ha a jó tüzelőállásnak köszönhetően már megsemmisítettem az ellenséget, akkor fölösleges a fedezék. No persze ez csak úgy lenne érvényes, ha az egész harcmezőn egy saját katona állna szemben egyetlen ellenséggel. A valóságban azonban a támadó ellenség normális körülmények között két-háromszoros erőfölényben van, és a mi egyes katonáink mindegyikére két-három ellenség jut.

Egyébként sem válik szét a valóságban a tüzelőállás és a fedezék, mert minden tüzelőállás egyben bizonyos mértékig védelmet nyújtó fedezék is.

Az összefüggő árok elsőbbsége.

A háború második felében az vált a legfontosabb követelménnyé, hogy a veszélyeztetett arcvonalszakaszokon legyen legalább egy összefüggő árok, még az sem baj, ha csak térdig ér.

Vélhetően ez azért alakult így, mert a folyamatos veszteségek miatt egyre fátyolszerűbbé vált a védelem. A fészkek, támpontok egyre távolabb kerültek egymástól, a hézagokat saját fegyvereik tüzével már nem tudták lezárni. A védelmet az erők oldalirányú elmozgatása nélkül nem lehetett megoldani.

Ezen kívül az összefüggő árok lélektanilag is nagyobb biztonságérzetet nyújt az egymástól távol védő kis alegységeknek.

A túlélés elsőbbsége nagy hidegben.

Az 1944-ről 45-re forduló télen a mai Szlovákia területén ismét változott a kiépítés elvi sorrendje. Fönt a hegyek között hideg volt, és a fagy meg a sziklás talaj miatt gyalogsági eszközökkel ásní nem lehetett. Ahhoz, hogy a védelemben levő csapat egyáltalán létezni tudjon a szabadban, fűthető fedezékekre volt szükség. Legalábbis a civilizáció következtében kevésbé ellenálló német katonáknak, sőt még a magyaroknak is.

Ott tehát a hegyek között első ütemben fűthető fedezékeket kellett építeni. A tüzelőállásokat és a figyelőpontokat azután építették volna ki a fedezékeket megszálló erők.

Az állások kiépítettségi foka.

A kiépítettség foka szerint a háború előtt az erődítést terminológiailag két fő csoportra osztották: a tábori és az állandó erődítésre. A tábori erődítés tovább osztódott hevenyészett erődítésre és tartós harcállásokra.

Az orosz földön, majd később az országban harcoló csapatoknak alapvetően tábori erődítéssel volt dolguk. Az Árpád-vonal állandó erődjeit a román átállás következtében csak nagyon rövid ideig használhatták.

A háború alatt gyakran hallotta az ember azt a mondást, hogy **egy védőállás soha sincs kész**. Ha van idő és erő, akkor szakadatlanul tovább kell fejleszteni. Ez tulajdonképpen igaz. Magam is tapasztaltam a háború folyamán.

A rendelkezésre álló idő és munkaerő függvényében a kiépítettség két fokozatát különböztettem meg.

Az elsőt **alapfokú kiépítettségnek**, neveztem. A hevenyészett

erődítésnek felelt meg. Az ilyen fokon kiépített állásban a védő csapat képes megkapaszkodni, fölvenni a harcot, és ha adatik számára idő, az állást továbbfejlesztve szilárd védelmet teremteni.

A kiépítettség második fokozatát **teljes kiépítettségnek** neveztem el. Tudom, hogy a meghatározás nem pontos, mert az, amit ott és akkor a harctéren el tudunk érni, messze volt a teljességtől. Csak hát az erőnkől és időnkől többre nem futotta.

Tulajdonképpen az így kiépített állás a terminológia szerinti tartós harcállásnak felelhetett meg.

A teljes kiépítettség elérése után a védő csapat kedvező körülmények között tudja a feladatát megoldani. Vagyis erejét meg nem haladó erőfeszítések és átlagon aluli veszteségek árán képes megállítani majd visszaverni a támadó ellenséget.

I. b. Az erődítési munkák szemrevételezése.

A szemrevételezés abban áll, hogy a parancsnok a terepen pontosítja a védőállás létesítésére vonatkozó elgondolását. Az elmúlt háború folyamán különböző vezetési szinteken és különböző helyzetekben más és más módon történt.

Az ellenséggel harcérintkezésben.

Olyankor, amikor az előnyomuló csapat az ellenséggel közvetlen harcérintkezésben volt kénytelen megállni, a peremvonal (akkori kifejezéssel főellenállási vonal) az elért terepszakaszon általában magától alakult ki. A zászlóaljparancsnok esetleg igazított rajta, és meghatározta a nehézfegyverek helyét. Később az ezredparancsnok is szemügyre vette a legfontosabb állásokat, és ha szükségesnek tartotta, változtatott rajtuk.

Az állások előtti akadályok, de főként az aknazarak helyét nagyban a zászlóaljparancsnok, részleteiben a helyszínen a századparancsnok határozta

meg. A hézagok lezárásának a helyét már az ezredparancsnok jelölte ki, sőt némelykor maga a hadosztályparancsnok.

A fentiekből kitűnik, hogy az ellenséggel harcérintkezésben a szemrevételezés csak egyes részletekre terjedt ki.

Klasszikus szemrevételezés.

Klasszikus, átfogó szemrevételezésre hátsóbb állások létesítésekor került sor. Egy példa:

1944 tavaszán és nyarán a Kolomea előtti térségben hónapokra megmerevedett az arcvonal. A hadosztályok mélységében a Prinz Eugen állás kiépítésére került sor.

Az állás helyét nagy vonalakban a német hadtestparancsnok jelölte ki térképen. A műszaki munkát a hadosztályoknak a saját védőszakaszukon maguknak kellett elvégezniük.

Századommal a 24. hadosztálynak voltam megerősítésül alárendelve. A szemrevételezésen a munka végrehajtójaként vettem részt.

Az állás vonalvezetését a hadosztálytörzsnél térképen tervezték meg. Azt a tervet kellett a helyszínen pontosítani. Az állás fontosságára való tekintettel a szemrevételezést személyesen a hadosztály tábornoki rangban levő gyalogsági parancsnoka (mai megfelelője a dandárparancsnok-helyettes) vezette. Jelen volt még egy vezérkari tiszt a tervet tartalmazó térképpel, a hadosztály műszaki parancsnoka és jómagam ugyancsak térképpel. Magammal hoztam még néhány utászt kitűzőcövekekkel. A cövekekre már előre számokat vésettem.

Esetleg beszivárgó ellenség ellen a hadosztály torzsszázadának néhány fős csoportja biztosított.

A Prutra támaszkodó jobb szárnytól kezdve végigjártuk az állás tervezett vonalát. A tábornok helyenként megállt, és meghatározta a fontosabb támpontok, tüzelőállások és figyelőpontok helyét, feladatát, olykor a tüzükkel lezárandó irányokat is.

A vezérkari tiszt helyesbítette a térképén lévő tervet, én pedig berajoltam a

térképemre az állásokat, beszámoltam, és leverettem a megfelelő számozású cöveket.

A szemmagasság.

A tábormok az állásokat állva jelölte ki. Emiatt a kiépítésük során változtatnunk kellett a helyükön. A tábormok magas ember lévén, a szemmagassága a talaj fölött mintegy 160 centiméternyire lehetett, az állásból tüzelő, illetve figyelő katonáé viszont csak kb. 20 cm-re. Azon az enyhén hullámos területen, ahol szemrevételeztünk, állva nem lehetett észrevenni a holttereket.

Így azután a földmunka megkezdése előtt az állások számára olyan helyeket kellett keresnünk, ahonnan a fekvő ember szemmagassága mellett is megoldhatók a tábormok által meghatározott feladatok.

A későbbi szemrevételezések során az álló helyzetből látott képet mindig ellenőriztük fekvve is.

Csonka szemrevételezések.

Előfordult olyan eset is, hogy az előjáró törzs más irányban volt lekötve, és ezért térképen határozták meg a munkát vezető műszaki tiszt számára az egész hátsóbb állás elkészítését, így történt a Prut és a Cseromosz vízválasztóján Krywe Pole közelében létesítendő hátsóbb állás esetén is.

A hadtesttörzsnél az állás helyét és a vele szemben támasztott követelményeket határozták meg. A szemrevételezést, a kitűzést és a végrehajtást teljes egészében rám bízta. Föltételezték, hogy a Ludovikán megtanították a védőállás kitűzéséhez szükséges harcászati ismereteket.

A Bodroglóközben folytatott védelmi harcok során zászlóalj szintű parancsnokok jelölték ki a tiszparti állások helyét. Reteszállások vonalvezetését zászlóalj és ezred szintű parancsnokok határozták meg, de a többi munkát, – beleértve a tüzelőállások helyének szemrevételezését is – a műszakiakra bízta.

Térképen kapott eligazítás alapján ugyancsak magunknak kellett szemrevételezni és kitűzni a Pelsőci- fennsíkon a fűthető fedezékek láncát.

Egyszerűsített klasszikus szemrevételezés.

Ismét a klasszikushoz közelálló szemrevételezés történt, amikor a Nagy-Fáttra oldalában húzódó fűthető fedezékek vonalát jelölték ki. A munkát a hadseregtörzs irányította, végrehajtására pedig több műszaki zászlóalj, illetve önálló századot és munkásszázadot összpontosítottak a területre.

A szemrevételezést a hadsereg műszaki parancsnoka vezette a hadseregtörzs egyik vezérkari tisztjének közreműködésével. Jelen voltak a munkát végrehajtó műszaki csapatok parancsnokai. A partizánveszély miatt a szemrevételezést erős csoport biztosította.

A munkaterület bejárására nem került sor, mert annak szélessége meghaladta a 20 kilométert is. Nem is volt rá szükség, mert nem tüzelőállások, lezárandó irányok kitűzéséről volt szó, hanem csak óvóhelyek láncolatának meghatározásáról.

A szemrevételező csoport egyetlen álláspontról végezte munkáját. Egy olyan magaslatról, amelyről az egész munkaterületre rá lehetett látni. A szemrevételezés vezetője a tervezett állás térképen rögzített vonalvezetése alapján, a terepen jól kivehető tereptárgyak segítségével meghatározta a fedezékek vonalát, a végrehajtó csapatok sávhatárait, csatlakozási pontjait és a fedezékek sűrűségét. Mindenki rajzolt a saját térképére.

Természetesen a szemrevételezést írásbeli intézkedés is követte, de a munkát akár azonnal is meg lehetett volna kezdeni.

I. c. Az erődítési munkák végrehajtói

Honvédségünk hadbavonulásakor az-az elv uralkodott, hogy az erődítési munkák zömét, maguknak a csapatoknak kell elvégezniük. A műszakiakra csak olyan feladatok hárultak, amelyeket a csapatok felszerelésük és kiképzésük folytán nem tudtak elvégezni.

Az elv és a gyakorlat.

A fenti elv ugyan a háború végéig érvényben maradt, ámde a gyakorlat némileg

módosult. A gyalogságot támogató fegyvernemek, szakcsapatok a saját állásaikat valóban teljesen maguk építették ki. A gyalogság erődítési tevékenységében azonban az elvekhez viszonyítva nagyobb szerepet kaptak a műszakiak.

A jelenség több okra vezethető vissza.

Közülük a legnyomósabb az volt, hogy a nagy veszteségek következtében az arcvonal egyre gyéribben volt megszállva, mai értelemben vett második lépcsők, illetve megfelelő tartalékok már nem léteztek, és az arcvonalban levő erők a fokozott igénybevétel miatt holtfáradtak voltak.

Ezt a helyzetet csak súlyosbította, hogy 1944. koraőszétől a hátszorból személyi pótlás már nem érkezett. A leharcolt csapatok állományát összevonásokkal, és a hátsóbb szervek "átfésülésével" töltötték föl.

Az arcvonalban harcoló csapatokat egyre ritkábban tudták pihentetés céljából fölváltani. Gyakorlatilag, ha egy gyalogos katona 1944. tavaszán kikerült az úgynevezett "első vonalba", onnan a háború végéig csak akkor szabadulhatott, ha elesett, megsebesült, fogságba esett, átment az ellenséghez, vagy megszokott.

Mindebből világosan következik, hogy hézagok erődítési építményekkel való lezárására, reteszállások kiépítésére a gyalogságnak már nem maradt ereje, sőt hadosztály és hadtest második lépcsők hiányában tartalék állások kiépítésére sem volt már lehetősége.

Nehezítette a helyzetet az Árpád-vonal kiürítése után a háború mozgó jellege. Az 1. hadsereg harcterületén csak a Bodrogtömbben állt meg kb. egy hónapra az arcvonal. A továbbiakban legfeljebb 10 napos vagy még annál is rövidebb megkapaszkodásokra került sor. Az egész nap menetelő, vagy éppen harcolva visszavonuló katonától nem lehetett elvárni, hogy megállva állást építsen. Hiszen jó, ha az örök, figyelők el nem aludtak.

Azután még a tél is hamarosan beállt, amikor a fagyott talajt a gyalogság eszközeivel nem lehetett megmunkálni.

A műszaki erők helyzetének alakulása.

A fent leírtakból kitűnik, hogy a gyalogságnak az elviekénél nagyobb mérvű

műszaki segítségre volt szüksége.

Ugyanakkor viszont a műszaki erők is a normálisnál gyorsabban fogytak. Pedig a hadsereg fölvonulásakor minden gyalogezrednek volt egy árkászszázada, a hadosztálynak pedig egy egész utászzászlóalja.

Csakhogy a parancsnokok igen könnyen alkalmazták gyalogságként a műszaki erőket, amelyek súlyosabb veszteségeket szenvedtek, mint a gyalogság. Ez természetes is, hiszen egyrészt nem rendelkeztek megfelelő fegyverzettel, másrészt mindig a legveszélyeztetettebb helyen vetették be őket végső tartalékként. A veszteségeket illetően példaképpen említem, hogy századunk egy év alatt csak halottakban állományának több, mint 22 %-át veszítette el. Mintha kétszer megtizedelték volna.

A gyalogsági alkalmazás következtében először az árkászok fogytak el csaknem teljesen, majd pedig a hadosztály utászok létszáma olvadt le.

A 24. hadosztály például a Kolomeáig tartó előnyomulása majd támadása során műszaki erőit olyan mértékben "elhasználta", hogy a mi önálló századunkkal erősítették meg. De még minket is beérkezésünk után azonnal több mint három napos gyalogsági harcfeladatra vetettek be.

A munka megoszlása a gyalogság és a műszakiak között.

Az előbbieken leírtak alapján érthető, hogy az ellenséggel harcérintkezésben levő gyalogság csak az általa megszállva tartott állásrész tüzelőállításait és legegyszerűbb fedezékeit volt képes saját maga kiépíteni. Erre futotta erejéből és eszközeiből. A fedezékek befedéséhez szükséges faanyagot a műszakiak termelték ki és juttatták el hozzájuk. Ugyancsak műszakiak látták el őket akadályanyaggal, és segítettek az állások előtti akadályok telepítésében.

A főellenállási vonal meg nem szállt részein már csak önállóan a műszakiak dolgoztak. Századunk például a Kolomea előtti harcokban 2 km hosszú harcárkot ásott és egészített ki drótkadállyal, aknazárral. A főellenállási vonal másik meg nem szállt szakaszán föld-fa tüzelőállások láncolatát építettük jó 2 km-en.

A műszaki erökhöz kell még számítani a munkásalakulatokat. Nemcsak

állások építésére, hanem más műszaki munkákra is alkalmazták őket. Főadatuk a különös szakértelmet nem igényelő tömegmunkák elvégzése volt. Léteztek nemzetiségi, zsidó és egyenruházott munkásszázadok. Az utóbbiak idős korosztályba tartozó hadkötelesekből álltak. Ezen kívül sor került még helyi lakosok munkaerejének igénybevételére.

A munkásalakulatokat túlnyomórészt hátsóbb állások és utak építésére illetve más mögöttes területen végzendő munkákra alkalmazták.

I. d. Az erődítési munkák végzésének napszaka.

Napirend állóharcban.

Az ellenség közvetlen figyelése és tűzhatása alatt veszteségekkel jár erődíteni. A katonának egyénileg azonban ilyenkor is be kell ásnia magát. A többi munkára célszerű alkalmasabb időt választani.

A háborús tapasztalatok azt mutatják, hogy ha valahol huzamosabb időre megáll az arcvonal, a szemben álló csapatok életében kialakul valamilyen napirend. Ez természetes dolog, mert a katona nem lehet szüntelenül egyformán éber, nem képes megszakítás nélkül egyforma intenzitással tevékenykedni. Pihennie, ennie kell.

Magam is nem egy helyen fedeztem föl napirendet. Leginkább 1944. tavaszán és nyárelején Kolomea térségében. A 24. hadosztály rendkívül széles arcvonalának más-más szakaszain egymástól eltérő napi szokások alakultak ki. Akadt olyan szakasz, ahol nappal volt csönd. Itt kisebb csoportok, egyes járművek világosban is nyugodtan mozoghattak, éjszaka azonban az oroszok idegességükben a legkisebb gyanús jelre is erősen tüzeltek. Más szakaszokon meg csak éjszaka lehetett mozogni és dolgozni.

Álcázás szempontjából mindenképpen az volt a kedvező, ha az erődítési építményeket az est beálltával kezdték, és hajnalra már teljesen álcázva be is fejezték.

A tapasztalat szerint az ellenséggel harcérintkezésben többnyire éjszaka kellett az állásokon dolgozni. Különösen vonatkozott ez az akadályok és az aknazárak telepítésére.

Speciális eset.

A Kárpátok keleti előhegyei között előfordult olyan helyzet, hogy főellenállási vonalat kellett kiépíteni az ellenségtől 3-4 km távolságban. Worochtától keletre egy több kilométer hosszú É-D irányú, lapos gerincű hegyvonulaton védett az 1. hegyidandár. Az ellenség védelme a vele párhuzamosan húzódó, hasonlóan lapos vonulaton volt. Mindkét vonulat tetején fátlan legelő terület el. A két hegy között mintegy 200 m mély erdős völgy húzódott. Lent a mélyben egy kis falucska is látszott. Az-az erdős völgy a senki földje volt.

Az ellenség nem adott magáról számottevő életjelet.

Ezen a helyen a főellenállási vonalat a benne védő csapat világos nappal nyugodtan építette mindennemű ellenséges behatás nélkül. Itt megvalósulhatott az-az elv, hogy a csapat a saját állásait teljes egészében maga építse ki. Csakhát, ez egyedi eset volt.

I. e. Hátsóbb állások

A munkák végrehajtói.

A hátsóbb állásokat a háború utolsó évében csaknem kizárólag műszaki csapatok létesítették. Tömegmunkára munkásszázadokat osztottak be hozzájuk.

A korábban már említett Prinz Eugen állás építésében századunk lett volna a fő munkaerő, de hamarosan az arcvonalba küldtek bennünket más munkára, így az állás főként csak a térképen létezett.

A Hunyadi állást a fő irányokban műszaki erők és munkásszázadok építették.

A román átállás után századunk két munkásszázaddal teljes védőállást létesített Krywe Polenál. Az építésben részt vett kb. szakasznyi erő az állás későbbi védelmére szánt hegyidandártól.

Kiválóan kiépített kész zászlóaljtámponttal talákoztunk egy gyalogsági harcbevételünk alkalmával a Woronienka alagút fölött. Valószínűleg a Szent László állás részeként készítették munkásalakulatok műszakiak irányítása alatt.

Még tartottak a Bodrogeközben a harcok, amikor Sárospatak keleti szegélyén a Bodrog partját kellett megerősíteni, vagyis a kijelölt parti házakat védelemre berendezni (erődde kiépíteni) és a folyópart egyes részeit elaknásítani. A munkát egyedül a századunk végezte, és folytatta, miután az ellenség fölzárkózott a folyóra. Hátsóbb állás építéseként kezdtük, és az ellenséggel harcérintkezésben folytattuk.

A továbbiakban Regéc keleti kijáratánál kellett völgyzárát létesíteni. A munkát ugyancsak egyedül a századunk végezte.

A Hernád völgyének keleti lejtőjén összefüggő árkok voltak, éspedig egymás mögött kettő. É-D irányban húzódtak több kilométer hosszban megszakítás nélkül. 150-200 méterre lehettek egymástól.

Látszott, hogy ekés árokásával húzták őket. Részletmunkák nyoma nem látszott rajtuk.

A következő hátsóbb állást a Pelsőci fennsík közepén kellett Ny-K irányban építeni, de csak fűthető fedezékek láncának formájában. A feladatot itt is egyedül mi műszakiak kaptuk. Speciális helyzetbe kerültünk, mert hátsóbb állást építettünk ugyan, de előttünk saját védőállás nem volt, csak egy széles hézag.

Valószínűleg nem is az építés volt a fő feladat, hanem az, hogy legyen a hegyen is valamilyen saját csapat.

1944 végén ugyanis a folytonos gyalogsági bevetések miatt a műszakiak annyira megfogyatkoztak, hogy a hadseregparancsnok szigorúan megtiltotta a harcbavetésüket. Ha azonban műszaki munka közben harcba keveredtek, kötelesek voltak helytállni. Ezért amikor már minden tartalék elfogyott, "alibi" műszaki munkára küldték az utászokat hézagok kitöltésére. Századunk háromszor került ilyen helyzetbe.

Hátsóbb állás létesítését utoljára a Nagy Fátrában kaptuk feladatul. A szemrevételezésnél erről már szó volt. Segéderőként egy román nemzetiségi és egy egyenruházott magyar munkásszázadot adtak. Ezenkívül a helyi szlovák lakosságból bocsátottak rendelkezésünkre munkaerőt normális munkabérért.

A hátsóbb állások kiépítési foka.

A látókörömbe eső hátsóbb állások többsége csak a kiépítettség alapfokát érte el. Néhány kivétel akadt csak. Ilyen volt a Krywe Polenál készített állás, amely elérte az akkor ismert felsőfokot. No de az is csak 6 km szélességben zárta le a vízválasztót. A Hunyadi állás egyes részei ugyanezen a fokon álltak, és Sárospatak keleti szegélyét is sikerült így kiépíteni.

Mindezek az 1. hadsereg védelmének egészét tekintve csak jelentéktelen részletek. Hiszen még az állandó erődítésként ismert Árpád-vonalban is csak a völgyzárak betonerődjei és akadályai készültek el. A közöttük levő hegyvonulatokon a megszálló csapatoknak kellett volna kiépíteni az állásokat. Csak hát addigra megfogyatkoztak, sőt el is fogytak a csapatok.

A jelen írásomban felsorolt többi hátsóbb állás közül a tiszapartiak és a Hernád völgyében húzódó árkok érték el a kiépítettség alapfokát, a többi még azt sem.

A hátsóbb állások kihasználása.

Mindig szerettem volna tudni, hogy a századunk által létesített állások hogyan feleltek meg a gyakorlatban. Nemcsak a hátsóbb állásokra gondolok, hanem az arcvonalban építettekre is. Az egykori használók megkérdezése és a fellelhető irodalom tanulmányozása alapján csak néhány esetről tudok, amikor létesítményeinket kihasználták.

A valóban kihasznált állások:

1. Kolomea előtt a 24. hadosztály jobb szárnyán készített 2 km hosszú harcárkot eredményesen használták. Az az árok, és a Prut völgyében telepített aknazárak az 1944. július végi szovjet támadáskor lehetővé tették a 21. gyalogezred hátravonását.
2. Bár nem mi építettük, de jó hasznát vettük a Woronienka alagút fölött kiépített zászlóalj támpontnak, mert az ellenség beérkezése előtt megszálltuk.

3. A Tisza partján Cigándnál készített állásainkat és aknazárainkat a védők huzamos időn át, használták.
4. Sárospatakon a védelemre berendezett folyóparti házakban ugyancsak hosszú időn át eredményes védelmi harcot folytattak.

Kihaszínatlan állásaink:

1. Kolomea térségében föld-fa tüzelőállásaink nagy gonddal kialakított vonalát meg a Prinz Eugen állás meglévő részeit hátrafelé nekilendült gyalogságunk egyszerűen átlépte.
2. A Krywe Polenál lévő, teljesen kiépített állásokat számomra mindmáig ismeretlen okokból senki sem szállta meg. Az oroszok akadálytalanul átszaladtak rajtuk.
3. A Hernád völgyében levő árkok kihaszínatlanok maradtak, mert a délről támadó ellenség mögük került.

A többi korábban említett állásnak már a használatba vételére se került sor.

A fenti és még egyéb tapasztalatokból azt a következtetést lehet levonni, hogy a hátsóbb állások csak akkor tudták kielégíteni a velük szemben támasztott követelményeket, ha az ellenség beérkezése előtt sikerült már azokat megszállni, még ha kis erőkkel is. A visszavonulásba belelendült gyalogságra egy üres harcárok nem volt felfogó hatással. Átléptek rajta.

I. f. Erődítési építmények

Az erődítési építményeket rendeltetésük szerint tüzépményekre, figyelőhelyekre és fedezékekre lehet fősosztani.

A tüzépmény és a figyelőhely rendeltetése nem kizárólagos, vagyis nem elég az, hogy tüzelni, illetve figyelni lehessen belőlük, hanem második funkcióként védelmet is kell nyújtaniuk a bennük lévő katona számára.

A továbbiakban lássunk néhány jellegzetesebb építményt.

A lövészút.

Körkeresztmetszetű meredekfalú gödör. Olyan mély, hogy a katona állva kényelmesen és hatásosan tudjon belőle tüzelni, ha pedig szükséges, minél mélyebbre le tudjon bele húzódni. Ez utóbbi határozza meg az átmérőjét is. A jobb álcázás érdekében mellvédje nincs.

A lövészút tűzépítménynek, illetve figyelőhelynek és fedezéknek egyaránt alkalmas. Ha a talaj állékony, a benne lehúzódtott katona azt is kibírhatja, ha harcocsival áthajtanak rajta. Aknagránát is csak akkor tesz kárt benne, ha pont a gödörbe vagy közvetlenül a peremére talál.

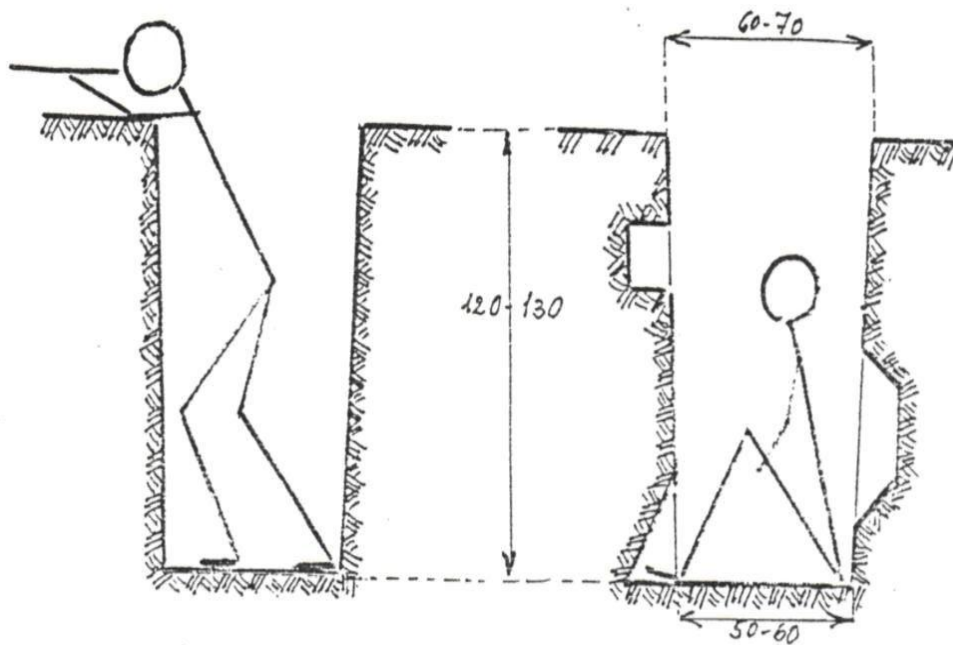
Német haditapasztalatok alapján 1941. őszén kezdtük oktatni a műszaki tartalékos tiszti tanfolyamon.

A háború alatt századunknál rendszeresen alkalmaztuk. Az első gyalogsági harcbavetésünk idején több mint, 24 órán át kapott a század óránként 2-3 ösztüzet valamelyik szovjet aknavetőütegtől. Hála a lövészutaknak, egyetlen főnyi veszteségünk sem volt.

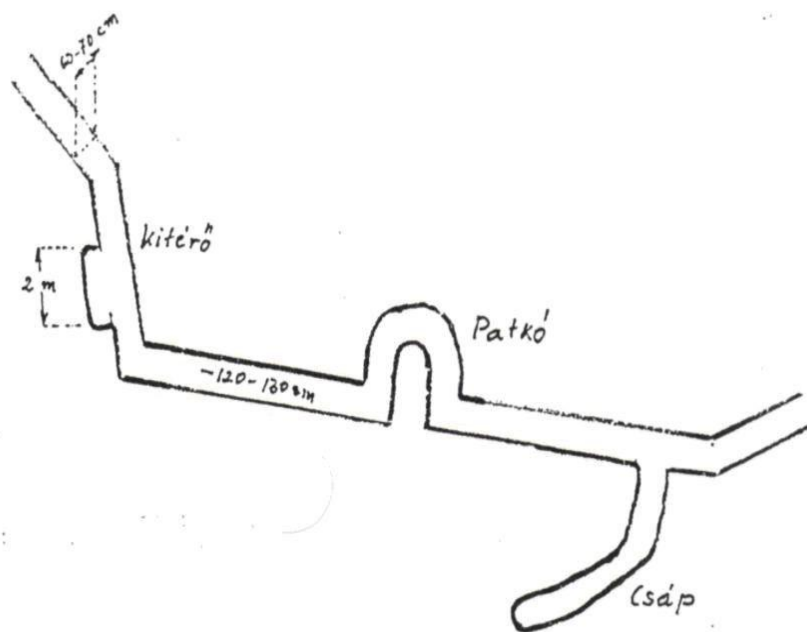
A harcárok.

Meredekfalú keskeny folyamatos árok. Teljes mélysége biztosítja, hogy állva, előre és hátra egyaránt kényelmesen lehessen belőle tüzelni. Vonalvezetése olyan, hogy 5-6 méternél hosszabb egyenes szakaszok ne legyenek benne. Ez azért szükséges, hogy egyetlen lövedék vagy kézigránát repeszei végig ne tudják "söpörni". Ha kanyarogtatni nem lehet az árkot, akkor patkókat kell a vonalába iktatni.

Az árok vonalvezetésével azt is el kell érnünk, hogy ne legyenek előtte és mögötte tüzelési, illetve figyelési holtterek. Ha nem sikerül, csápokat kell belőle kiágaztatni, amelyekből akár oldalozni is lehet az árok előtti (mögötti) területet. Az ároknak mellvédje nincs.

Lövészút.

Harcárok.

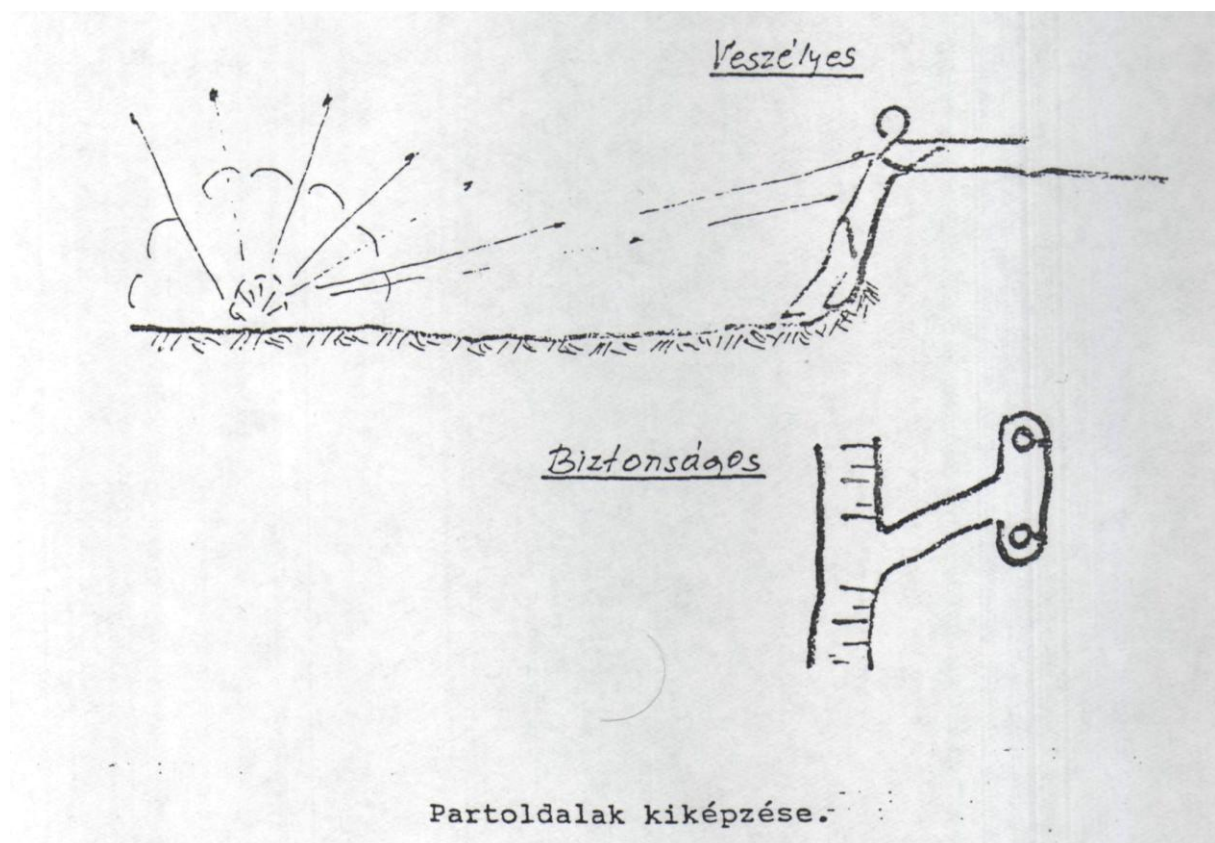
Ezt a harcárok-típust ugyancsak a német haditapasztalatok alapján alkalmaztuk.

A harcárok tüzelésre, figyelésre és közlekedésre egyaránt alkalmas volt. Az

ellenséggel harcérintkezésben rendszerint éjjel ástuk egy-egy szakaszát úgy, hogy reggelre már a kitermelt földet is eltüntettük. Erdős, bokros terepen az ellenség nem vette észre az elkészült árkot.

Partoldalak kiképzése.

A harcoló csapatok előszeretettel foglaltak tüzelőállást be-vágódott utak vagy más tereptárgyak meredek partoldalai mentén, abban az illúzióban éltek, hogy ott teljes védelmet nyerhetnek, és még ásniuk sem kell. Az ellenség laposröppályájú fegyverei ellen az ilyen terepalakulatok valóban védelmet nyújtanak, de a katona mögött becsapódó aknagránát több kárt tehet, a partoldalnak támaszkodó katonákban, mint a sík terepen fekvőkben. A partoldalhoz támaszkodó katona helyzete a robbanás helyéhez viszonyítva olyan, mintha a becsapódáskor állva maradt volna. Nyílt terepen a lövedék közeledtekor az ember lefekszik, és így a feje fölött szállnak el a repeszek. Nagyobb az esélye túlélésre.

A fenti veszély elkerülése céljából "csáp"-okat ástunk előre a partoldal pereméből. Ez a csáp 1,5-2 m hosszú egyenes árokdarab volt, amelynek a vége oldalirányban egy lövészgödörnyi rövid darabon megtört. Ezen a helyen a katona biztonságban volt a bevágásba becsapódó akna repeszeitől. Magát a bevágást pedig közlekedőárokként használhatta. Két katona számára "T" alakú csápot is lehet ásni.

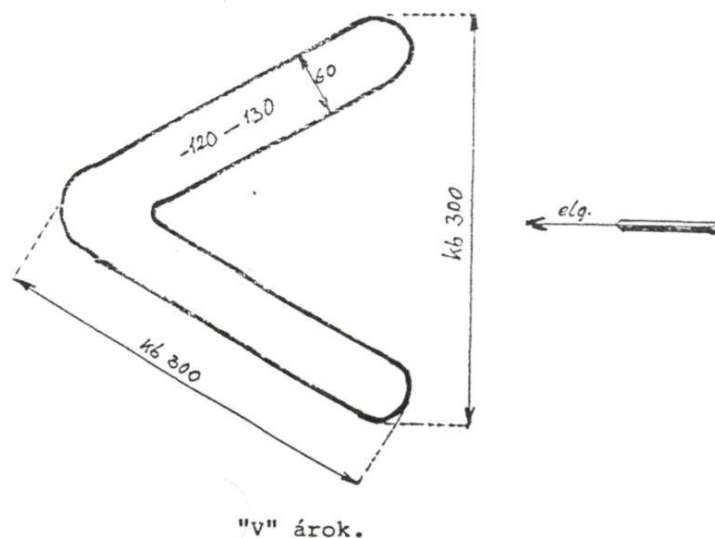
Egyik gyalogsági harcbevételünk alkalmával melyen bevágott út mentén jelölték ki védővonalunkat. A csápoknak köszönhetően az ellenség aknagránátjai nem tettek kárt az emberekben.

A "V" árok.

A háború legvégén, lefegyverzett munkaszolgálatosként német alárendeltségben hevenyészett állásokat kellett építeni Graz keleti előterében. Összefüggő harcárok kiásására nem volt elég erő és idő. Ezért V árkok láncát ásatták ki.

A V árok egy-egy szára kb. 3 méter hosszúra készült. Szárai az ellenség felé nyíltak. A szárvégek közötti távolság is kb. 3 méter lehetett. Az árok szélessége és mélysége megegyezett a harcárokéval. A V árok két ember számára készült. Helyváltoztatással bármely irányból védhető volt. Páncélöklös vadászpáros számára kiválóan alkalmasnak látszott.

Azt, hogy a gyakorlatban hogyan vált be, nem tudom.

Küzdelem a vízzel.

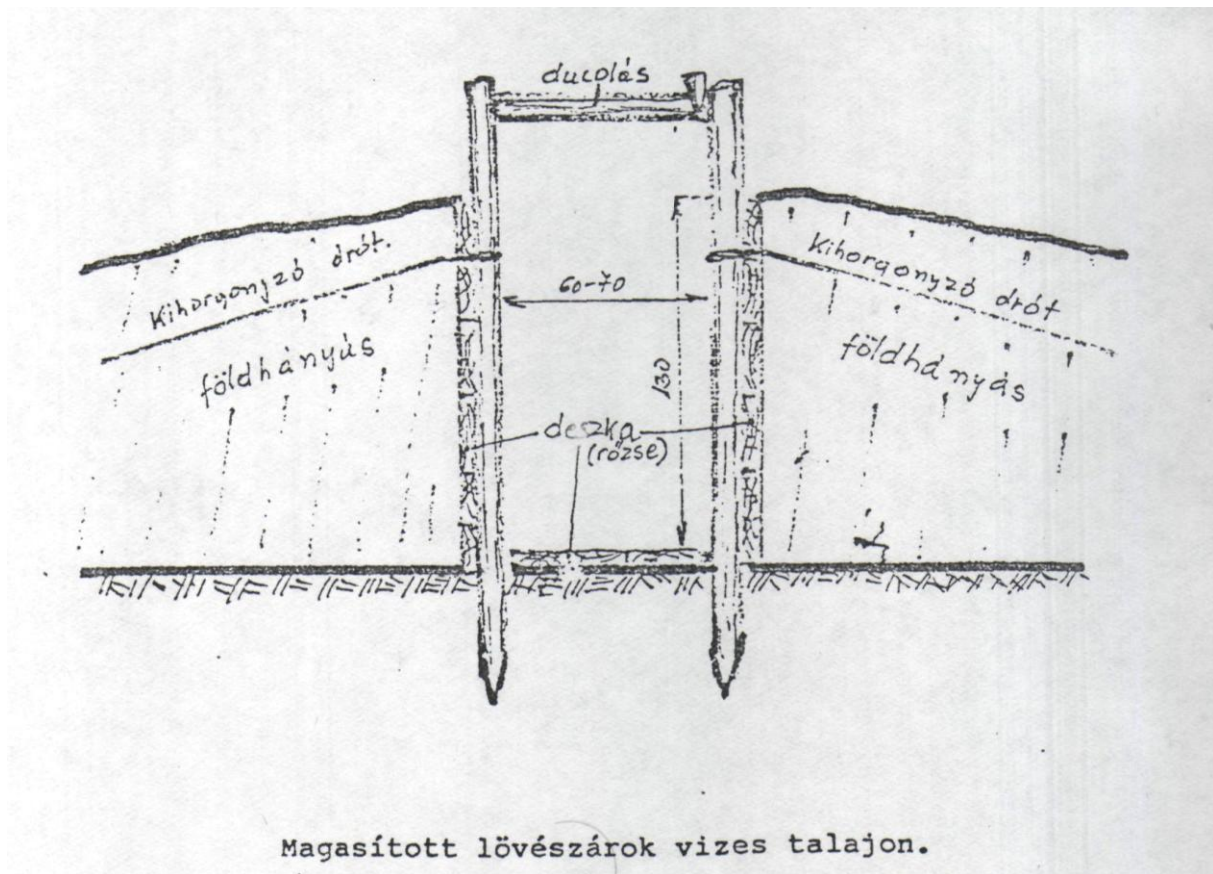
A műszaki katonának csaknem minden munkája során gondot okoz a víz. Erődítéskor meg kell küzdenie a talajvízzel, és el kell vezetnie az esővizet.

A talajvíz a Kolomea térségében vívott védelmi harc idején okozott bosszúságot. Különösen áprilisban és májusban a kárpáti hóolvadást követően. A hadosztály védőszakaszának jó részén még a lövészteknők is hamarosan megteltek vízzel. A gyalogságnál az emberek nem ástak, hanem fával és földdel bástyázták körül fekvő tüzelőállásukat.

A magas talajvízszint hatásának kivédése érdekében a vizes helyeken magasított lövészárkot és talajszint fölötti föld-fa tüzelőállásokat alkalmaztunk.

A m a g a s í t o t t l ö v é s z á r o k .

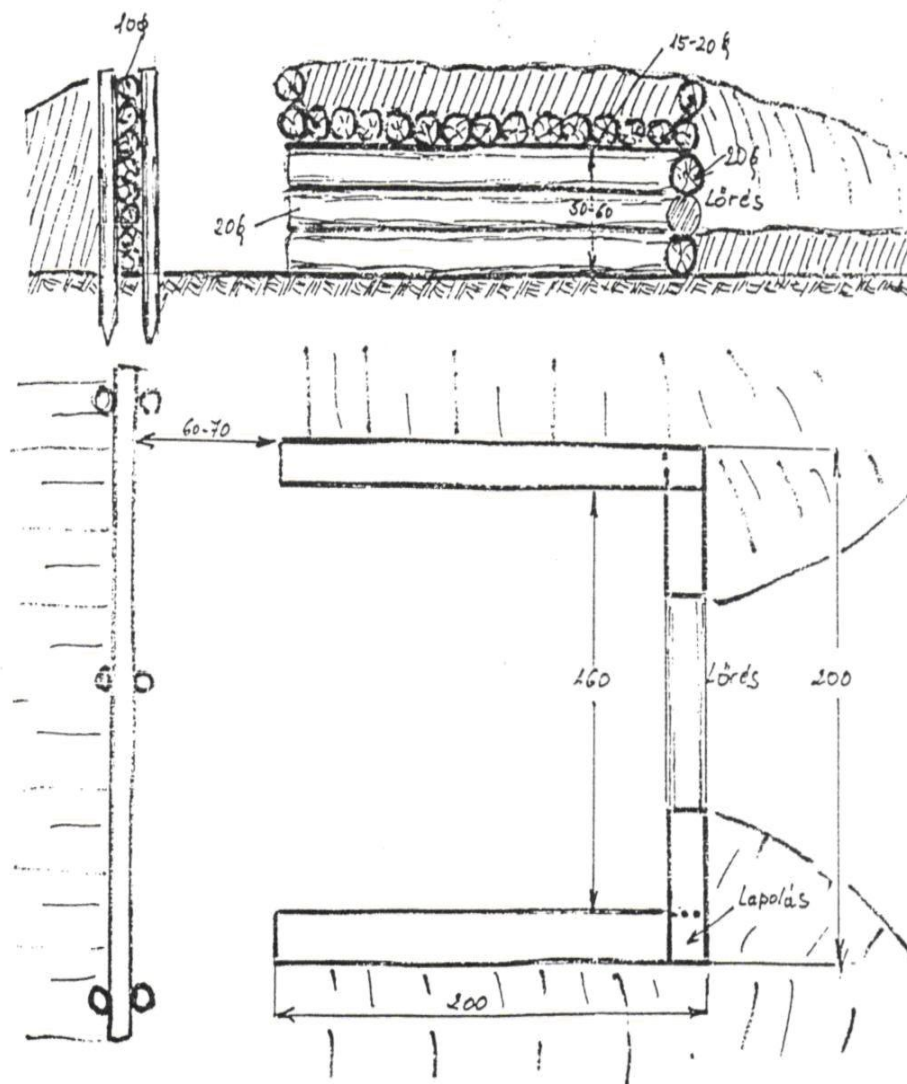
A Prut partja mentén húzódó mocsaras helyen még egy ásónyomnyit sem lehetett ásni. Így a talajszint fölé építettünk lövészárkot. Deszkából elkészítettük az árok fenekét és falait. Karók segítségével a helyükre állítottuk. Egyes, hosszabbra hagyott karópárokat belül szétducoltunk, kifelé pedig drót és cövek segítségével mindkét oldalra kihorgonyoztunk. Végül a deszkából épült árok külső oldalait földdel alaposan föltöltöttük.

A föld-fa tüzelő állás.

Két katona számára készült 2*2 m alapterületű négyzetes építmény volt. Belseje olyan magasra készült, hogy fekve lehessen belőle tüzelni és négykézláb mozogni. Oldalfalai és teteje 15-20 cm vastag gömbfából épültek. Homlokfalán lőréssel rendelkezett. Hátsó fala nem volt, arra a gyors ki-be mozgás biztosítása céljából teljesen nyitottak voltak. Viszont az építmény mögött robbanó akna szilánkjai ellen a nyílástól 1/2 méterre gömbfából készült repeszfogó fal helyezkedett el. A repeszfogó mögül hátrafelé is lehetett tüzelni.

Az egész építményt és a repeszfal külső oldalát vastagon betemették földdel.

Föld - fa tüzelőállás vizes talajon.

Az erdő sajátosságai.

Rögtön a tűzkeresztségünk napján tapasztaltuk az erdő egyik sajátosságát.

Füves, sírna terepen a meredeken érkező akna repeszei a becsapódás helyétől ferdén, fölfelé röpülnek. Ha tehát az ember a suhogást hallva villámgyorsan a földre veti magát, közeli becsapódást is megúszhat.

Erdőben azonban a fába ütköző akna repeszei úgy szóródhatnak lefele, mint az 1. világháborús srápnelszilánkok. A 24. ezred parancsnoka a közvetlen

közelünkben így sebesült meg.

Ezért erdőben az állások azon részei fölé, ahol állandó jelleggel emberek tartózkodtak, gombfából készített szilánkernyőket építettünk és azokat földdel takartuk.

A holttér.

Egy tüzelőállás vagy figyelőhely akkor felel meg a rendeltetésének, ha nincs előtte holttér. Különösen veszélyes az olyan holttér, amelynek kihasználásával az ellenség észrevehetetlenül sőt leküzdhetetlenül kézigránátdobó távolságra meg tudja közelíteni az állásunkat.

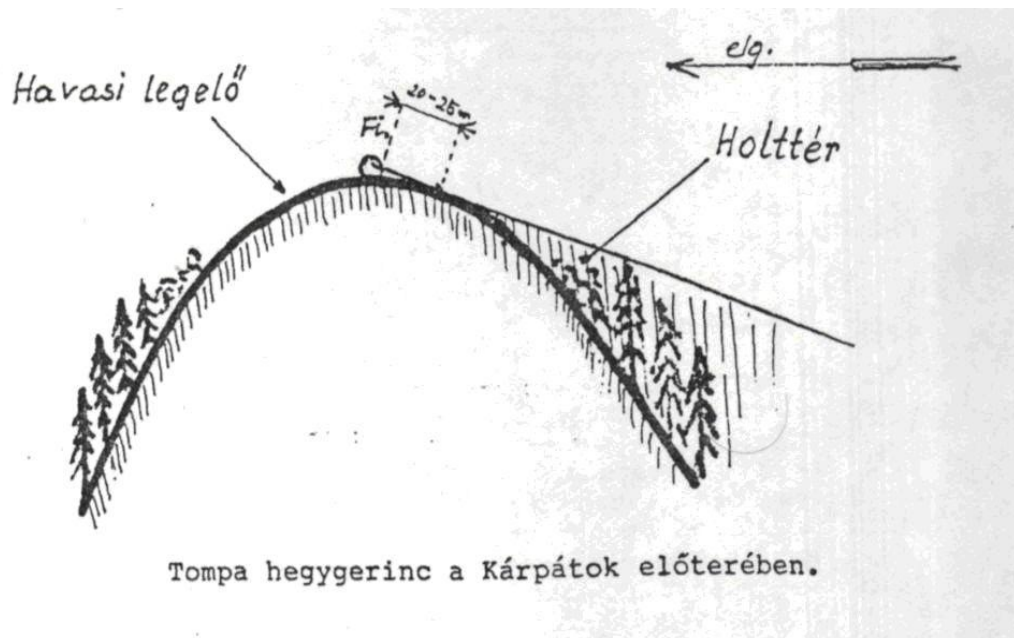
Elég sok állást láttam, ahol a holttereket nem vették kellőképpen figyelembe.

A harcárokról írt részben már szó volt a holttér kiküszöböléséről. Két dolgot azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Egyik az, hogy az egészen enyhén hullámos terep, álló helyzetből többnyire nem is tűnik hullámosnak, hanem síknak látszik. Ezért az állások kitűzésekor, mindig le kell feküdni.

A másik fontos dolog az, hogy hegyi védelemben nem mindig az a jó, ha a legmagasabb ponton épül az állás. A Kárpátok előterében több tompán domborodó hegyhátat láttam, ahol a tetőről legfeljebb 20-25 méterre lehetett látni. Ilyen helyen kellett az 1. hegyidandárnak állást építenie.

Nehéz dolguk volt. Ha az állást a csúcs elé építik, nincs ugyan holttér, de az ellenség a "gyomrukba lát", és megakadályozhatja a hátra történő összeköttetésüket. Ha az állás a gerinc mögé épül, előnyösebbnek tűnik, mert az ellenség nem lát rá, lapos-röppályájú fegyvereivel nem éri el, a védők pedig könnyen le tudják lőni a gerincvonalon megjelenő ellenséget, mert az emberek alakja sötét éjszaka is fölrajzolódik az égre. Ám ez a megoldás lélektanilag hátrányos. A védő a nála magasabban megjelenő ellenséget fölényben lévőnek érzi.

I. g. Erődítési tapasztalatok összegezése

Erődítéssel kapcsolatos tapasztalataimat a következőkben összegezem:

1. A kiképzettség foka.

Mind a gyalogság, mind a fegyvernemek, mind a műszaki csapatok erődítés terén jól ki voltak képezve.

2. A kiépítettség foka.

- a) Ahol egy hónapnál tovább állt az arcvonál, a csapatok összességükben elérték a körülményekhez képest teljes kiépítettséget,
- b) Kb. egy hetes egyhelyben tartózkodás esetén elérték az alapfokú kiépítettséget,
- c) A mozgó harcok folyamán a kiépítettség ritkán érte el az alapfokot,
- d) A fagyok beálltával és a sziklás hegyek között a katonák helyi leleményességén múltott, hogy valamelyes csekély kiépítettség legyen,
- e) Hiányzott a **HOMOKZSÁK**, mint kiváló építőanyag vizes helyen és kemény talajon.

3 Hátsóbb állások létesítése.

A védelmi harcrend lépcsőzetlensége miatt hadosztályok mélységéig munkaerő hiányában alig épültek hátsóbb állások. Nagyobb mélységben is csak a fő irányokban készültek el.

4 A hátsóbb állások kihasználása.

- a) A hátsóbb állásoknak csak egy részét szállták meg. Sok közülük kihasználatlan maradt, mert harcászati vagy hadműveleti méretekben megkerülték,
- b) A hátsóbb állások felfogó funkciója csak akkor érvényesült, ha azokat valamelyes erővel már előre megszállták.

5. A műszaki építmények kivitelezése.

- a) Az építmények minősége jó volt, de sok helyen nem vették figyelembe a holtteret,
- b) A gyalogság a talajvízzel és a fagyott, illetve sziklás talajjal egyedül nem tudott megbirkózni,
- c) A katonák a bevágások partoldalait előszeretettel tekintették tökéletes fedezéknek, ami veszteségeket okozott,
- d) A gyalogságot támogató fegyvernemek önerőből és jól kiépítették állásaikat.

II.

AKADÁLYOK LÉTESÍTÉSE

II. a. Fogalmak és elvek

Fogalmak.

A háború alatt az akadályok létesítése hozzátartozott az állások kiépítéséhez, tehát az erődítéshez. Az aknatelepítést akkor a műszaki zárás fogalmába sorolták.

A háború utáni idők óta műszaki zárasnak nevezik a természetes és

mesterséges akadályok rendszerbe foglalt összességének alkalmazását. A mesterséges akadályok egyik fajtáját képezik a robbanó akadályok, közöttük az aknazárak.

Ebben a fejezet részben a régi osztályozást figyelembe véve az erődítéshez szorosan kapcsolódó mesterséges akadályokkal kívánok foglalkozni, az aknazárakkal egy másik részben.

Erődítési munkáink során túlnyomórészt gyalogsági akadályokat létesítettünk, mivel főként az arcvonalban vagy annak közvetlen közelében, az ellenséges tüzérség hatótávolságán belül dolgoztunk. Ott pedig a tömeges élő munkaerőt vagy az akkor nagyméretű gépeket bajos lett volna alkalmazni.

Elvi követelmény az akadályokkal szemben.

Minden katonai tanintézetben úgy tanultuk és a kiképzés során úgy tanítottuk, hogy az akadálynak csak akkor van föltartóztató hatása, ha tűz alatt tartják.

Ezt a követelményt munkáink során be is tartottuk.

A harcok során szerzett tapasztalatok alapján azonban kiegészítettük egy alkövetelménnyel: az akadály úgy lesz igazán hatásos, ha álcázása folytán az ellenség csak akkor veszi észre, amikor már bele is ütközött. A már messziről észrevehető akadály vonalvezetéséből ugyanis következtetni lehet a tűz alatt tartó fegyverek helyére. Azokat a fegyvereket az ellenség lefogja, és már a gyors áttörésre felkészülve érkezik az akadályhoz.

II. b. Gyalogsági akadályok.

Drótkerítés.

A klasszikus drótkerítéseket nemigen alkalmaztuk. Egyszer építettünk csak, azt is erdőben, ellenséges figyelésen kívül. Hátrányuk, hogy építésük jelentős zajjal jár (karók leverése), és messziről elárulják az állások helyét.

Botlódrót.

Drótkerítés helyett 10-20 m mélységű botlódrótos akadályokat telepítettünk. Ezek sűrű dróthálóból álltak, amit még "szederindával"

egészítettünk ki. A szederinda a dróthálóra rádobott és itt-ott hozzádrótozott, rendetlenül összegubancolt tüskésdrótból készült. A szederindához helyenként egy-egy érintőaknát is csatlakoztattunk.

A botlódrótnak nagy előnye volt, hogy ha a fű benőtte, nem lehetett észrevenni. Egyébként az arcvonalba levő gyalogság elé is lehetett telepíteni a senki földjére.

Dróthenger.

A gyorsan telepíthető, hatásos gyalogsági akadályok közé sorolható. Előnye, hogy szállításkor viszonylag kis helyet foglal el, bármilyen talajon gyorsan és zajtalanul telepíthető. Ha két egymás mellé telepített dróthenger tetejére egy harmadikat is helyezünk, és még szederindával is kiegészítjük, komoly akadályt nyerünk. Lehet még harmadikkal és negyedikkel is kibővíteni. Ezen az akadályon még járművel sem tanácsos átgázolni, mert a sok drót föltekeredhet a futóművére.

A műszaki oszlopok készletében a hadosztályoknál ott voltak a dróthengerek, de mégsem nagyon használták. Talán azért, mert ezekről olyan nézet uralkodott, hogy akadályrendszerek átjáróinak gyors lezárására alkalmas. Pedig mocsaras és fagyott illetve sziklás talajon fő akadálynak is kiválóan megfelel.

Egyéb gyalogsági akadályok.

A fentebb felsoroltakon kívül még léteztek egyéb gyalogsági akadályok is, mint például csapdák, vermek, nyársak, gallytorlaszok. Ezeket azonban a látókörömben nem alkalmazták.

Egyszerű jelzőeszközök.

Botlódrótos akadálynál, ha érintőakna is volt bele telepítve, a védő éjszaka is könnyen észrevette az ellenség áthatolási kísérletét. Ha azonban nem volt akna, néhány szem kavicssal megtöltött konzervdoboz is megtette.

Persze ennek megvolt az a hátránya is, hogy valamilyen éjszakai állat is kiválthatta a zörejt. Az éjszakai figyelés miatt amúgy is feszült állapotban levő

katona ilyenkor könnyen eszeveszett lövöldözésbe kezd.

II. c. Harckocsiakadályok

Harckocsiakadályok a tábori hadseregnél.

A Kárpátok előterében vívott harcok során összefüggő harckocsiakadályokat nem sikerült létesíteni. Bár találkoztunk ilyenekkel, de azok az Árpád-vonal tartozékaiként a hátsországban épültek békés körülmények között.

Tábori viszonyok között sík vidéken a harckocsiárkok különböző változatait lehet kiásni, hegyes, dombos terepen pedig hegyoldalakat vagy horhosokat lehet harckocsiakadályá kialakítani. Emelkedőkön támfallal olyan lépcsőt lehet kialakítani, amelyen a harckocsi nem tud fölmászni, lejtőn pedig ugyancsak támfallal olyan meredélyt lehet képezni, amelyen a harckocsi lebukik.

Mindezek azonban nagy föld- és fa- illetve kőmunkát igényelnek, amelyhez gépek, vagy tömegmunkaerő kellenek. Az arcvonalban és az ellenséges tüzérség hatótávolságán belül ilyen megoldás nem alkalmazható.

Ebben a régióban az ellenséges harckocsik mozgásának fő akadályozója a harckocsiakna (persze páncéltörő fegyverek tüze alatt tartva).

Harckocsiakadály hátsóbb állásban.

A Kárpátok előterében komolyabb harckocsiakadályt a Prut É-D irányú völgyszakaszán láttam a Tatár-hágó előtti térségben, amikor ott hátsóbb állásokat építettek. Ámbár ezek is csak a völgy elég keskeny részét zárták le.

Századunk a Krywe Pole-nál létesített hátsóbb állás közepe táján épített egy elég keskeny szakaszon harckocsiakadályt. Az emelkedőt meredeken lefaragtuk és szálfákból támfalat építettünk eléje. A szálfatámfal készítését a helyi lakosságtól tanultuk. Az útmunkákról szóló részben kívánok írni az építéséről.

A támfalat eléje ültetett fiatal fákkal és bokrokkal teljesen elrejtettük. Egy kis helyi vízfolyás fölhasználásával a támfal előtti talajt elmocsarasítottuk. Az ellenséges

harckocsi csak akkor fedezhette föl az akadályt, amikor csaknem beleütközött.

Kiépítettük az akadályt tűz alatt tartó páncéltörő fegyverek tüzelőállásait is.

Több harckocsiakadályt az egyéves arcvonalszolgálatom alatt nem készítettünk, de nem is láttam. Kivéve az Árpád-vonalat.

II. d. Akadályokkal kapcsolatos tapasztalatok összegezése

Az akadályokkal kapcsolatos harctéri tapasztalataimat a következőkben összegezem:

1. Kiképzettség.

- a) A gyalogság gyengén volt kiképezve az akadályok alkalmazására,
- b) Az akadályok telepítése csaknem teljesen a műszakiakra hárult, de az utászok sem voltak kiképezve a dróthengerek készítésére.

2. Az akadályok alkalmazása.

- a) A klasszikus drótkerítést keveset alkalmaztuk, mert készítése zajos és elárulja az állásokat,
- b) A szederindával és érintőaknával kiegészített buktatóakadályok váltak általánossá,
- c) A DRÓTHENGEREK előnyeit nem használták ki, sőt alig alkalmazták,
- d) A Kárpátok előterében harckocsiakadályok csak hátsóbb állásokban készültek és ott is csak rövid szakaszokon a fő irányokban,
- e) Az ország területén vívott harcokban azok mozgó jellege miatt akadályok már alig készültek. Helyettük aknát telepítettek.

III. AKNAZÁRAK

Ez a fejezet csak a háború utolsó évének tapasztalatait tartalmazza. Csapataink akkor már folyton védelemben voltak, de még gyakrabban csak visszavonultak. Ellenséges aknamezők leküzdésével végrehajtott támadásra az én látókoromban már nem került sor. Így aknamentesítési tapasztalatokról nem tudok beszámolni.

III. a. Fogalmak és elvek

Fogalmak.

Mint már az akadályokról írt fejezet elején (II. a.) szóba került, a régi Honvédségben az aknazárat műszaki záraknak nevezték. Az ilyen értelemben vett műszaki zárak pedig szervesen hozzátartoztak a teljes értékű védőállásokhoz.

Ezenkívül kezdett megjelenni a hadműveleti műszaki zárás fogalma, amely magába foglalta a védelem előtti előtérben végzett rombolásokat is. Hadműveleti méretű visszavonuláskor alkalmazták is.

A sok aknából többsorosán telepített rendszert aknamezőnek nevezték. Századunk arcvonalban mérve néhány száz métertől két kilométerig terjedő szélességű összefüggő aknamezőket telepített.

Az aknákat rendeltetésük szerint gyalogsági- és harckocsiaknákra osztották. A fölhasználásukkal telepített aknamezők azonban általában nem egyfajta aknából álltak, hanem vegyes összetételűek voltak.

Az aknatelepítés elvei.

Az aknazárártól azt várták el, hogy az egyszerű akadályoknál hosszabb ideig tartsák föl az ellenséget, és veszteséget is okozzanak neki. Ez a követelmény reális is volt, mert az aknák hatástalanítása több időt igényel, mint az egyszerű akadályok leküzdése. Nem tekintették az aknazárat hatástalaníthatatlannak.

Ilyen szemlélet mellett természetesen az aknazárakra is érvényes volt az-az elv, hogy csak akkor lesz meg a kívánt föltartóztató hatásuk, ha tűz alatt tartják azokat. A gyakorlatban azonban némelykor a tűz alatt nem tartott aknazárak is jelentősen késleltették az ellenséget.

A kiképzés során az aknák **tökéletes álcázását** követeltük, hogy még a meglepés erejével is növeljük az ellenség veszteségét.

Már a háború folyamán megjelentek olyan nézetek, hogy fölösleges az álcázásra időt pazarolni, hiszen az ellenség akkor is kénytelen megállni, ha észreveszi az aknazárat. Ezzel pedig a zár teljesítette feladatát.

Voltak, akik ezt a gondolatot továbbfejlesztve színlelt aknazárak telepítését is lehetségesnek tartották.

III. b. Az aknaanyag

Történelmi visszatekintés.

Mióta a löport föltalálták, leleményes katonák igyekeztek különféle robbanószerkezetekkel meglepni és pusztítani az ellenséget. Gondoljunk csak Bornemissza Gergelyre.

Az 1. világháborúban egyre gyakrabban alkalmaztak robbanó csapdákat, amelyekhez már léteztek csappantyús gyújtószerkezetek. Apám, aki annak a háborúnak az elején utásztisztként harcolt, beszélt ilyenekről.

Gyárilag előállított aknaanyag még nem volt. Az utászok leleményességén múltott, hogy milyen megoldások születtek.

A Honvédség előre gyártott aknaanyaga.

Honvédségünknel az előre gyártott aknaanyag a 30-as évek közepén jelent meg. Abban az időben igen korszerű volt. Sok szellemes megoldás dicséri hadmérnökeink és technikusaink leleményességét. Többféle gyalogsági- és harckocsiaknát rendszeresítettek.

Szellemisségét illetően ki kell emelni az elektromos cöveket (elcö.), amely

egyszerű botlódrótos akna és különféle meglepőaknák telepítésére volt alkalmas. Kis hengeres zseblámpa nagyságúra készítették. Rúdelem működtette. Ha függőleges helyzetéből jelentősen kimozdult, két egymástól elszigetelt fém gömbhéj között szabadon mozgó golyó zárta az elektromos gyutacs áramkörét.

Egyszerű, mechanikus, botlódrótos gyalogsági akna volt az **érintőakna** (éra.). Cövek formája lévén a talajba lehetett leszúrni. Felső részében egy 10 dekás trikettő töltény helyezkedett el, amelyet körültekert acéldrót szilánktest vett körül. Közös csappantyús, rugós gyújtószerkezettel rendelkezett.

Gyalogság elleni vegyi aknákat **is** rendszeresítettek. Ezeket **CS-töltényeknek** nevezték. Botlódrót hozta őket működésbe. Alakjuk kisürméretű ágyúlövedék hüvelyére emlékeztetett. Fenekükön csekély kilövőtöltet foglalt helyet, fölötte pedig leforrasztott üvegben mustárgáz. A botlódrót meghúzására az akna a mustárgázt az ellenségre, illetve a talajra "köpte".

Elmés szerkezetű harckocsiakna volt a **tányérakna (tak.)**. Kb. dobostorta nagyságú fém teste 1,5 kg robbanóanyagot tartalmazott. A test közepén sárgarézből készült, súlyra állítható gyújtókészülék helyezkedett el. Fölfelé nyomógomb állt ki belőle. Erre támaszkodott az aknatestnél valamivel nagyobb átmérőjű, enyhén domború aknafedél, amely három, szabad mozgást biztosító helyen kapcsolódott az aknatesthez.

A honvédségnél rendszeresített aknaanyagból utolsóként említem a **hasábaknát (hak.)**. Kb. fél méter hosszú, hasábformájú fémteste 1,5 kg töltetet tartalmazott. Eredetileg harckocsiaknának szánták. Rugós, csappantyús gyújtókészülékkel rendelkezett. Szerkezetét nem részletezem. Annyit azonban meg kívánok jegyezni, hogy ha a gyújtószerkezet rugója gyöngye volt, az akna már a biztosítósög kihúzásakor is fölrobbanhatott az álcázásul rárakott föld súlyától. Mire erre rájöttünk több utásznak meg kellett halnia.

A magyar aknaanyag a gyakorlatban.

A rendszeresítés időpontjában a magyar aknaanyag világviszonylatban az élen járt. Az általános technikai fejlődés azonban gyorsabban haladt, mi pedig szegénységünk miatt nem tudtuk követni.

Ezen kívül a valóban szellemes megoldásokat megvalósító aknákat laboratóriumi és gyakorlótéri viszonyok között próbálták ki. Tömeges éles alkalmazásukra először az erdélyi bevonulást megelőző feszültség idején került csak sor. De ekkor is csak nappal telepítettünk, mindennemű ellenséges behatás nélkül.

Itt az elektromos cövek botlódrótos aknaként csődöt mondott. Több halott lett a következménye. Alkalmazását be is szüntették, pedig meglepőaknák működtetésére alkalmas lett volna.

A CS-töltények alkalmazására a harcgázokat tiltó nemzetközi egyezmény miatt egyáltalán nem került sor. Törölték is a rendszerből.

Így azután hadbavonulásunkkor a Honvédség összesen háromféle aknával rendelkezett, amelyek közül azonban egyedül az érintőakna felelt meg eredeti rendeltetésének. A tányérakna meg a hasábakna töltete olyan kicsi volt, hogy közepes harckocsi ellen már hatástalan maradt.

Ezen kívül aknáink fémtestűek voltak. Emiatt az elektromos aknakeresők hamar észlelték őket.

Az érintőakna telepítése is veszélyesnek bizonyult, mert ha a botlódrót feszesebb volt a kelleténél, a biztosítószőg kihúzásakor bekövetkezhetett a robbanás. Nehéz volt eltalálni, mikor elég feszes a botlódrót, és mikor feszesebb a kelleténél.

Egyébként **is a biztosítószőg kihúzása olyan az aknamester számára, mint egy házárdjáték, ahol az élete a tét.** Aki több száz aknát telepít, annak nagy az esélye, hogy egyszer nem lesz szerencséje. Különösen éjszaka a senki földjén.

Egyetlen biztonságosan telepíthető aknánk a tányérakna volt. De még ezzel is történt éjszaka, esőben, a senki földjén halálos baleset.

Német aknaanyag.

Amikor a harcok a Bodroghözbe tevődtek át, német aknaanyagot is kaptunk.

Gyalogsági aknaként **ugróaknát** utaltak ki. A katonai irodalomból már ismertem, de a valóságban még nem láttam. A kilós konzervdobozhoz hasonló méretű kilövőhüvelyből, a szórótestből és a gyújtószerkezetből állt. A kilövőhüvely fölfelé kilökte a szórótestet, amely kb. 1,5 méter magasan fölrobbant, és köröskörül golyókat, repeszeket szórt. Gyújtószerkezete taposásra és botlódrot húzására egyaránt állítható volt.

Viszonylag biztonságosan lehetett telepíteni. Több száz aknából telepítés közben egyetlen egy robbant, de az sem okozott sebesülést, mert az aknamester villámgyorsan a földhöz lapult, és a repeszek a feje fölött szóródtak szét.

A **német hasábakna** a lánctalp elszakítására alkalmas harckocsiakna volt, a magyar hasábaknánál jóval nagyobb. Kellő súlyú robbanóanyagot tartalmazott. Teljesen biztonságosan lehetett telepíteni.

Ellátták századunkat kisdob nagyságú német harckocsiaknákkal is. Súlyuk 6-8 kg lehetett. Fém nélkül készültek. Telepítésük teljesen biztonságos volt.

Szükségakna.

A német gyalogság kézigránát fölhasználásával telepített magának szükségaknát. Később magyarok is alkalmazták.

A szükségaknához tojásgránát kellett. A német tojásgránátot egy zsinór megrántásával indították. 4 másodperc múlva robbant. A kézigránátnak a húzózsinórral ellentétes végén karika volt. Ennél fogva akasztotta a katona a felszerelésére.

Ha aknaként alkalmazták, a karikát hozzákötötték egy fához vagy bokorhoz, a húzózsínórhoz pedig botlódrótot vagy zsineget kötettek, a másik végét pedig fához, bokorhoz erősítették.

Fölszedés elleni biztosítás.

A harctéri tapasztalatokat tartalmazó füzetekből értesültünk arról, hogy az oroszok a letelepített akna alá másikat helyeznek, amely akkor robban, amikor az eredeti aknát fölemelik.

Mi ilyennel nem találkoztunk, magunk sem alkalmaztunk. Valószínű, hogy egyes leleményes szovjet utászok, vagy partizánok telepítettek ilyet, de az csak egyedi eset lehetett.

III. c. Az aknák alkalmazásával kapcsolatos veszteségek

A veszteségek fajtái.

Az aknazárak alkalmazása elkerülhetetlenül veszteségekkel jár. A veszteségeket a következő három csoportba lehet osztani:

1. Telepítési veszteségek.
2. A védelemben levő csapatok veszteségei.
3. Polgári veszteségek.

A telepítési veszteségek további két alcsoportra oszthatók:

- telepítési balesetek,
- ellenség okozta veszteségek.

1. T e l e p í t é s i v e s z t e s é g e k

Telepítési veszteségek a mérlegen.

Századunk a háború utolsó évében 18 000 aknát telepített. Minden ezer akna után egy fő volt a veszteségünk. Ez az aknamennyiség sűrűn telepítve 1 km, közepes sűrűséggel 2 km széles arcvonalszakasz lezárására elegendő.

Fölmerül a kérdés: **megéri- e 2 km egy ember elvesztését?**

Ha az aknazár hosszútávon abszolút biztos zárást jelentene, igennel lehetne felelni. De hát ilyen aknazár nincs, mert ha lenne, nem volna szükség, védő csapatokra. Nem is ez az aknazárak rendeltetése. Legfeljebb csak késleltethetnek.

Ha pedig így van, akkor a kérdés továbbra is nyitva marad. Egyáltalán mekkora telepítési veszteség viselhető el?

Már korábban szó volt róla, hogy az 1944. júliusi szovjet támadáskor a Prut völgyébe telepített aknamezők tették lehetővé a 21. gyalogezred rendezett kivonását a harcból.

Ha ilyen szempontból nézzük a dolgot, a fent említett telepítési veszteség már igazoltnak látszik, hiszen az ezrednek súlyos veszteségei lettek volna, ha az aknazárak nem tartják föl a támadó ellenséget.

Vajon a fölrobbant utász és a családja számára is csak "igazolható veszteségi arányszámról" van szó?

A telepítési veszteségek okai.

A két állás között éjszaka folytatott aknatelepítés természetesen veszteségekkel jár. Maga a puszta ott tartózkodás is életveszélyes.

Azonban bárhogy vesszük is, az 1 fő/1000 akna veszteség túl nagy.

E szomorú tény fő okait a következőkben látom:

- a magyar aknaanyag egy fajtát kivéve megbízhatatlan volt,
- az aknatelepítői kiképzés elégtelen volt,
- az állandó életveszélyből fakadó idegfeszültség túlterhelte az embereket,
- a senki földjén éjszaka is érvényesült az ellenség tűzhatása.

Az aknaanyag megbízhatatlanságáról ezúttal nem kívánok írni, mert arról az egyes aknafajták ismertetésénél már volt szó.

Az aknatelepítői kiképzés során nagy mulasztásokat követtünk el. Pedig az erdélyi bevonulás előtti éles aknatelepítések alkalmával meglehetősen sok tapasztalatot szereztünk. Mégis minden a régi módon folyt tovább. Csak annyi

történt, hogy az elektromos cöveket kivonták a rendszerből.

Talán az volt a hiba, hogy az akkori idősebb műszaki tisztek nem ismerve eléggé a műszaki zárást, nem szabtak új követelményeket. De restek voltunk mi magunk is, az akkori fiatal tisztek. Hisz abban az időben, a kiképzésben sokkal több lehetősége volt az egyéni kezdeményezésnek, mint a háború utáni évtizedekben.

Milyen hibákat követtünk hát el?

Tapasztalataim szerint a következőket:

- a) Az aknatelepítést világos nappal, békés körülmények között gyakoroltattuk, és rajzoltattuk a minden egyes aknát, föltüntető vázlatokat, figyelmen kívül hagyva, hogy a harcszerű körülmények között különösen éjszaka lehetetlen,
- b) Nem gondoltunk rá, hogy a valóságban többnyire éjszaka kell telepíteni, ellenséges figyelés és tűz hatásának kitéve, esetleg még esőben és sárban is,
- c) Minden utászt egyformán ki akartunk képezni aknatelepítésre. Pedig az lehetetlen. A szerszámnyél markolásától deformálódott kéz ujjjaival nem lehet gyújtókészülékeket szerelni. Ki kellett volna válogatni az aknamesternek alkalmas embereket. Ehhez finom kéz kell, könnyen mozgatható ujjakkal, továbbá éles szem, kiegyensúlyozott lelki alkat, nyugodt idegrendszer és nagy bátorság. Ha mindez megvan, rengeteget kell gyakoroltatni az illetőt, teljes sötétségben is, ahol csak a tapintására van utalva. |Bekötött szemmel is gyakoroltattuk a fegyverek szétszedését, összerakását, de a gyújtókészülékek szerelését nem,
- d) Az idősebb tartalékosok nem ismerték kellőképpen az aknaanyagot, mert tényleges korukban nem képezték ki erre őket. A fiatalabb tartalékosok már részesültek ilyen kiképzésben, de évek teltek el az óta. Az egészen fiatal tartalékosok és a sorállományúak úgy-ahogy ki voltak képezve, de ők elenyészően kevesen voltak.

Az idegfeszültség is hatással volt a veszteségek alakulására. A békekiképzési hibákon kívül kint a harctéren nagyobb gondot kellett volna fordítani azoknak a pihentetésére, akik éjszakáról éjszakára kijártak aknamesterként aknát telepíteni és egyetlen éjszaka akár félszázszor is átélték a biztosítószőg kihúzásakor föllépő halálfélelmet.

Az ellenség tűzhatása éjszaka is szedte áldozatait az aknatelepítő utászok közül. A szembenálló felek mindkét oldalon lőtték föl világító rakétákat, ha valami gyanúsat észleltek. A szovjet oldalon ez gyakoribb volt. A katonák Sztálin-gyertyának hívták.

A világító rakéta fényében a figyelő elsősorban a mozgást észleli, ezért ilyenkor mozdulatlanra kell dermedni. Aknaélesítés közben az ilyesmi végzetes lehet.

Az ellenséges tűz is áldozatokat követelt. Ha az ellenség valamilyen módon észrevette, hogy aknát telepítünk, rendszeresen odaaknázott, sőt géppuskával is végigpásztázta a területet. Persze az aknavető és a géppuska is vaktában tüzelt, ámde egyrészt közvetlenül, másrészt a telepítők idegesítése útján közvetve is okozott veszteségeket. (A Bodroghözben például az egyik aknahordozó hóna alatt levő aknák trikettő töltetét egy nyomjelző lövedék lángra lobbantotta. Az utász belehalt.)

2 A védő csapatok veszteségei

Az okok.

Sajnos a védelemben lévő csapatoknak is voltak veszteségeik az aknamezőkön.

Tapasztalataim alapján az okokat a következőkben látom:

- megszakadt a tájékoztatási lánc,
- elégtelen volt az aknazárak megjelölése.

A tájékoztatási lánc megszakadása.

Minden telepítés az adott arcvonalszakaszon védő századparancsnokkal együttműködésben történt, és tudtak róla az éppen ott állásban levő katonák is. Ez

azonban nem volt elegendő, mert ismerniük kellett volna a zárok helyét a törzsek beosztottainak, a hírvivőknek, a felderítőknek, az egészségügyieknek, az ellátóknak, a tartalékban lévőknek stb.

A telepítők a helyi parancsnokokat tájékoztatták, ámde a tájékoztatás nem biztos, hogy eljutott minden érintetthez. Nem hanyagság miatt, hanem háborúban az ilyesminek rengeteg oka lehet.

Aknazárok elégtelen megjelölése.

Elégtelenül megjelölt aknazárok is okoztak veszteségeket a helyi védők között. A békekiképzés hiányosságai miatt ezt is már kint a harctéren kellett megtanulni. A tanulás itt is emberéletekbe került.

Az aknazárok jelölése és dokumentálása című rész (11.1.e.) ezt a kérdést részletesen tárgyalja.

Saját csapatok veszteségei hátsóbb állások aknazárain.

Hátsóbb állások jelentés része, miután elkészült, ottmaradt őrizetlenül, amíg sor nem került a megszállására. Ha egyáltalán sor került rá.

Ebből különösebb baj nem származott, legfőljebb javíthatni kellett az építményeken, ha megszállták az állást.

Készült azonban olyan komplett hátsóbb állás, mely elé aknazárat telepítettek. Századunk Krywe Polenél létesített ilyet. A kész állást átadtuk a munkát elrendelő törzs képviselőjének, és elvonultunk. Őrséget nem hagytunk hátra. Nem tudom, hogy az átvevő rendelte-e ki őrséget, vagy sem.

Míg ott voltunk, őriztük az aknazárat, de nem adtuk át új őrségnek. Az őrzés a nagy terület miatt amúgy sem volt kellően hatékony, mert találtunk a zámál helyi lakost holtan.

3. P o l g á r i v e s z t e s é g e k

Megkockáztathatjuk azt a megállapítást, hogy az aknazárok nem is a saját és ellenséges katonáknak okozzák a nagyobb veszteséget, hanem a polgári lakosságnak.

Az aknazárok főleg a harcok után szedik az áldozataikat a lakosság köréből.

Érthető is. A hadak elvonulnak, anélkül, hogy a helyi hatóságoknak átadnák az aknazárak vázlatát. A zárok ott maradnak őrizetlenül.

Polgári veszteségek azonban nemcsak a hadműveletek után keletkeznek, hanem a telepítések során is, ha a lakosságot nem telepítik ki. A Kárpátok előterében a magyar csapatok nemigen telepítették ki az embereket még az arcvonal közeléből sem.

Hogyan lehetett volna a polgári veszteségeket ilyen körülmények között elkerülni?

Sehogy! Legfeljebb mérsékelni lehetett volna.

Hiszen a helyi hatóságoknak nem lehet átadni a telepítési vázlatokat, hogy "doboltassák ki" a faluban az aknazárak helyét.

Marad az őrzés. Az azonban soha sem olyan sűrű, hogy teljes biztonságot nyújtson. Nem lehet ugyanis az őrzésre annyi erőt elvonni a fő feladattól.

Így sajnos a hadműveletek alatt is robbantak föl civilek az aknazárakon, mind a Kárpátok előterében, mind az országban.

III. d. Az aknazárak telepítése

A telepítést megelőző intézkedések.

Aknazárak telepítésére a hadosztály, illetve a hadtest műszaki parancsnok adott parancsot. Ők határozták meg, hogy melyik egység számára, milyen célból és nagyjából hol kell az aknazárat telepíteni.

Hátsóbb állás létesítésekor az aknazárakkal elérendő célt és esetleg a sűrűséget határozták meg. Azon belül a műszaki munkát vezető tiszt döntött.

Arcvonalban levő csapatok javára történő aknatelepítéskor az aknazárak helyét nagyjában az ezredparancsnok, részleteiben az illetékes zászlóaljparancsnok határozta meg. Kaga a telepítés pedig a századparancsnokkal együttműködésben történt.

Az anyag biztosításáról, előrevonásáról, a segélyhely telepítéséről a műszaki századparancsnok, vagy a telepítő csoport parancsnoka gondoskodott.

A hadosztályoknak volt műszaki oszlopuk. Minden műszaki anyagot onnan vételeztünk. Az aknákat is. Maga a század is rendelkezett állandóan néhány száz aknával és jelentős mennyiségű robbanóanyaggal, hogy előre nem látott feladatokat haladéktalanul képes legyen teljesíteni. A századvonat országos járművei szállították. Folyamatos pótlása az anyagi tiszt (tiszthelyettes) kötelessége volt.

Nagyobb aknásítási vagy rombolási feladat esetén is ő vételezett anyagot a szakaszparancsnokok igényei alapján.

A telepítési helyekre a szakasz emberei vitték ki az anyagot kézben vagy málhásállaton.

Az aknamezők összetétele.

Az előjáró parancsnok, illetve a helyi parancsnokok határozták meg, hogy hol, milyen irányból számítanak ellenséges harckocsikra és hol főleg gyalogságra.

Az ő kívánságaik figyelembevételével már a telepítő csoport parancsnoka döntötte el az aknamezők összetételét.

Homogén aknamezőket nemigen telepítettünk. Ahol kimondottan harckocsiakna-zárat igényeltek, minden sor harckocsiakna elé, annak fölszedés elleni biztosítására, egy sor érintőaknát telepítettünk. A harckocsival járható irányokban a gyalogsági aknazárakba is telepítettünk néhány harckocsiaknát.

A harckocsi-aknamezőbe öt sor aknát raktunk. A soron belül az aknákat egymástól 5 m-re telepítettük. Akkor ennyi volt az a minimális távolság, amely biztosította, hogy valamelyik akna robbanásakor ne robbanjanak be a szomszédos aknák, esetleg az egész aknamező.

Az aknasorok között 5 m távolságot hagytunk. Minden aknasor aknáit az előző sor aknáihoz viszonyítva azonos irányban (pl. az egész aknamezőben egységesen jobbra) 1 méterrel eltolódva feküdtek. Ez a sűrűség és elrendezés biztosította, hogy egy közepes harckocsi az aknazáron áthaladtában valahol föltétlenül fölrobbanjon.

A botlódrótos gyalogsági aknazárakba 3-5 sor érintőaknát telepítettünk. A sorban az aknák közötti távolság 15-25 m volt, a sorok közötti pedig kb. 10 m. Az aknákat az előző sorban lévőkhöz viszonyítva kb. 1/3 aknaköznyivel eltolva raktuk. Hasonlóképpen telepítettük botlódróttal a német ugróaknákat is.

A fent leírt távolságokat éjszaka, a két arcvonallal között telepítve csak nagyon hozzávetőlegesen lehetett betartani. Hátsóbb állások esetén azonban eszerint jártunk el.

Az aknatelepítések helye.

Az aknazárakat a következő helyeken telepítettük:

- a) a két arcvonallal között, a "senki földjén",
- b) az arcvonallal hézagaiban,
- c) hátsóbb állásoknál.

A **senki földjén** telepítettük a legtöbb aknazárát. Általában olyan messzire raktuk az aknákat a saját peremvonalunktól, hogy a sötétség leple alatt előreszivárgó ellenség ne tudja az állást észrevétlenül kézigránátdobó távolságra megközelíteni.

A senki földjén történő telepítéskor az ellenség felé néhány fővel biztosítani kellett a telepítőket. Meg kellett szervezni, hogy a biztosítók a telepítés után a sötétben eltérjenek, és bele ne menjenek a saját zárba. Jó szolgálatot tett a veszélytelen visszatérési útvonalra már előre kifektetett kötél. De azt a bevonuláskor be kellett hozni, nehogy az ellenség is fölhasználja.

Az **arcvonallal hézagaiban** ugyancsak gyakran került sor aknazárak telepítésére. Századunk a Kolomea előtti védelmi harcok idején a 24. és a 21. gyalogezred közötti hézagba egy körülbelül 2 km hosszú ötsoros harckocsiakna-zárát telepített. Ez nyílt terepen történt, de telepítettünk erdőben is.

A hézagokban a telepítés az abszolút senki földjén történt, mert ott még saját csapatok sem voltak. Az ilyen zárok helyét a hézag két szélén védő csapattal tudtuk csak egyeztetni.

Az aknatelepítések napszaka.

Akár a két arcvonallal között, akár az arcvonallal hézagaiban általában mindig csak

éjszaka lehetett telepíteni, amikor minden mozdulatra fokozottan kellett vigyázni. Nehezítette a munkát, ha erdőben kellett dolgozni, mert míg a nyílt terepen a legsötétebb éjszaka is van némi hulladékfény, erdőben csaknem teljes sötétség.

A hátsóbb állások aknazárait nappal telepítettük ellenséges behatáson kívül. Itt a telepítés úgy folyt, mint békeviszonyok között. De mivel nem gyakorló aknát telepítettünk, hanem éleset, itt is voltak veszteségeink. A magyar hasábkna okozta.

Az eddig leírtakból kitűnik, hogy az arcvonal előtt és az arcvonal hézagaiban csaknem kizárólag éjszaka lehetett telepíteni. Ugyanakkor erre sem az akkori sorállomány, sem a tartalékosok nem voltak kiképezve.

Az embereknek éles anyaggal, éles helyzetben kellett olyan körülmények között dolgozni, amelyeket addig nem ismertek, mert a kiképzés során ilyen körülményeket nem hoztunk létre a számukra. Az előbbieken már említett és a később is még említendő munka- és együttműködési módszereket sem ismerték addig. Mindent ott a helyszínen élesben kellett először csinálni, tulajdonképpen kikísérletezni. Kire az eljárásokat kikísérleteztük, emberek pusztultak el. Ez is hozzájárult az 1 fő/1000 akna veszteséghez.

Mindenesetre a munkát úgy szerveztük, hogy a telepítő részleg még világosban érkezzen ki a telepítés helyére. Így még a munka megkezdése előtt tudtak tájékozódni. Ám magát a telepítést csak a sötétség beállta után kezdték. Persze kaptunk sürgős aknatelepítési feladatot már sötétedés után is.

A zártelepítést végrehajtó kötelék.

A műszaki munkák legtöbbször olyan, hogy kétszer akkora munkaerő beállításával nem lehet kétszeres teljesítményt elérni. Különösen érvényes ez az aknazárak telepítésére.

Hogyan oldottuk meg ezt a valóságban?

Ha egy ezred sávjában kellett aknazárat, vagy aknazárakat telepíteni, azt rendszerint egy szakaszparancsnok kapta feladatul. Ő a kívánt aknazárak száma szerint egy vagy két telepítő részleget szervezett. Több egy szakasz erejéből nem futotta.

A kezdeti veszteségek után hamarosan kialakult ugyanis azoknak a szűk köre, akik részlegvezetőnek, aknamesternek, telepítőnek alkalmasak. Ezen kívül azonban kellett még anyaghordozók és biztosítók is.

Aknamező telepítésének előkészítése éjszaka a senki földjén.

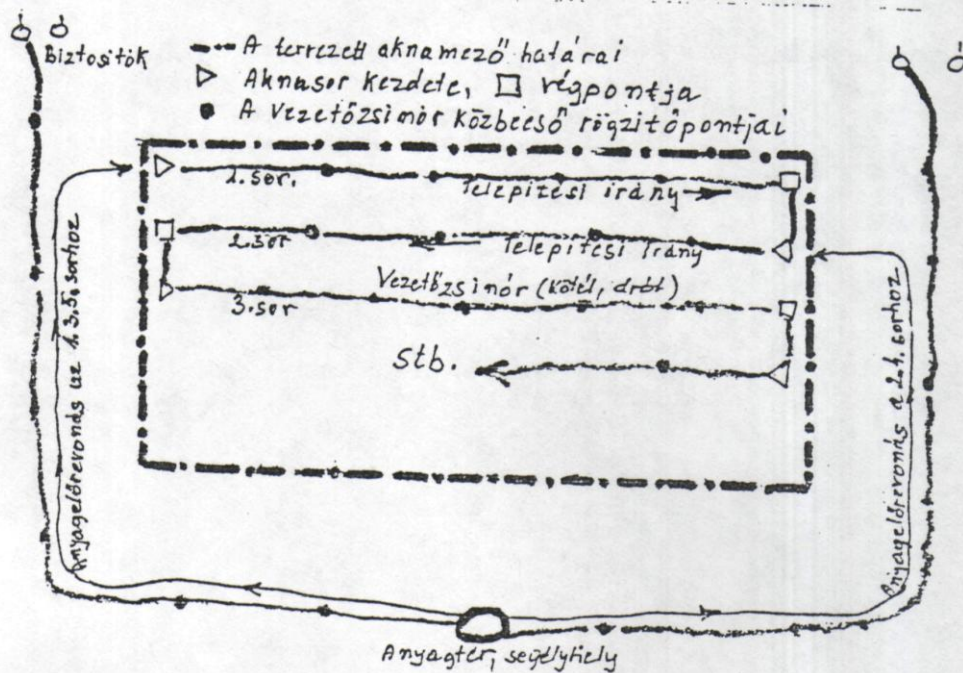
A telepítők az éjszakai sötétségben, az ellenség tüzétől is zavarva könnyen eltévedtek munka közben. Jó, ha föl nem robbantak, és csak az aknák kerültek máshová, mint kellett volna.

A telepítő szakaszparancsnokok leleményességének köszönhetően létrejött a vezetőzsinóros telepítési módszer. Abban állt, hogy a telepítés megkezdése előtt a tervezett aknasorok vonalában és a mozgási útvonalak mentén zsinórt (kötelet, drótot) fektettek ki. Hogy a vezetőzsinór veszélyes irányban el ne mozduljon, 5-10 méterenként közbeeső rögzítő cövekeket alkalmaztak.

Éjszakai telepítéskor először a biztosítók mentek ki, rendszerint a telepítendő aknamező két szélén egy-egy csoport, amely egyenként 2-3 emberből állt. Maguk után kötelet fektettek ki. Nehogy a sötétben elveszítsék, az egyik biztosító hátul a derékszíjához erősítette.

A biztosítók fölállása után az aknasorokat jelző köteleket fektették ki.

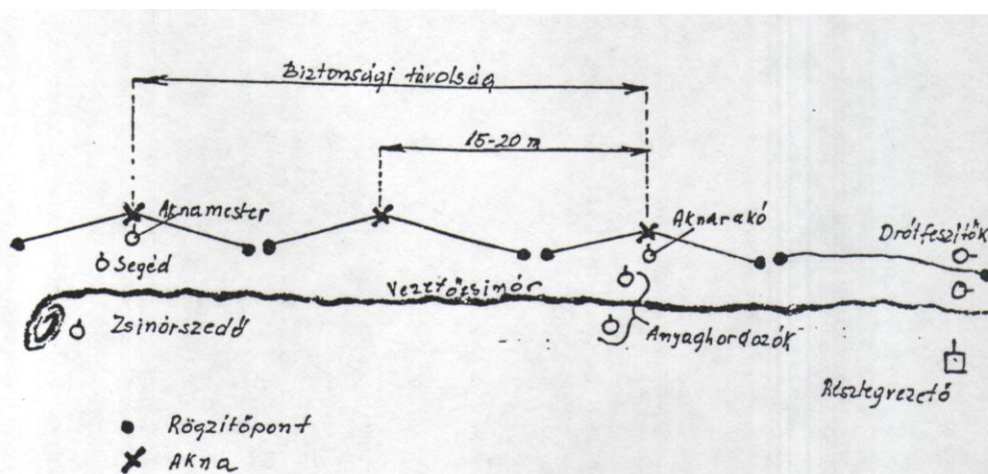
Magát a telepítést az ellenség felőli első sorral kezdtük, és soronként haladtunk hátra. Egy aknamezőt csak egyetlen részleg telepíthetett. Ha az aknamező nagyon hosszú volt (széles arcvonalat zárt le), a közepén lehetett indulni, és onnan két irányban telepíteni egy-egy részleggel. A két végéről közép felé telepíteni éjszaka kockázatos volt. Különösen precíz szervezés mellett is veszedelmes lett volna.

Aknamező éjszakai telepítésének előkészítése vezetőzsinórok alkalmazásával.

Érintőakna telepítése.

A telepítő részlegbe a részlegvezetőn és a biztosítókon kívül kellett még: 2-3 drótfeszítő, 1 aknarakó, a telepítendő aknák mennyiségétől függő számú aknahordozó (kb. 1 fő/10akna), 1 aknamester, esetleg 1 segéd, aki a gyutacsokat hordozza, és egy zsinórszedő, aki beszedi a vezetőzsinórt.

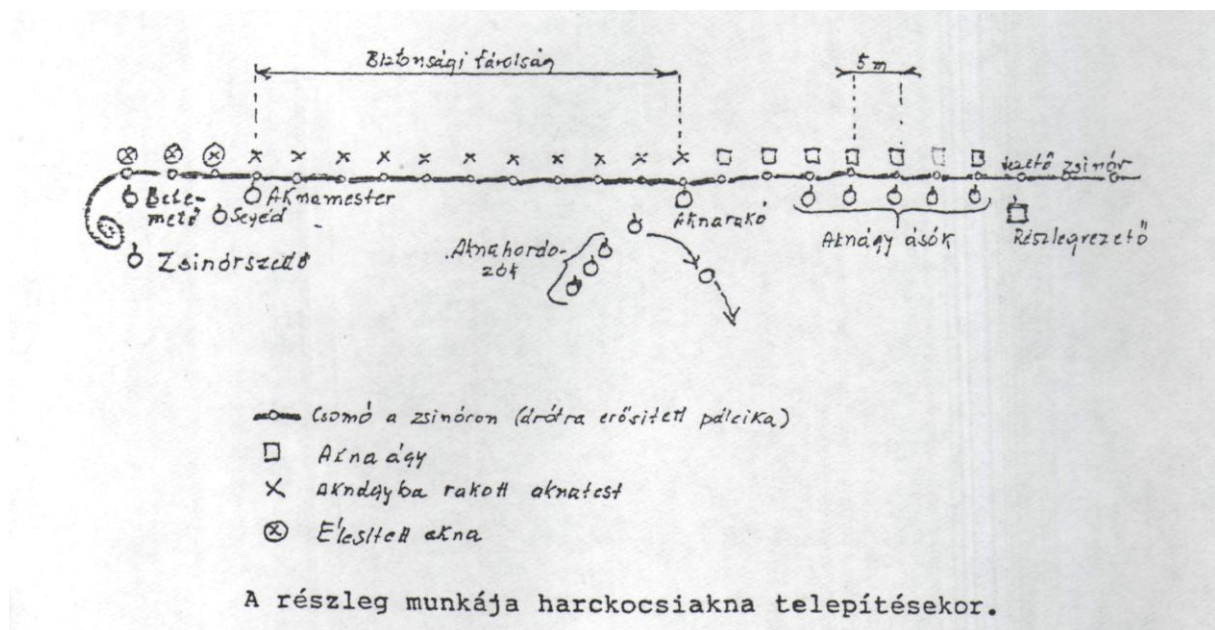
A részleg munkája botlódrótos akna telepítésekor.

Egy utászrajból (15 fő) kijött egy telepítő részleg. De csak elméletileg, mert a veszteségek miatt a rajok létszáma már nem volt teljes. Azon kívül némelyik utászt idegrendszeri okokból nem lehetett éjszakai telepítés közelébe engedni.

Ez a részlegbeosztás más botlódrótos aknánál (ugróakna) is megfelelt.

Taposóakna telepítése.

Taposóaknaként századunk csak harcokocsiaknát telepített. A telepítő részlegbe a részlegvezetőn és a biztosítókon kívül kellett még: 4-5 aknaágy készítő, 1-2 aknarakó, aknarakónként 2-3 aknahordozó, 1 aknamester, 1 segéd, 1 aknaálcázó (betemető) és egy zsinórszedő.

III. e. Aknazárak jelölése és dokumentálása

A békekiképzéshez hozzátartozott a vázlatkészítés. Minden aknazárról olyan vázlatot kellett készíteni, amelyen minden egyes akna helye pontosan föl volt tüntetve. A vázlat a kalandregények kincskereső térképeihez hasonlított. Csak világos nappal lehetett ilyen vázlatot rajzolni.

Az erdélyi bevonulás előtti aknatelepítéskor készültek szabályos telepítési

vázlatok. Akkor hasznát is vettük, mert az aknazárak fölszámolásakor ezek alapján találtuk meg az aknákat.

A háborúban azonban az aknazárak dokumentálásának ezt a módját már nem alkalmaztuk. Itt kettős feladatunk volt:

1. Meg kellett jelölni a helyszínen védő csapat számára az aknamező pontos helyét, főképpen a hátsó határát.
2. Dokumentálni kellett a térképen.

1-hez.

Eleinte a telepítő szakaszparancsnok pontosan megmutatta a helyi parancsnoknak az aknazár hátsó határát és karókkal meg is jelölték. A helyi parancsnok azonban megsebesülhetett, eleshetett, még mielőtt tájékoztatta volna az embereit, azok pedig rámehek a zárba. Ezért később, ahol voltak fák, a zár hátsó határa mentén a saját csapat felőli oldalon lehántottuk a fák kérgét, és azonkívül még drótokat feszítettünk ki. Ahol nem volt fa, ott karókat vertünk le és azokon feszítettünk ki drótokat. Még így is előfordult, hogy visszatérő járőr vagy csellengő katona belement a zárba.

2-höz.

A helyszínen természetesen nem lehetett vázlatot készíteni, de a telepítő utászszerkezet-parancsnok tudta, milyen aknából hányat raktak le. A telepítés előtt, még mielőtt beállt volna a sötétség, valamilyen, a térképen is szereplő ponthoz viszonyította az aknazár helyét.

Az utászszerkezet-parancsnok a telepítésről visszajövet tájékoztatta a zár helyéről és adatairól a gyalogos zászlóalj- majd ezredparancsnokot (segédtszert).

Az utászszerkezet-parancsnok összesítette a zárakról kapott jelentéseket, rárajzolta a térképre, és vázlaton jelentette a hadosztály műszaki parancsnoknak.

III. f. Átjárás aknazáron

Századunk egyéves frontszolgálata alatt nem került sor arra, hogy aknazáron átjárót kelljen nyitni. Két körülményben látom az okát:

1. A századunk által telepített aknazárok között mindig maradtak akkora hézagok, amelyeken saját felderítőink kimehettek volna.
2. Gyalogságunk felderítő tevékenységének aktivitása messze elmaradt az oroszokétól.
3. Egyetlen alkalommal kaptunk olyan feladatot, hogy egy sajátmagunk által telepített aknazáron áthatolva robbantsunk föl egy hídmaradványt.

A hídbejárat elé hasábaknazár volt telepítve. A hasábaknákat a robbanásveszély miatt nem temették be.

Az első gondolat az volt, hogy nyújtott töltettel átjárót robbantunk. Ez azonban kockázatos lett volna, mert előretolás közben a nyújtott töltet mozgása berobbanthatta volna valamelyik aknát, annak robbanása magát a nyújtott töltetet, az pedig megölhette volna a töltetet előre toló utászt. Persze lehetett volna először töltet nélküli, de súllyal terhelt deszkát előre tolni és annak nyomdokában a nyújtott töltetet.

Ez hosszadalmas lett volna. Ezért, mivel az aknák helye az álcázatlanság miatt még az éjszakai hulladékfényben is látszott, a robbanté-csoport pontosan a vezető nyomába lépve egyszerűen átment a záron, majd a töltetek elhelyezése után vissza is jött. Azután pedig robbantott.

Századommal sem éjszakai, sem nappali aknaszedési feladatot nem kaptam. Nem is hallottam róla, hogy magyar utászoknak adtak volna ilyen feladatot a háború utolsó évében.

Állítólag szovjet felderítők nyitottak éjszaka kézi felszedéssel átjárót magyar aknazárban. Olyannal azonban nem beszéltem, aki személyesen tapasztalta volna.

III. g. Aknazárok alkalmazási tapasztalatainak összegezése

A 2. világháború utolsó évében szerzett tapasztalataim:

1. Az emberi tényező helyzete.

Mind a tisztek, mind a legénység fölkészületlenek voltak a harcmezőn jelentkező valóságos követelmények teljesítésére. Mégis nagy bátorságot és leleményességet tanúsítva, a jelentős veszteségek ellenére is becsületesen **teljesítették** kötelességüket

a.) A k i k é p z e t t s é g .

Az otthoni békekiképzés nem vette figyelembe a harctéren várható valóságos követelményeket. Ezért mind a tiszteknek, mind a legénységnek éles helyzetben kellett kikísérletezni azt, amit már a békekiképzés alatt el kellett volna sajátítaniuk. Mindez súlyos emberveszteségekkel járt.

b.) E m b e r k i v á l o g a t á s .

Nem történt meg az aknamesternek alkalmas emberek kiválogatása és külön intenzív képzése. Az éles alkalmazás közben választódtak ki az aknamesterek – emberveszteségek – árán.

c.) I g é n y b e v é t e l .

A mindennapos éjszakai aknatelepítés a senki földjén és az eközben sorozatosan átélt halálfélelem idegileg kimerítette az embereket.

2. A szervezettség.

A védő csapatokkal való együttműködés és a telepítő részlegeken belüli szervezettség menet közben alakult ki és hamarosan jól funkcionált.

3. A zártelepítések napszaka.

A védő csapatok előtt és a védelem hézagaiban csaknem kizárólag éjszaka lehetett aknazárat telepíteni, ami eddig nem ismert munkamódszerek kidolgozását tette szükségessé.

4. Az aknaanyag.

Az akkori magyar aknaanyag korszerűtlen volt és veszélyes, a németektől kapott anyag viszont korszerű és biztonságos.

a) K o r s z e r ű t l e n s é g .

A harckocsiaknaként kapott aknák töltete elégtelen volt az akkor korszerű harckocsik lánctalpának átrobantására. Mindhárom rendszeresített aknatípusunk fémtestű lévén aknakeresővel könnyen észlelhető volt.

b.) V e s z é l y e s s é g .

A három magyar aknatípus közül egyedül a tányéraknát lehetett biztonságosan telepíteni. Különösen veszélyes volt a hasábakna telepítése.

5. Az aknazárak hatékonysága.

A mérleg egyik serpenyőjét főképpen az 1000 aknánként 1 fő telepítési veszteség terhelte, de ezt nyomta még a saját gyalogság statisztikailag nem ismert, de nem is jelentéktelen veszteségei és közel ugyanannyi civil áldozat a hadműveletek alatt, ámde sokszorta több a hadműveletek után.

Az aknazárak hatékonyságának kérdése tehát nyitva marad.

Aknamester alkalmassági próbák

(Néhány példa)

Finom kéz, mozgékony ujjak

Követelmény:	A próba tartalma:
Ujjak ügyessége.	3 mm-nél kisebb átmérőjű rövid csavart szűk helyen, gyorsan és pontosan a helyére tudjon csavarni.
Finom tapintás.	Különböző érdességű papírokat (pl. finom smirgliket) bekötött szemmel érdesség szerinti sorba tudjon szedni.
Biztos szem, biztos kéz.	Egyből be tudjon fűzni egy tűt egyre gyengébb világítás mellett.
Nyugodt kéz.	Fizikai igénybevétel (pl. 15-20 m kúszás) után az előre és oldalt kinyújtott keze ne remegjen, ha mégis gyorsan megnyugodjon.
Megbízható helyzetérzék.	Becsukott szemmel gyorsan és pontosan össze tudja hozni két mutatóujja hegyét. Feléje dobott apró tárgyat egészen gyér világítás mellett is gyorsan és pontosan el tudjon kapni.
Tájékozódás sötétben.	Világos szobában rövid idő alatt képes legyen bevésni a tárgyak helyét, majd elsötétítés után minél gyorsabban és pontosabban találja meg számára meghatározott tárgyat. Világos helyen vesse az agyába a térképet, és sötétben találjon oda a meghatározott tereptárgyakhoz (először nyílt terepen, majd erdőben).
Nyugodtság.	Figyelem összpontosítását igénylő kézi tevékenység (pl. finom szerkezet szerelése) közben, ha hangjelenséggel ráijesztenek, ne ránduljon meg a keze annyira, hogy a szerkezet szétessen, vagy megsérüljön. Stb. stb.

Mindez csak a kiképzésre bocsáthatóság előfeltétele. A súlykolásszerű kiképzés csak ezután következhet.

IV. ÁLCÁZÁS

IV. a. Fogalmak és elvek

Fogalmak.

A harmincas évek elején a rejtés és az álcázás azt a törekvést jelentette, hogy kivonjuk magunkat az ellenséges figyelés alól, illetve hatástalanítsuk azt. Rejtés alatt a meglévő tereptárgyak kihasználását értették, álcázáson pedig különféle anyagok és eszközök alkalmazását az ellenséges figyelés hatástalanítására.

Később, a harmincas évek második felében az álcázás fogalma bővült, alfajaként "fölszippantotta" magába a rejtést, és kiterjedt a színlelésre is.

A csapatok szintje fölötti régióban megjelent a hadműveleti álcázás fogalma. Mai terminológiánk szerint az a hadászati méretű álcázást is felölelte. Magába foglalta a hadviselés szempontjából fontos objektumok és tevékenységek kivonását az ellenséges figyelés alól, valamint az ellenség megtévesztésének egész eszköztárát (tüntető csapatmozgások, dezinformáció, és más rendszabályok).

A hadműveleti álcázás azonban, csak, mint szakkifejezés volt új, mert az ellenség hadműveleti méretű megtévesztésére az 1. világháború idején is volt példa. Sőt a hadtörténelem nagyobb mélységeiben is.

A légi felderítés hatása.

Már az 1. világháború végén megjelent a hadviselésben a légi felderítés. Kezdetben egyszerű optikai figyeléssel, később légi fényképezéssel.

A légi felderítés megjelenése miatt a mélység felé bővült az a terület, ahol rejtési, illetve álcázási rendszabályokat kellett alkalmazni. Egyben szükségessé vált az álcázás tudományos fejlesztése is.

A harmincas évek elején a rejtésnek, illetve az álcázásnak kettős funkciója lett. Két irányból kellett oltalmat nyújtania: egyrészt az ellenséges földi, másrészt a légi figyelése ellen.

Az ellenség felderítő tevékenységében egyre növekedett a légi felderítés

részaránya, az álcázásban pedig annak kivédése.

Meg kellett tehát tanulni, mit hogyan lát a légi figyelő, illetve a fényképezőgép.

Légifelvételeket tartalmazó segédletek jelentek meg. Ezekben megmagyarázták, hogyan kell értékelni a csapatokról készített felvételeket, és mire kell vigyázni, hogy az ellenség a felvétel alapján se vegyen bennünket észre.

Elvek.

A katonai felső vezetés a háború küszöbén és a háború alatt mindent megtett az álcázás fontosságának tudatosítására.

Az alapelv az volt, hogy minden létesítményt és minden tevékenységet maximálisan álcázni kell. Sokszor lehetett hallani az "üres harcmező" jelszót, amely a csapatmozgások, a harceszközök, és a létesítmények láthatatlanná tételét jelentette.

A légi felderítésre való tekintettel fontosnak tartották a természetestől eltérő formák, elrendezések és árnyékhatások kiküszöbölését. Kerülni kellett az egyenes vonalakat, a sátrak, járművek szabályos elrendezését, a szögletes és túl sötét árnyékokat.

Ezen kívül ügyelni kellett az álcázó eszközök helyes megválasztására, mert úgy tartották, hogy az ellenség figyelmét felkeltő helytelen álcázás rosszabb, mint a semmilyen.

Színlelt létesítmények létrehozását és színlelt tevékenységet a csapatok szintjén nemigen szorgalmaztak.

IV. b. Az álcázás gyakorlata a csapatoknál

A kiképzettség szintje.

A csapatok a békekiképzésük során az álcázás szükségességét, az egyszerű álcázási módokat és a helyszínen található eszközök használatát megtanulták. Tudták, hogy a földi és a légi figyelés elől rejtőzniük kell. Ismerték a fény és füst áruló hatását. Sőt azt is tudták, hogy a rendszeresen használt ösvényeket is álcázni kell, mert a több irányból egyetlen helyre összefutó ösvények parancsnokság helyére utalnak.

Az álcázás gyakorlata az arcvonalban.

Az arcvonalban levő csapatok elsősorban az ellenséges földi figyelés ellen álcázták magukat, mert annak folyományát tapasztalták közvetlenül és azonnal. A szovjet csapatok ugyanis bőven rendelkeztek lőszerrel, és hamar odaaknáztak, ahol mozgást vagy valamilyen változást figyeltek meg.

Az aktív szovjet légi felderítés közvetlen következményeit az arcvonalban nemigen érezték. Egyébként kivédeni se tudták volna a légi felderítést, mert nem voltak ellátva a hozzá szükséges álcázó eszközökkel.

A csapatok gyakran követték el azt a hibát, hogy létesítményeiket, harceszközeiket földbeszúrt zöld ágakkal álcázták, ami önmagában nem lett volna hiba. Csakhogy az ágak néhány óra múlva kezdtek elszáradni, miáltal fölhívták magukra az ellenség figyelmét. A leszúrt ágak amúgy sem jó álcák, mert, még ha frissek is, másképp állnak, mint az eredeti helyükön. A gyakorlott figyelő hamar észreveszi az ilyet.

Kevés helyen tették meg, hogy gyökeres bokrokat ültessenek át az álcázandó tárgy elé.

Az álcázás nehéz dolog ott, ahol az ellenség figyelőrendszere megszakítás nélkül működik. Folyamatos ellenséges figyelés e-setén ugyanis az önmagában bármilyen tökéletes álca sem használ, ha tegnap még nem volt ott, de ma már ott van. Folyamatos figyelés esetén a változást észreveszik.

Az álcázás gyakorlata a védelem mélységében.

A tüzérségi tüzelőállásokat álcázó eszközök hiányában csaknem lehetetlen volt álcázni. A Kolomea előtti védelmi harcokban a szovjet félnaponta kétszer, szinte menetrendszerűen kiküldött egy géppárt, amelyről végig figyelték és géppuskázták a tüzérségi állásokat meg a vonat települési helyeit.

Tüzérségünk tehát ott volt az ellenség szeme előtt. Annyit tehetett, hogy ha már nem tudta álcázni magát, legalább az ellenséges tűz hatása ellen próbált meg jobban védekezni. Javított tehát a lövegek beásásán (ahol a talajvíz miatt lehetett). Ezenkívül a légvédelmi ágyúk és gépágyúk is úgy települtek, hogy tűzükkel oltalmazni tudják a

lövegeket.

A vonat rendszerint lakott helységeekben vagy erdőkben települt, ahol külön álcázási rendszabályokra nem is volt szükség. Legfeljebb a mozgókonyhákat kellett volna álcázni.

A vonat álcázásával nem is igen törődtek. Az ilyen fölött rendelkező csapatparancsnokok az arcvonalban, vagy annak közelében tartózkodtak, és a harc vezetésével voltak elfoglalva. A vonatparancsnokok pedig idősebb tartalékos tisztek lévén, az álcázásra nem voltak kellőképpen kiképezve.

A hátsóbb állások álcázása a gyakorlatban.

Ismert, hogy a hátsóbb állások kiépítettségi foka különféle volt, ami az álcázásukra is érvényes.

Századunknak a már többször is említett Krywe Pole-i hátsóbb állás kiépítésekor ideje volt az álcázást is csaknem tökéletesen megoldania. Azért csaknem, mert a levegőből való ellenőrzésre nem volt lehetőség. Ezzel szemben módomban volt rá, hogy két-háromnaponként fölmenjek a várható ellenség föltételezett figyelőpontjaira, és onnan ellenőrizzem az álcázást. Eredményes volt, mert a munka befejeztével az átvételre érkezett vezérkari tiszt nem látta az állást, miközben a közepén állt, 15 méterrel a harcokosiakadály előtt.

A már ugyancsak említett Woronienkai állás nagyszerűen ki volt építve, de álcázására már egyáltalán nem került sor. A szemben fekvő magaslatokról bele is látott az ellenség, és amint megszálltuk az állást, zavaró tűzet kezdett lőni.

A védelem mélységében ekés árokásával húzott lövészárkok nem voltak álcázva. Az adott körülmények között és az akkori technikai feltételek mellett ez lehetetlen is lett volna.

Az álcázás a mozgó háború folyamán.

A háború utolsó szakaszában, amikor csapataink mozgóharcot vívtak, illetve a valóságban folyamatosan visszavonultak, az álcázás a régi értelemben vett rejtésre korlátozódott.

IV. c. Az álcázási tapasztalatok összegezése

1. **A csapatok kiképzettsége** a kor követelményeinek megfelelt, a szándék is megvolt bennük az álcázás alkalmazására.
2. **Álcázóeszközökkel** a Honvédség csak elvétve rendelkezett. Álcázó ködfüggönyök alkalmazására sem került sor, pedig ködképző eszközök voltak.
3. **A színlelést** a csapatok nem alkalmazták. Nem készítettek színlelt létesítményeket és harceszközöket. Főleg azért nem, mert a háború utolsó évében nem jutotta rá erő az egyre fogyó létszámból.
4. **Az álcázás légi ellenőrzésére** nem sok lehetőség volt.
5. **A légi felderítés és az álcázás versenyében** a háború utolsó évében a felderítés volt előnyben. Egyes létesítményeket el lehetett rejteni, de állások egészét lehetetlennek bizonyult. Így az álcázás elmaradását a beásás fokozásával kellett volna ellensúlyozni, de arra már nem futotta a csapatok erejéből.

V.

ÚT- ÉS HÍDÉPÍTÉS

V. a. Általános kép

Út nem képzelhető el híd nélkül és fordítva, híd út nélkül sem. Ezért a műszaki csapatokra háruló munkák között az út- és hídépítés egymásba fonódik.

A munkák tartalma.

A 2. világháború idején a Kárpátok előterében kizárólag makadám utak voltak, de az országban is csak elvétve akadt aszfalt, illetve betonút.

A makadám utak békeviszonyok között is folyamatos karbantartásra és javításra szorultak. Háborúban még inkább, mert a hadak fölvonulása és folyamatos ellátása szokatlan mértékben megnövelte az igénybevételüket.

Ezen kívül olyan helyeken is működtek csapatok, ahová lakott helységek

hiányában utak sem vezettek. Ezeknek, a csapatoknak „az ellátását is biztosítani kellett, amihez új utakra volt szükség.

Így tehát kétféle útmunkát kellett végezni:

- folyamatosan karban kellett tartani a meglévő utakat,
- új utakat kellett építeni (mai terminológia szerint hadiutakat).

Az utak jelentős számú hídon és más műtárgyon (áteresz, támfal stb.) vezettek át. Ezek egy részét az ellenség fölrobbantotta, megrongálta, más részük teherbírása volt elégtelen a hadiforgalomhoz. Az új utakon pedig új hidak kellettek. Ennek megfelelően a következő **hídmunkákat** kellett végezni:

- helyre kellett állítani rombolt, vagy rongált hidakat (műtárgyakat),
- nagyobb terhelés elviselésére meg kellett erősíteni némelyik meglévő hidat,
- új hidakat kellett építeni.

A mai terminológia szerint a hadműveletek műszaki biztosítása keretében a nem rendszeresített hídanyagból készült hidakat **hadihídnak** nevezik. A háború alatt ezeket szükséghidaknak hívták, a hadihidak pedig akkor a rendszeresített anyagból készült hidak voltak.

A munkák végrehajtói.

Az ú t k a r b a n t a r á s t munkásalakulatok végezték polgári útkarbantartó vállalatoktól behívott tartalékosok vezetése alatt. Feladataikat a hadtest vagy a hadsereg műszaki parancsnok határozta meg.

Polgári vállalatoktól bevonultatott gőzhengerekkel és egyszerű gépekkel voltak ellátva. Ámbár a zúzalékot az út menti prizmánál munkaszolgálatosok kézi kalapáccsal törték.

Ez az útkarbantartó szolgálat a Kárpátok előterében és Kárpátalján meg aktívan tevékenykedett, de a Bodrogtól kezdve nem volt látható.

Új u t a k, h i d a k é p í t é s e már egyértelműen a műszaki csapatok föladata volt. Tömegmunkára munkásszázadokat kaptak.

V. b. Út-és hídépítési példa.

Feladatok.

Századunk a hadsereg déli szárnyán kapott út- és hídépítési feladatokat Először a 2. majd az 1. hegyidandár számára dolgoztunk. Összesen mintegy 20 km hosszban építettünk utakat a hozzájuk tartozó hidakkal együtt.

Gépkocsival járható utat kellett építeni az 1. hegyidandár részére Ardzeluzától a dandárparancsnoki harcálláspontig. Az út hossza kb 10 kilométer volt, a szintkülönbség mintegy B00 m.

Ezzel az úttal kívánok részletesebben foglalkozni.

A szemrevételezés.

A feladat vétele után a térképemre rajzoltam a megindulási helyet és a célt. Azután a szintvonalak figyelembevételével, ceruzával fölrajzoltam a hozzávetőleges nyomvonalat. Összeállítottam egy szemrevételező csoportot. Benne voltak a szakaszparancsnokok és néhány utász cövekekkel, ők hozták a teodolitot is. A nyomvonal elején észrevettük, hogy apáink az 1. világháború alatt már készítettek egy ösvérutat ugyanoda, ahová nekünk kellett elérni. Ez a körülmény nagymértékben megkönnyítette a munkát, mert csak korrigálni kellett néhány helyen a nyomvonalat, hogy a lejtviszonyok megfeleljenek a gépkocsi közlekedésnek.

A teodolitra nemigen volt szükségünk, mert gyakorlott gépkocsivezető lévén, szemmértékkel meg tudtam állapítani a megengedhető emelkedést.

A szemrevételezés során rögzítettük a nyomvonalat, meghatároztuk a szerpentinek a támfalak, a hidak, és az átereszek helyet továbbá, hogy az út szélesítése miatt hol kell sziklát robbantani.

Egy dolgot azonban elhanyagoltam. Nem vettem figyelembe, milyen nagy vízgyűjtő területről kell a vizet átbocsátani egy-egy áteresznek. Ez pedig hegyvidéken különösen fontos. Meg is bosszulta magát, mert egy nagy zápor után egy-két átereszt elmosott a víz.

A tervezés.

A szemrevételezés alapján megterveztem a hidakat. Nem volt nehéz, mert a Ludovikán a kéttámaszú tartós hidak méretezését tökéletesen megtanították. A hosszadalmas számításokat sem kellett elvégezni, mert rendelkezésre állt egy igen elmés tolólapos méretezési segédlet, amellyel a terhelési követelménynek megfelelően minden fa, vas és betonszerkezet szükséges méretadatait meg lehetett határozni. Kárpáti Elemér alezredes állította össze.

A hidak közbeeső aljazataiként főleg kőszekrényt alkalmaztunk, mivel az út felső szakaszán a sziklás talajon nem lehetett cölöpözni.

Az út alsó részén mind a hidaknál, mind a támfalaknál cölöpöztünk. A rendszeresített gépi cölöpverő hasznavehetetlennek bizonyult. Ezért a magunkkal hozott szabályzat ábrafüzete alapján jól bevált istrángos cölöpverőt készítettünk. A hozzá való vasalások megvoltak az utászszázadok szabványos anyagkészletében.

Nekem, a hidaknak csak a méretezését kellett személyesen végeznem, minden mást a szakaszparancsnokok meg tudtak csinálni, mert a Műszaki Tartalékos Tiszti Iskolán megtanulták.

A hidak anyaga.

A háború előtti Honvédségben olyan nézet uralkodott, hogy a szükséghidak elsősorban fából épüljenek, mégpedig kizárólag fűrészelt áru alkalmazásával. Így is tanították a hídépítést. Még azt is tanultuk, hogy ilyen anyag hiányában, házak tetőgerendázatát kell elrekvirálni. Gömbfa alkalmazásáról nem is volt szó a szabályzatban. Ez a magyar viszonyok között érthető, mert nálunk kevés olyan erdő található, amelynek faanyaga alkalmas lenne például, főtartónak.

Természetesen a Ludovikán tanították a vasszerkezeteket, de az utászcsapatoknál a gyakorlatban ritkán alkalmazták. Talán az lehetett az oka, hogy az ipar és a technika akkori fejlettségi fokán jóval kevesebb helyszínen található vasanyaggal lehetett számolni, mint ma, és szakember is kevesebb volt hozzá. Ugyanakkor rengeteg ács élt országszerte. Az utász századok állományában bőven jelen voltak.

A tartalékos, tisztí iskolán és a Bolyai Akadémián már ismertették a németek által kitalált deszkahidat. Ám a látókörömbé eső magyar utászok ilyet nem építettek.

A szervezés.

Az út teljes hosszát a szakaszok között osztottam el olymódon, hogy mindegyikre nagyjában azonos munkamennyiség jusson.

A hidakhoz szükséges anyagot egy közeli fűrésztelepen készítették az általunk megadott méretben. A századvonat országos járművei szállították folyamatosan. Az anyagi tisztem szervezte és irányította az egész anyagellátást.

A támfalakhoz való rönkfát a munkahelyhez közelfekvő erdőkből termeltük ki.

A vas kötőelemeket saját tábori kovácsműhelyünk készítette.

Az építmények.

H i d a k , á t e r e s z e k .

Egy-két, legfőljebb hárommezős hidakat építettünk. Mivel bőven volt tetszés szerinti faanyag, nem kellett könyökfás, feszítőműves szerkezeteket készíteni, legfőljebb egyszerű nyeregfát alkalmaztunk a jobb fölfekvés miatt. Hat-hét méteres fesztávokat építettünk. így a gerendák nem voltak nagyon súlyosak, és a szállításuk sem volt nehéz.

A kőszekrények helyén a talaj rendszerint ferde volt. Robbantással és kőfejtő eszközökkel kellett a számukra vízszintes alapot készíteni.

R ö n k t á m f a l a k .

Vegyesszelvények és kanyarok külső oldalán gyakran kellett támfalat építeni. Kőműves munkára, betonozásra nem volt idő. Tehát a helyi lakosságtól tanult módon készítettünk rönkfából támfalat (rajza a következő oldalon).

A rönktámfal úgy készült, hogy annak alján az út tengelyével párhuzamosan lefektettünk egy hosszú, vastag szálfát. Arra merőlegesen, kb. 3 méterenként valamivel vékonyabb anyagból fogófát helyeztünk úgy, hogy annak vége kb. 30 cm-rel túlnyúljon a völgy felé. A fogófa hegy felőli részét minél hosszabbra kellett hagyni. A hegyoldalát kimélyítettük, hogy a fogófa minél vízszintesebben feküdjön. A fogófa

völgy felőli végét fogas kötéssel belelapoltuk a szálfába úgy, ahogy a gerendaházak boronafalainál szokás.

Ezután ráhelyeztünk a szálfára egy következőt, azt is bekötöttük fogófákkal, de úgy, hogy azok az elsőkhöz viszonyítva kb. 1 méternyire ellegyenek tolva.

A két szálfa mögötti részt feltöltöttük földdel, kővel. Annak súlya a földhöz szorította a fogófákat, azok pedig megtartották a szálfákat.

A továbbiakban ugyanígy raktuk és töltöttük föl a következő sorokat is a megkívánt magasságig.

Ezzel az eljárással harcokosiakadályt is készítettünk.

C ö l ö p t á m f a l .

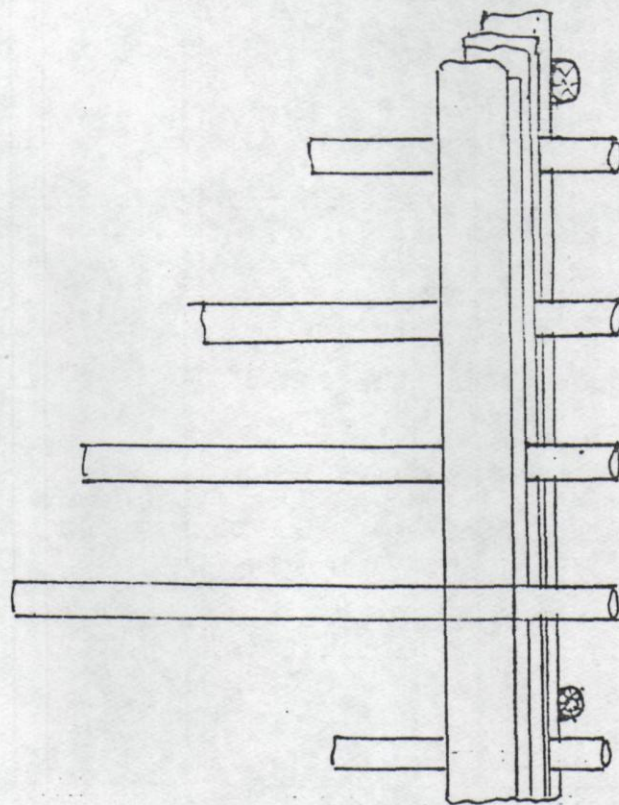
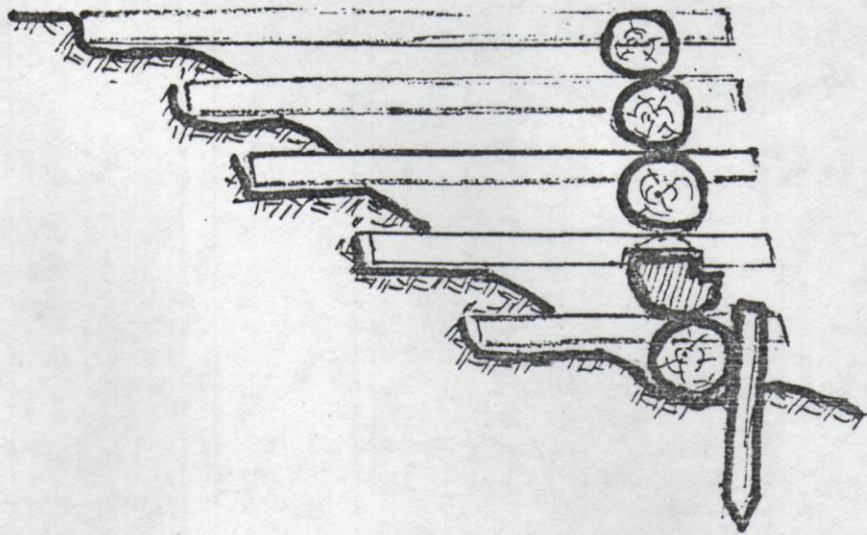
Szerpentinek hajtókanyaraiban, ahol a talaj megengedte a cölöpözést, cölöptámfalat készítettünk. Ehhez egymástól 1,5-2 m-re cölöpöket vertünk le körbástya formában. A cölöpök felső végét drótfonattal a bástya közepe felé kihorgonyoztuk (pl. 2 m hosszú rönkdarabhoz). A cölöpbástya belső oldalát vízszintesen rakott dorongfával béleltük, és az egészet földdel, kővel töltöttük föl. Annak súlya rögzítette a horgonyokat is.

V. c. Út- hídépítési tapasztalatok összegezése

- 1. A kiképzettség** megfelelt a követelményeknek, ami egyrészt a Bolyai Akadémián és a Műszaki Tartalékos Tiszti Iskolán folytatott magas szintű oktatásnak, másrészt az utászokhoz bevonultatott iparos legénységnek köszönhető.

A Ludovikán, majd a Bolyai Akadémián a méretezés, tervezés elméletét tökéletesen megtanították, de a munkaszervezéssel nem foglalkoztak.

A hídépítés oktatásában nem vettük figyelembe a helyszínen található gömbfa fölhasználását, ami pedig jelentősen meggyorsította volna a munkát.

Rönktámfal.

2. **A tolólapos segédlet** nagymértékben megkönnyítette és meggyorsította a hídméretezést.
3. **A vízgyűjtő terület** fölmérésére és a vízhozam megállapítására nem fordítottunk kellő gondot.
4. **Az útkarbantartás** a Kárpátok előterében jól működött, de később megszűnt. Ámbár a katonai közlekedésben nem okozott fennakadást.

VI.

ROMBOLÁSOK

VI. a. A rombolásokról általában

A rombolások helye a hadműveletekben.

A hadműveletek során csaknem kizárólag a visszavonuló fél csapatai rombolnak, hogy megnehezítsék az őket követő ellenség előnyomulását.

Nagyobb méretű szervezett visszavonulás esetén sor kerülhet közlekedési vonalak és hátrahagyott objektumok előkészített rombolására. A visszavonulás méreteitől függően a műszakiak ilyenkor hadműveleti, illetve harcászati jellegű útszakasz- vagy területrombolást hajthatnak végre. Ennek során döntő fontosságú a visszavonulást vezérlő törzs és a rombolást végrehajtó műszaki erők pontosan összehangolt együttműködése, hogy ne maradhassanak saját csapatok az akadályok túloldalán, illetve, hogy ne tudja az ellenség megghiúsítani a rombolást.

A védelemben levő vagy a támadásra készülő csapatok is végezhetnek olykor rombolásokat a jó kilövés érdekében, vagy az ellenség elárasztása céljából.

Politikai indíttatású rombolások ugyancsak előfordultak a háború alatt, de azok nem tekinthetők katonai tevékenységnek, még akkor sem, ha katonákkal hajtották végre.

Honvédségünk tevékenysége.

A Donnál elszenvedett vereség után Honvédségünk közel 2,5 éven átvett részt

a keleti arcvonal folyamatos hadászati visszavonulásában. Közben legföljebb néhány hónapnyi időre álltunk meg, mentünk át hadműveleti méretű védelembe, vagy hajtottunk végre némelykor hadműveleti és harcászati szintű támadásokat.

Ebből a helyzetből kifolyólag a műszaki csapatok tevékenységének nem kis részét a rombolások képezték.

A rombolások tárgyai.

U t a k , h i d a k .

A műszaki csapatok feladatuk kaphatták több kilométer hosszú (10-20 km vagy még több) útszakaszok teljes rombolását, vagy csak egyes fontos műtárgyakét.

A teljes rombolás sem magára az útpályára terjedt ki, hanem az úton levő műtárgyakra és az út, illetve hídépítéshez használható anyagkészletekre, berendezésekre. Rombolandó objektumok voltak: hidak, átereszek, vegyesszelvények, útsomópontok, fa- és építőanyag lerakatok, fűrésztelepek, stb.

V i z i j á r m ű v e k .

Az útromboláshoz hasonló célú feladat az ellenség előremozgását elősegítő eszközök megsemmisítése. Így például viziakadályoknál az átkelésre alkalmas eszközök rombolása, vagy áttelepítése az akadály saját oldalára.

V a s u t a k .

Vasútrombolás során többnyire vonalszakaszokat romboltak, de idő hiányában csak egyes különösen fontos műtárgyakat. Az ilyen műtárgyak megsemmisítése sokkal nagyobb jelentőségű volt, mint egy közúti műtárgyé, mert a vasúti szerelvényt nem lehet terelő-útra irányítani, vagy a rombolt műtárgy mellett átjuttatni az akadályon.

Valamely vonalszakasz teljes rombolásába a műtárgyakén kívül beletartozott a sínek daraboló robbantása, a talpfák fölszaggatása, az anyagkészletek megsemmisítése és a forgalmi berendezések tönkretétele.

H a d i f o n t o s s á g ú o b j e k t u m o k .

Ide tartoznak a hadifontosságú készletek és üzemek. Készletek: lőszer-, robbanóanyag, üzemanyag, és más katonai anyag, illetve élelmiszerraktárak, továbbá nyersanyagkészletek. Üzemek: a hadianyagot, közlekedési eszközöket, vagy energiát

előállító, valamint haditechnikai eszközöket javító üzemek.

VI. b. Rombolások a Kárpátok előterében

A Hunyadi állásba történt visszavonuláskor.

K ö z ú t i r o m b o l á s o k .

Az 1944. július végi szovjettámadás váratlanul jött. Sok helyen, mint például Kolomea térségében is, alulról hadosztályszintig korszerű híradóeszközök hiányában a visszavonulás többnyire szervezetlenül folyt. Ezért közúti műtárgyak romboláshoz való előkészítésére a látókörömbé eső csapatoknál sok helyen nem történt intézkedés. A végrehajtás megszervezésére amúgy is kevés lehetőség volt. Hiszen a csapatok irányítás hiányában nekilendült visszavonuláskor ki tudna gyújtási parancsot adni bármelyik hídnál az ott várakozó utászoknak?

V a s ú t r o m b o l á s o k .

Hadtest szinten rendezettebb viszonyok maradtak, a vezetés is működött. Így magyarázható, hogy a Kolomea alól visszavert saját csapatok hátravonulásával párhuzamosan haladt egy német talpfaszaggató gép is.

A Tatár-hágó előtti hídfő föladásakor.

K ö z ú t i r o m b o l á s .

A hídfő föladásakor századunk gyalogságként utóvédharcot vívott. Más, hasonló harcértékű műszaki erő nem volt a környéken. Robbantások hangja sem hallatszott. Valószínű tehát, hogy ez alkalommal útrombolás nem történt. Pedig a csapatokat itt tervszerűen vonták vissza.

V a s ú t r o m b o l á s .

Magyar vagy német vasútépítő csapatok felrobbantották a Worochta-i viaduktot és a Woronienka-i vasúti alagutat. Egyébként ezeket korábban már fölrobbantották egyszer, majd helyreállították.

VI. c. Hadműveleti rombolás az Árpád-vonalban

Az előkészítés.

A Tisza völgyében csapataink visszavonulása nyomában hadműveleti rombolást kellett végrehajtani. Valószínűleg nemcsak a Tisza mentén került rá sor, hanem az Árpád-vonal egész terjedelmében, valamennyi átvezető útvonal mentén.

Azért írok századunk tevékenységéről részletesen, mert nyilvánvaló, hogy a fő útvonalak rombolását az egész Árpád-vonalban hasonló módon hajtották végre.

Az Erődítési Parancsnokság kiváló előkészítő munkát végzett. Századunk első ütemben a Körösmezőtől Rahóig terjedő útszakasz rombolását kapta feladatul.

Az Árpád-vonalba történt visszavonásunk után hamarosan megkaptuk a feladatot. Térképen meg voltak jelölve a rombolandó műtárgyak. Mindegyik műtárgyhoz külön megkaptuk a rombolási tervet, amelyen föl volt tüntetve a töltetek helye, nagysága, és a kettős gyűjtővezeték vázlata. A hidak szerkezeti elemeire már előre vaspántokat erősítettek a robbantó töltetek elhelyezésére. A vegyesszelvényeknél fedővel ellátott beton aknakutakat találtunk egymástól megfelelő távolságra. Az út szélén a fojtáshoz szükséges anyag is ott volt. Több vegyesszelvénynél kb. 600 kg-ot is kitett a töltetek össz súlya.

A készenlét elrendelésekor fölvételeztük a meghatározott raktárakból a robbanóanyagot meg a gyújtószert, és a robbantandó objektum közelében tároltuk. Külön a robbanóanyagot és külön a gyújtószert. A folyamatos őrzésükről nekem kellett gondoskodnom.

Minden töltetlerakathoz két utászt telepítettem. Ott sátoroztak, és fölváltva őrködtek.

A rombolás megszervezése.

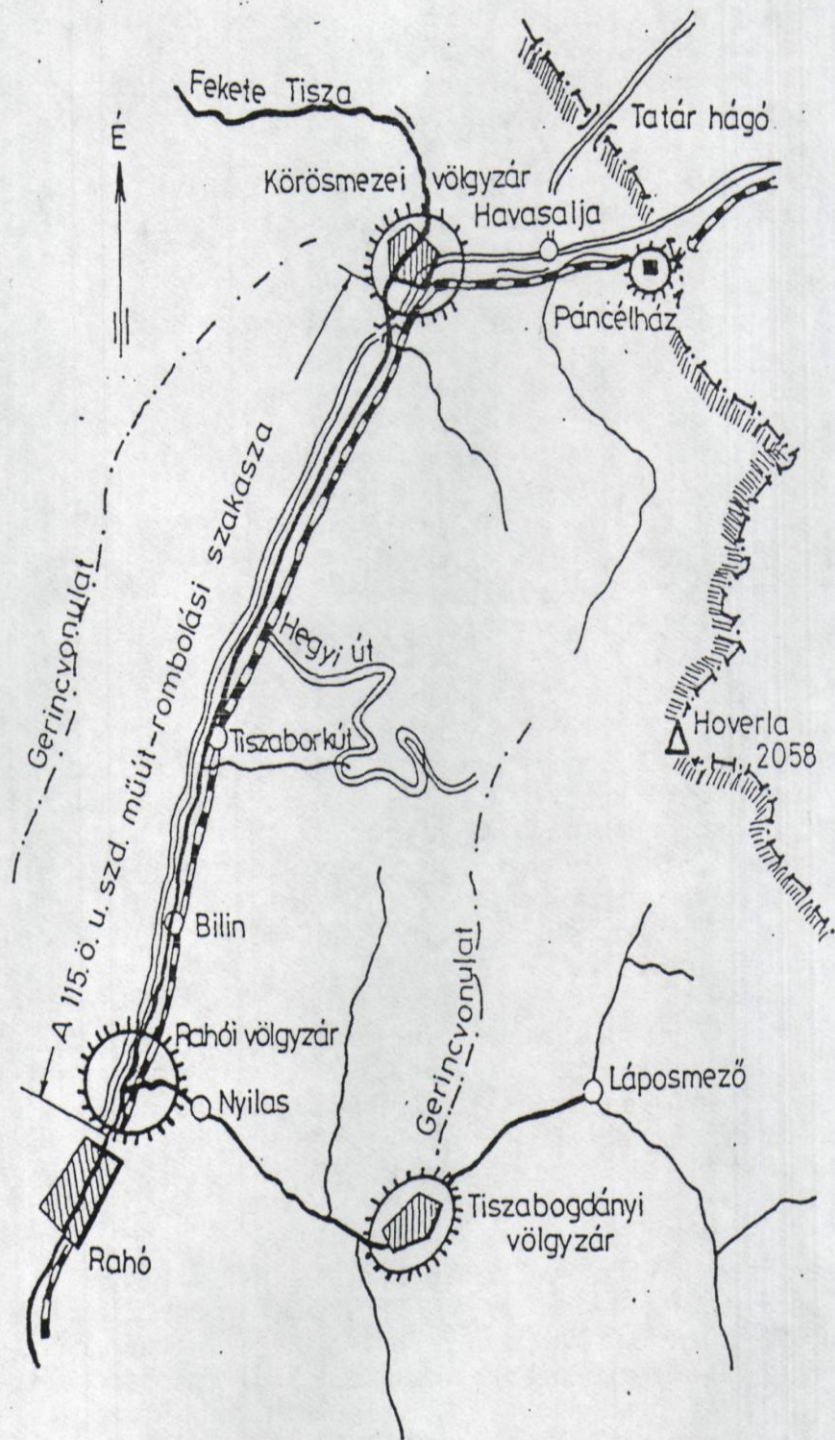
A rombolási szakasz hossza Körösmezőtől a Rahó-i völgyzárig 24 kilométert tett ki. Ezt a távolságot utászszakaszaim számának megfelelően négy rombolási szakaszra osztottam föl. A töltetek fölszereléséért az illetékes szakaszparancsnok volt felelős.

Úgy terveztem, hogy a töltetek fölszerelése, majd a gyutacsok behelyezése után minden objektumnál két gyújtó utász marad a kerékpáros szakasz emberei közül. A kerékpárjuk is velük lesz. Én magam és az illetékes szakaszparancsnok a Körösmező-i hídnál várjuk a gyújtási parancsot. Szintén kerékpárral leszünk.

A gyújtás után gyorsan elhajtunk. A két gyújtó utász bevonul a gyülekezőhelyre, mi pedig a következő objektumhoz megyünk, majd amikor parancsot kapunk, gyújtunk.

Így haladunk tovább egészen a Rahó-i völgyzárig.

A töltetek szerelését és a rombolás végrehajtását begyakoroltattam. Természetesen a gyutacsokat nem helyeztük be.

A 115. önálló utászszázad rombolási szakasza a Tisza völgyében.

Előkészítési hiányosság.

Bármilyen jó is volt az előkészítés az Erődítési Parancsnokság részéről, mégis hiányzott valami. Nem voltak állások és fedezékek a rombolandó objektumok saját oldalán.

Magam sem gondoltam ilyenek kiépítésére, pedig lett volna rá idő. Mindent a kerékpárokra alapoztam. Arra, hogy a gyújtás után gyorsan elhajtunk.

Emiatt azonban hosszú angol gyújtózsínórt kellett hagyni, hogy a gyújtó utászok 200-300 méterre juthassanak az objektumtól, mire a robbanás bekövetkezik. Ez alatt az egész "gazdátlanul" maradt. Lehetek volna az ellenség között vakmerő vállalkozók, akik a távozó kerékpárosok nyomán előrerohanva kitépik az égő gyújtózsínórokat.

Készíttetnem kellett volna tehát tüzelőállást a biztosító géppuska számára és megbízható fedezékeket a gyújtó utászoknak meg a biztosítóknak. Ilyen megoldás esetén az utolsó pillanatig védeni lehetett volna a rombolandó objektumot, és a helyszínen ellenőrizni tudtuk volna a rombolás eredményét. Ez utóbbi hidak esetén fontos, mert nem mindegy hogyan esik a hídmező a mederbe. Lehet, hogy az ellenség egy óra múlva már át tud rajta kelni.

Rendkívüli esemény robbanóanyaggal.

A műszaki csapatoknál a háború alatt a trikettő (tri II) nevű robbanóanyag volt rendszeresítve. Előnyeként emlegették, hogy hazai nyersanyagból készül. Állítólag búzakeményítóből nitrálták.

A békekiképzés során minden újoncszakasznak bemutattuk, hogy ütésre, dörzsölésre, vágásra nem robban. Lőtéren puskával keresztül is lőttük. Nyílt lángtól, tüztől óvni kellett, mert meggyulladhatott tőle. Nagy hot adó, erős lánggal égett, még erősebben, mint a korabeli celluloid filmek.

A fölkészülés időszakában, valamelyik nap jelentették, hogy az egyik rombolandó objektum közelében tárolt robbanóanyag készlet lángra lobbant, és leégett. Égése olyan gyors és heves volt, hogy az őrzésére rendelt utászok éppen csak el tudtak ugrani. A sátruk, a fölszerelésük porrá égett. A kerékpárjuk váza fölizzott és összegömbült.

Az emberek egyike sem dohányzott, tüzet sem gyújtottak, ellenséges tűz hatótávolságán is kívül voltak. Öngyulladásra gyanakodtunk. Talán azért következett be, mert a robbanóanyag szelencék közbeeső elválasztó deszkarétegek nélkül egymásra voltak rakva. Az önsúlyból eredő nyomás az alsó rétegekben már akkora hőt fejleszthetett, hogy bekövetkezett az öngyulladás.

Mint már említettem az aknazárak telepítéséről írt fejezetben (III. c. rész), a Bodroglakban éjszakai aknatelepítés közben az egyik anyaghordozó utásznak a hóna alatt egy nyaláb érintőakna lángra lobbant. Olyan gyorsan égett, hogy a szerencsétlen ember nem tudta az aknákat idejében eldobni. A láng a tüdejéig kiégette az oldalát. Arra gondoltunk, hogy nyomjelző lövedék találatától gyulladhattak meg.

Mindebből megállapítható, hogy a trikettő biztonsági szempontból megbízhatatlan volt.

A rombolás végrehajtása.

Az időpontra már nem emlékszem, de még az 1944. okt. 15-i kiugrási kísérlet előtti napok valamelyikén parancsot kaptam a töltetek fölhelyezésére, majd meghatározták, hogy mikorra rakjuk be a gyutacsokat és érjük el a gyújtási készenlétet. Megjelölték az időpontot, mikorra legyek a Körösmező-i hídnál, ahol egy vezérkari tiszttől kapom majd a gyújtási parancsot. Velünk együtt fog mozogni, és minden objektum gyújtására tőle kapjuk a parancsot.

Úgy tervezték, hogy este kezdjük a rombolást, egész éjszaka folytatjuk, és reggelre befejezzük. Az októberi éjszaka már elég hosszú volt hozzá.

A háború utolsó évében uralkodó katonai erkölcsi állapotokra jellemző, hogy az eligazítás végén meg is fenyegettek: amennyiben nem robbannak a föl a töltetek, hadbírótság elé állítanak. Csodálkoztam, mert sem addig, sem azóta, tiszt létemre így nem beszéltek velem. Ebből csak arra következtetek, hogy előfordulhatott olyan eset, amikor elmulasztották a robbantást. Talán politikai okokból, vagy félelemből.

A parancs szerinti időpontban, a sötétség beálltával a Körösmezői hídnál vártuk a vezérkari tisztet. Nem jött sem akkor, sem később.

A katonai vezetés szempontjából lehetetlen helyzet állt elő. Egy alacsony beosztású tisztnek kellett döntenie a hadműveletek szempontjából meghatározó jellegű objektumok rombolásáról. Olyannak, aki egyáltalán nem ismerte sem a csapatok harcrendjét, sem a visszavonulás tervét.

Jöttek hátra kisebb csoportokban csellengő emberek, akik azt mondták, hogy ők az utolsók. Volt már annyi harctéri tapasztalatunk, hogy ne higgyünk nekik. Ismertük a csellengőket, akik elő-nyomuláskor az utolsók igyekeztek lenni, visszavonuláskor az elsők. Magatartásukat különböző hazugságokkal leplezték.

Szerencsénkre beérkezett egy körülbelül zászlóalj erejű rendezett csapat. A parancsnokuk tájékoztatott, hogy ők az utolsó visszavonuló csapat. Az utóvédjük 500 méternyire jön utánuk.

Az utóvédparancsnok elmondta, hogy orosz lovasok követik őket, de nem támadnak.

Gyorsan kellett intézkednem, mert megtörténhetett, hogy a lovasok előrevágtáznak, és kitépik a gyújtózsínókat.

Az utóvéd elvonulása után parancsot adtam a gyújtásra, majd amikor mindkét gyújtózsínór fölsistergett, kerékpárra ültünk, és elhajtottunk. Elöl ment a két gyújtó utász, azután a szakaszparancsnok, végül pedig én. Ahogy az akkori szabályzat előírta a parancsnok helyét visszavonulásban.

Végighaladtunk a kijelölt útszakaszon, és az összes objektumot fölrobbantottuk.

Mindenütt nekem kellett a gyújtási parancsot adnom. Oldalról betorkolló utaknál kétségeim voltak/ mert nem tudtam, nem kell-e onnan még valakinek beérkeznie. De túl sokáig sem várhattam, mert a hegyi ösvényeken előnyomuló oroszok a hátunkba kerülhettek.

Végül mégis eredményesen oldottuk meg a feladatunkat, de nem a jó szervezés következtében, hanem csak azért, mert a katonaszerencse nem pártolt el tőlünk.

Az útrombolást megelőző napon magyar vasúti csapatok a Tisza másik partján haladó vasútvonalat rombolták. Ismét berobbantották a Woronienkai alagutat, rombolták

a mőtárgyakat és robbantással darabolták a síneket.

Szervezési hibák.

A rombolás során három szervezési hiba történt. Közülük kettő engem terhelt, egy pedig a rombolást elrendelő parancsnokot. A hibák a következők voltak:

1. Nem jelöltem ki olyan helyettest, aki az én kiesésem esetén képes lett volna folytatni a rombolás irányítását. Az egyik szakaszparancsnokot kellett volna megbízni azzal, hogy a soronkövetkező objektumnál tartózkodjon, és amikor odaérek, a következőhöz menjen hátra. Ennek elmulasztásával súlyos hibát követtem el, mert egy ilyen feladat teljesítése közben a leghátul haladók könnyen áldozatul eshetnek az ellenségnek.
2. A gyújtó utászokat feladatuk teljesítése után hátraküldtem a gyülekezőhelyre. Így összesen négyen maradtunk a rombolandó objektumnál két puskával és két pisztollyal. A rombolás megheiusítására előreküldött ellenséges csoporttal szemben gyöngék lettünk volna. Néhány fős kíséretet és a kocsizó géppuskámat magam mellett kellett volna tartanom.
3. A rombolást elrendelő parancsnok nem adott mellénk a törzséből egy olyan tisztet, aki ismeri a visszavonulás tervét és minden objektumnál parancsot ad a gyújtásra.

A fősorolt hibák ellenére is jól sikerült a rombolás. Amikor ugyanis 1948. április végén, a fogságból hazatérve ugyancsak a Tisza völgyében jöttünk vonaton, jól látszott, hogy a lerobbantott vegyesszelvények még mindig csak rönktámfalakkal voltak kipótolva.

Tovább a Tisza völgyében.

Rahó föladásakor föl kellett gyújtani a fűrésztelepet és az ott fölhalmozott faanyag készleteket, majd tovább kellett rombolni a külön kijelölt mőtárgyakat Nagybocksóig. Ezen a szakaszon már nem voltak úgy előkészítve a mőtárgyak, mint a Körösmező-Rahó közötti úton.

VI. d. További rombolási feladatok országban és Szolvákiában

A Tisza magyarországi felső szakaszán.

Ezen a területen a Bodrogekig való visszavonulás alatt tovább folytatódtak a rombolások. Századunk visszavonulási útja mentén fölrobbantották a vásárosnaményi Tisza-hidat és egy nagy lőszerraktárt. Ez utóbbi lassan történhetett, mert hosszú időn átlátszottak a robbanások, és rakétaszerűen világítva röptek a lövedékek minden irányban.

A Cigándnál épített szükséghid rombolását századunk kapta feladatul. A Bodrogek föladásakor fölrobbantották a Tokaj-i és a Sárospatak-i hidat. Ez utóbbinál a robbantást végző magyar utászszázad parancsnoka mellé egy német utásztisztet adtak kísérőként.

A jelek szerint a németek meg akartak győződni, hogy a magyar utászok végrehajtják-e a rombolási parancsot. Ez a körülmény összhangban lehetett azzal a fenyegetéssel, amelyben a Tisza-völgyi rombolás elrendelésekor részesültem.

Későbbi rombolások.

Századunk a további visszavonulás alatt helyenként még kapott egy-egy rombolási feladatot, az utolsó egy vashíd volt Besztercebánya déli kijárata közelében.

A Tisza-völgyi hadműveleti rombolás után már nem került sor századméretű feladatokra. Rövid útszakaszok vagy egyes műtárgyak rombolásával bíztak meg. Nem volt tehát szükség a személyes közreműködésekre. A szakaszparancsnokok önállóan is szakszerűen meg tudták határozni a legkedvezőbb robbantási keresztmetszelveket, képesek voltak kiszámítani a tölteteket, megtervezni a gyújtást és biztonságosan felszereltetni a tölteteket meg a gyújtóvezetékeket.

A Műszaki Tartalékos Tiszti Iskolán jól megtanították őket.

VI. e. A rombolási tapasztalatok összegezése

1. **A kiképzettség megfelelt** a követelményeknek. A csapatoknál a legénység jó gyakorlati kiképzést kapott, a Műszaki Tartalékos Tiszti Iskola pedig megadta a szakaszparancsnokok számára szükséges ismereteket.

Ámde sem a Ludovika II.-n, sem a Tartalékos Tiszti Iskolán nem tanították a hadműveleti vagy harcászati jellegű útvonalrombolások tervezését, szervezését, vezetését és végrehajtását.

2. **A robbantó- és gyújtószerkek** minősége nem volt kielégítő. A trikettő tűzzel, hővel szemben nem bizonyult biztonságosnak. Az elektromos gyújtást nem alkalmaztuk, mert nem bízunk benne.
3. **A munkaszervezés** az egyedi rombolásoknál jó volt. Hadműveleti vagy harcászati jellegű útvonalrombolásoknál a visszavonuló csapatok törzse nem mindig gondoskodott felelős személyről, aki a parancsot adja a gyújtásra. Még jó volt, ha robbantási időpontot határoztak meg, bár harcban annak betartása bizonytalan.

Néhol hiányos volt a rombolandó objektumok és a visszavonuló utászok harcbiztosítása.

4. **Állások, fedezékek.** Célszerű lett volna, ha a rombolandó objektumok saját végén állások, illetve fedezékek lettek volna a rombolást biztosító erő meg a gyújtást végző utászok számára.

VII.

ROHAMUTÁSZ TEVÉKENYSÉG

VII. a. Előzmények

Német háborús tapasztalatok.

A 2. világháború elején már megjelentek a katonai irodalomban olyan

közlemények amelyek a Maginot-vonalért vívott harcok tapasztalataival foglalkoztak.

Ekkor volt szó először **ROHAMUTÁSZOK-ról**. A tapasztalatok azt mutatták, hogy az olyan erődöket, amelyekkel sem a repülők, sem a tüzérség nem boldogult, rohamutász osztagok voltak képesek elfoglalni.

Az akkor érvényes szabályzatok a gyalogság feladatául szabták az ellenséges erődök elfoglalását, az utászok csak műszaki segítséget nyújtottak volna.

Bebizonyosodott azonban, hogy a páncéltornyokkal is rendelkező korszerű betonerődök leküzdésére a külön erre kiképzett és begyakoroltatott, szervezetenként összetartozó rohamutász osztagok a legalkalmasabbak, sőt egyedül csak ők képesek rá. A gyalogsági nehézfegyverek és a tüzérség szerepe pedig a harcuk támogatása.

Az akkori magyar katonai felső vezetés gyorsan reagált a német tapasztalatokra. Nálunk is megindult a rohamutász kiképzés.

Rohamutász kiképzés az erdélyi bevonulás küszöbén.

1940 májusában, a Honvédség egy részénél elrendelték a HÁK-ot (HÁK = Hadi- Állományra való Kiegészítés). Júliusban csapataink fölvonultak a román határra. Úgy látszott, fegyverrel vesszük vissza Erdélyt, és sor kerül a román erődvonala áttörésére.

Megindult a fölkészülés. Debrecentől délkeletre (Hajdúbagos, Hosszúpályi térségében) néhány erődnyi szélességben megépítették a román Károly-vonal pontos mását, és megkezdték a rohamutász kiképzést.

Utászszázadonként föl kellett állítani egy 20-25 fős rohamosztágot. Bátor, erős, és ügyes embereket kellett kiválogatni. (Fiatal hadnagyként parancsnokul jelöltek ki a III./2. utászszázad rohamosztágának élére.) A rohamosztágot összevonták egy 8-10 napos kiképzésre.

Először oktatólagosan vettük át az osztag tevékenységét, aztán az erődmásolatokon gyakoroltuk egészen az automatizmusig. Naponként négyszer-

ötször végigrohamoztunk a gyakorló pályán.

Amikor így már tökéletesen ment a roham, éles anyaggal gyakoroltunk tovább. Fejenként és naponként 20-30 éles kézigránátot is eldobtunk. Lángszórók hiányában ugyanis a lőrésüket csapódó gyújtású kézigránáttal kellett vakítani.

Mint ismeretes, alkalmazásunkra akkor nem került sor. Arról azonban hallottam, hogy amikor csapataink a keleti hadszíntéren a Don felé nyomultak elő, egyik helyen szovjet betonerődök ellen eredményesen vetettek be rohamutászokat.

Rohamutász kiképzés a Műszaki Tartalékos Tiszti Iskolán.

Az iskolán 1941-ben már tantárgyként foglalkoztunk a roham-utász kiképzéssel. A tantervben ERŐDHARC-ként szerepelt. Két éven keresztül tanítottam.

VII. b. Az utász rohamosztag tevékenységének alapelvei

A leküzdendő erődök.

A leküzdendő erődök, illetve erődvonalak jellege meghatározza a rohamosztagok erejét, összetételét és tevékenységét. Ismerni kell, milyen harckocsi- és gyalogsági akadályok, aknazárak vannak előttük, milyen típusúak az erődök, milyen távol vannak egymástól, milyen a lőirányuk és a tűzösszeköttetésük.

Abban az időben mind a csehszlovák, mind a román erődrendszer oldalozó művekből állt, amelyek láncot alkottak, és egymás elé lőttek. Előre nem volt kilövésük és szabad oldalfaluk sem. Lejtős földtöltés védte őket, amelyre a saját oldalunk felől föl lehetett szaladni, ha a szomszédos erődök lőrésüket lefogták. Az erődök két oldalán egy-egy lőrés volt. Páncélajtóval lezárt bejáratuk a hátsó falukon nyílt.

Az erődharc kiképzés során ilyen erődök leküzdését gyakoroltuk. Az elfoglalásukra szervezett utász rohamosztag létszámát 20-25 főben állapítottuk meg. Ebbe nem tartoztak bele a rohamosztagot támogató gyalogsági nehézfegyverek kezelői és a tüzérek.

Az említett erődökön kívül a németek rohamutász tapasztalataiból valamelyest ismertük a Maginot-vonalat is, de az közvetlenül nem érintett bennünket. A potenciálisan leküzdendő szovjet erődökről azonban nemigen voltak adataink.

A rohamosztag erejét, összetételét és működését meghatározó alapelvek.

A logikus az lenne, hogy mielőtt belekezdünk valamilyen tevékenységbe, első sorban meghatározzuk annak alapelveit. Gyakorlatban azonban nem mindig így van. Ez történt az erődharc terén is. Hozzáfoglunk a kiképzéshez, melynek kezdetén a józan eszünkre hallgatva munkáltuk ki egy bizonyos erőd típus leküzdését.

A munka során szerzett tapasztalatok és a korabeli szakirodalomból merített ismeretek alapján menetközben dolgoztuk ki a valamennyi erődrendszerre érvényes alapelveket.

A korabeli különböző erődrendszerek és erőd típusok ismeretében átgondoltuk leküzdésük lehetőségeit. Megállapítottuk, hogy bármilyen rendszerben is legyenek, bármilyen típusú erődök, a leküzdésükhöz a következő feladatokat kell megoldani:

1. Részletesen föl kell deríteni az ellenség védelmi rendszerét, nehogy a roham közben érje meglepetés az osztagot.
2. Le kell fogni minden ellenséges tüzerszközt, amely az akadályok leküzdését, a kiszemelt erőd megközelítését és rombolását gátolhatná, akár a szomszédos erődökben, akár a köztes állásokban, akár pedig az elfoglalandó erődben vannak azok. A lefogás gyalogsági nehézfegyverek és tüzérség feladata. Valamennyi lefogó eszközt egyetlen parancsnok vezetése alá kell rendelni.
3. Megbízható összeköttetést kell teremteni és folyamatosan fenntartani a rohamosztag parancsnoka és a lefogó eszközök parancsnoka között.
4. Ködfüggönnyel kell leplezni a rohamosztag minden résztvevő tevékenységét.
5. Le kell küzdeni az erődrendszer előtti harcokcsiakadályokat.
6. Átjárót kell nyitni az aknazáron - ha van ilyen.
7. Átjárót kell nyitni a drótakadályokon.
8. Az erőd közvetlen közelébe jutva át kell venni lőréseinek vakítását a lefogó csoporttól, és ezalatt el kell helyezni az erőd és a lőrésrobbantó tölteteket.

9. Egyszerre gyújtani kell valamennyi töltetet.

10. A robbanás után be kell hatolni az erődbe, és le kell küzdeni a maradék ellenállást.

A rohamosztag parancsnokának mindig rendelkeznie kell néhány főnyi tartalékkal és megfelelő mennyiségű tartalék anyaggal.

A fent leírt elvek alapján véve ma is érvényesek, legfeljebb a gépesítés mai szintjén a megvalósításuk térhet el az akkortól.

VII. c. Az utász rohamosztag felszerelése

Az anyagok és eszközök fő fajtái.

Az utász rohamosztag felszerelése az erdélyi bevonulás előtti főkészülés időszakában alakult ki olyan eszközökből és anyagokból, amelyek a román erődrendszer áttörésére voltak alkalmasak. A felszerelés egy része külön erre a feladatra készült, más része már meglévő rendszeresített anyagokból állt.

Külön készült eszközök: a kerek rohambürü, a lőrésrobbantó lécszerkezetek és az üreges töltetek. **Meglévő rendszeresített anyagok, eszközök:** nyújtott töltetek, ködgyertyák, kézigránatok, előre összeállított lőrés- és ajtórobbantó töltetcsomagok, tartalék robbanóanyag és gyújtószer.

A fősorolt műszaki eszközökön és anyagokon kívül természetesen a rohamozó utászoknál volt az egyéni fegyverük is, a Mannlicher-puska, 40 élestölténnyel.

A kerek rohambürü.

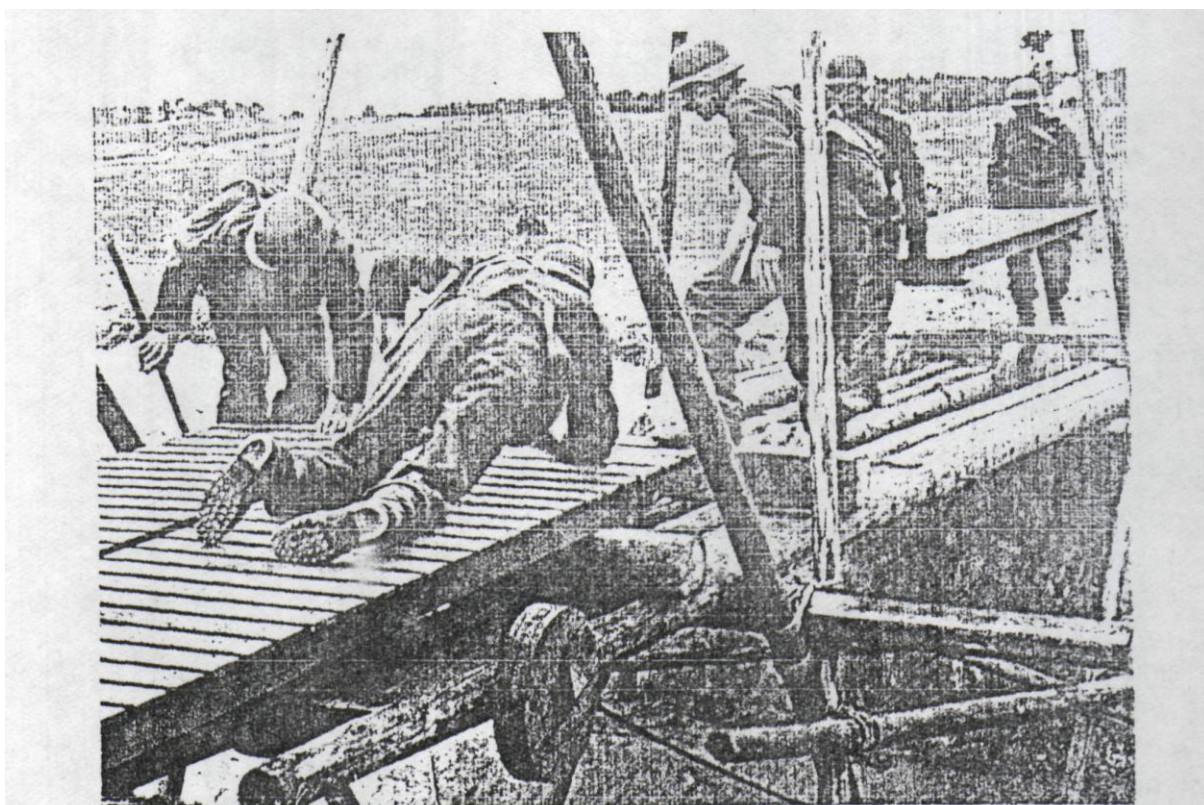
A román erődök előtt széles és mély harckocsiárok húzódtak. Az áthidalására valakik igen ügyes alkalmatosságot szerkesztettek: egy vetőbürüt. Szerkezete létrára emlékeztetett. Két hosszú, kb. 15 cm átmérőjű párhuzamos gömbfából állt, közöttük vékony rúd-vas "létrafogakkal". Azokra hosszában egy palló volt erősítve. A pallóból és a két gömbfából adódott a bürü szélessége. A hossza 6-7 méter lehetett.

A terepen 6 keréken (elől, középen és hátul 2-2) húzták. A kerekek deszkából készültek, és kb. 40 cm volt az átmérőjük. A harckocsiárkon két pózna segítségével

vetették át.

A bürü súlycsökkentés miatt olyan vékony anyagból készült, hogy éppen elbírjon egy jól megrakott katonát. Normális futólépésben nem lehetett átmenni rajta, mert annyira lengésbe jött, hogy ledobta az embert. Ennek elkerülésére kimunkáltuk az "osonó futást", amelynek során a lábunkat nem emelve, hanem a pallón csúsztatva vittük előre.

A bürü olyan jól bevált, hogy éveken át más célra is alkalmazták.

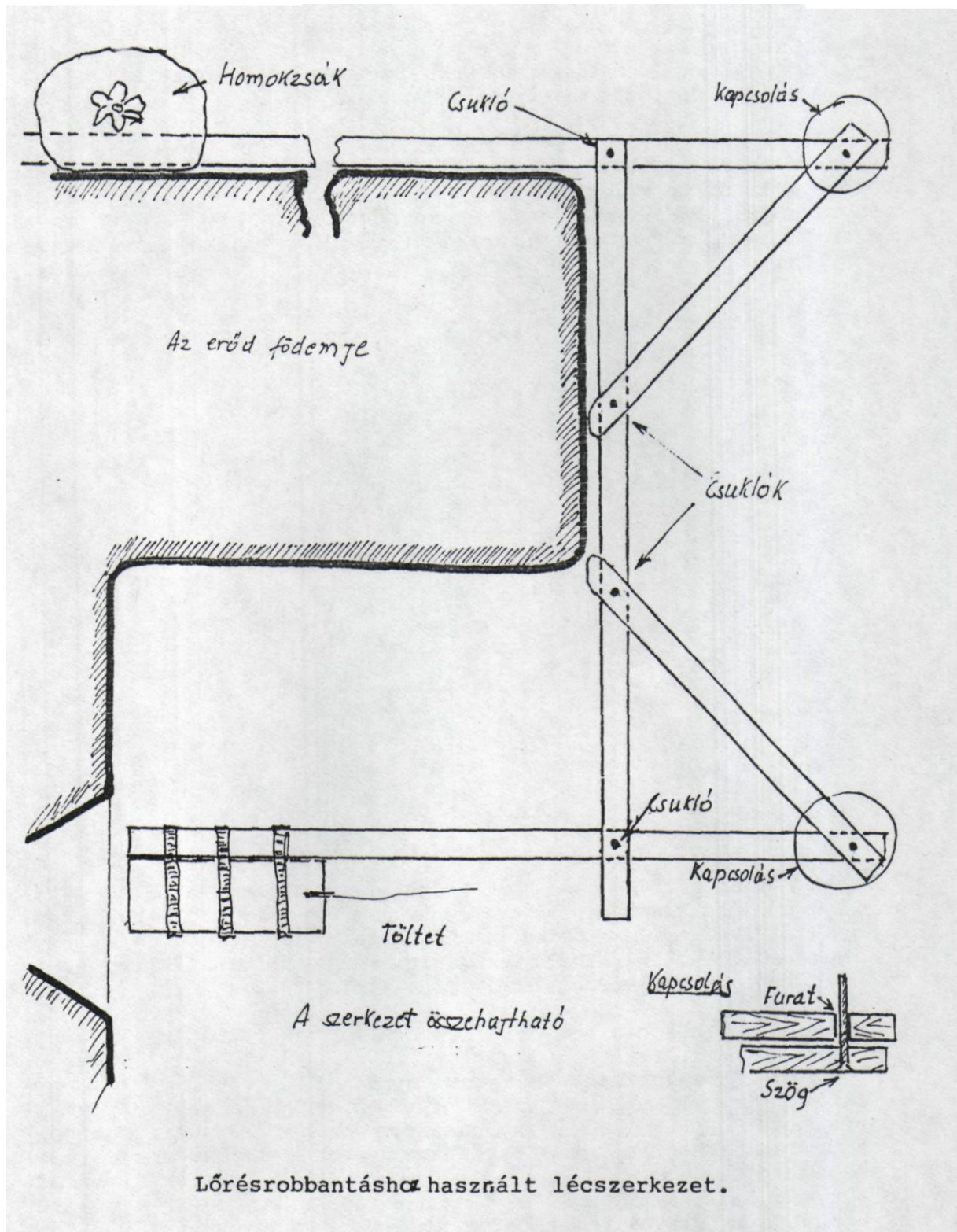

Átkelőhely építése harckocsiárkon a rohamosztágot követő gyalogság nehézfegyverei számára. Az építmény alapját két egymás mellé helyezett kerekes vetőbürü képezi.

Lőrésrobbantó lécszerkezetek.

A román erődök lőrése közel méter vastag "szemöldök" alatt helyezkedett el, annak külső szélétől kb. fél méterrel beljebb. A lőrés előtt beton árok volt. Így nem lehetett a robbantótöltet elhelyezése céljából a lőréshez féni. Az erőd tetejére viszont a

mi oldalunk felől könnyen föl lehetett szaladni. Ezért lécekből olyan szerkezetet készítettünk, amelynek segítségével az erőd tetejéről a lőrés elé tudtuk helyezni a töltetet.

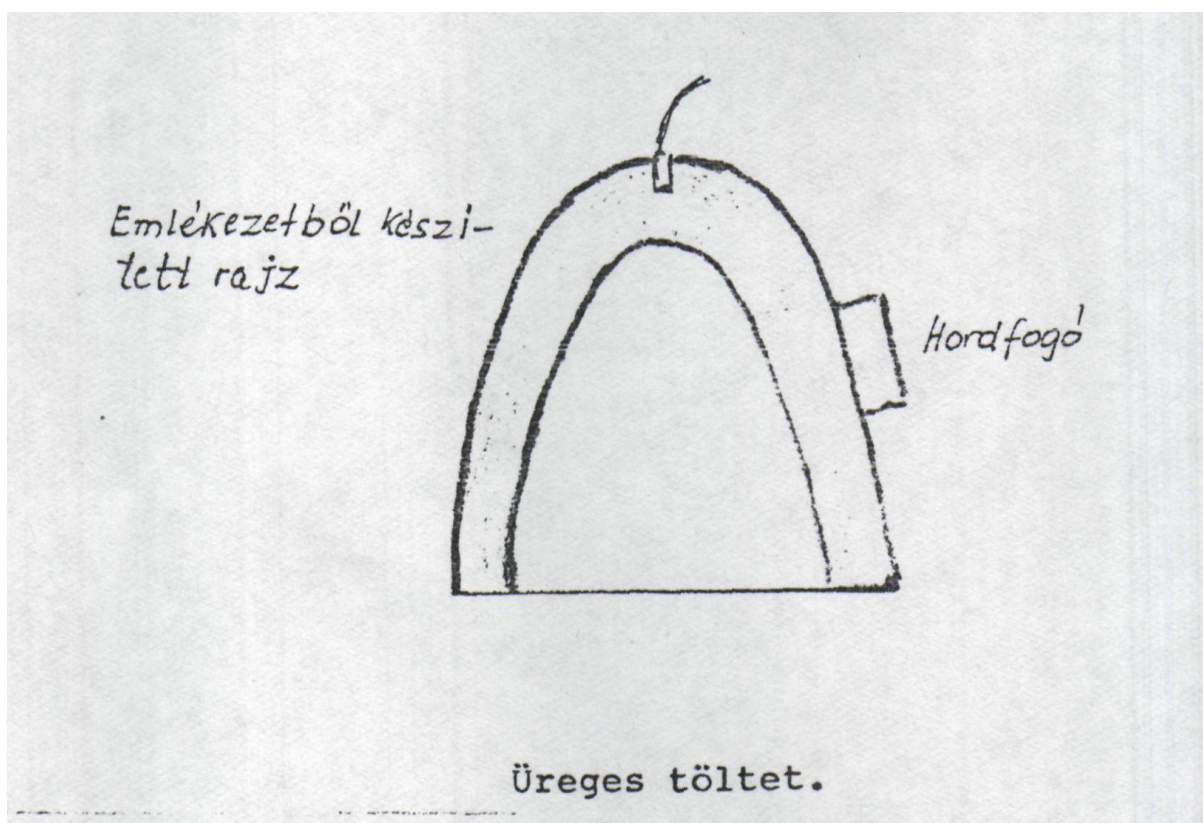

Az üreges töltetek.

Az erdélyi bevonuláskor még nem látták el velük a csapatokat. Csak 1941 tavaszán adták ki kiképzési célra a Tartalékos Tiszti Iskolának.

A töltetek parabolatükrök formájúak voltak. Ebből kifolyólag a robbanás egész erejét egyetlen pontba sűrítették. A robbanóanyag vastagsága a töltet nagysága szerint változott. A gyutacslyuk a töltet csúcsában helyezkedett el.

Az üreges töltet két méretben készült. Az egyik kb. vödör nagyságú volt. Át tudta ütni az akkori kiserődök közel 1 m vastag földemét. **Erődrobbantó töltetnek** neveztük. A másik töltet gépkocsi fényszórójára emlékeztetett. A nagysága is körülbelül egyezett vele. Lőrés robbantására tervezték. **Lőrésrobbantó töltetnek** is neveztük.

Az Esztergomtól délre eső Strázsa-hegy aljában erődharc gyakorlása céljából betonerődöket építettek. Ezeken próbáltuk ki az üreges tölteteket. Az erődrobbantó töltet átlukasztotta az erőd földemét, és a lyukból kiindulva végig is repesztette. A lőrésrobbantó töltet is hatásosnak bizonyult.

A későbbiek során nem találoztunk ürege töltetekkel.

Az előre összerakott töltetcsomagok.

Mivel ürege töltetet csak egyetlen egyszer kaptunk, a kiképzés során ajtó- és lőrésrobbantásra előre összeállított töltetcsomagokat használtunk. Fojtásukra a roham közben nincs lehetőség, tehát nagyságukat szabadon fölfektetett töltetként számítottuk ki. Hatásukat azzal igyekeztünk fokozni, hogy a gyutacsot az átütendő felülettel ellentétes oldalukba helyeztük.

VII. d. A rohamosztag összetétele és tevékenysége

Mint korábban (a VII. b. részben) már szó volt róla, a rohamosztag erejét és összetételét a leküzdendő erődrendszer (erőd) határozza meg. Emellett természetesen az adott kor haditechnikai színvonalától is függ.

Jelen fejezet részben példa gyanánt azzal kívánok foglalkozni, hogy az erdélyi bevonulás küszöbén és az azt követő időben a kiképzés során milyen összetételű rohamosztagokat és eljárást alkalmaztunk.

A rohamosztag összetétele.

Az erőd harc gyakorlásához kétlőréses oldalozóművek láncát tétéleztük föl, ahol az erődök vonala előtt drótakadály és harcokosiárok húzódik. Később a harcokosiárok és a drótakadály között aknazárral is számoltunk.

Az utász rohamosztag a következőkből állt:

Osztagparancsnok	1
Osztagparancsnok h	1
Ködgyertyás.....	4
Bürükezelő ⁺	4
Lőrésvakító kézigránátos.....	4
Lőrésrobbantó (jobb).....	2
Lőrésrobbantó (bal).....	2
<u>Ajtórobbantó</u>	<u>2</u>
Összlétszám	24 fő.

⁺-al jelöltek a bürüvetés után tartalék emberek lettek.

Ha szükséges volt, néhány fős anyagutánpótló részleget is be lehetett állítani.

A kiképzés során a szerepeket cseréltük. Végül is az osztag minden tagja egyformán képes volt mindegyik feladatkört ellátni.

A fönt felsoroltak csak magát az utász rohamosztagot képezték, őket még a lefogó csoport támogatta. A megrohmozandó erőd két lőrését és a két szomszédos erődnek a felé néző egy-egy lőrését (tehát összesen négyet) vakította. Mindegyik lőrésre egy páncéltörő ágyú (nehézpuska) és egy géppuska tüzelt. Úgy váltogatták egymást, hogy a vakítás egy pillanatra se szüneteljen. A lefogó csoport tartalékában még kellett lennie páncéltörő ágyúknak (nehézpuskáknak) és géppuskáknak meghibásodás esetére, illetve váratlanul fölbukkanó ellenség leküzdésére.

Az erőd elfoglalása.

Az erőd elfoglalásáért vívott harc a következő mozzanatokból állt:

1. Az előljáró parancsnok jelére a lefogó fegyverek megkezdték a tüzelést. A lefogó csoport parancsnoka figyelte a harcmezőt, és nyomban intézkedett, ha valamelyik vakító fegyver meghibásodott, vagy valahol eddig fel nem derített ellenség bukkant föl.
2. Az osztagparancsnok parancsára a ködgyertyások ködfüggönnyel leplezték a bürüvetés helyét.
3. Az osztagparancsnok parancsára a bürükezelők vetették a bürüt.
4. A ködgyertyások parancs nélkül átrohantak a bürün, és köddel leplezték a drótakadályon kiszemelt átjáró helyét.
5. Miután a köd kibontakozott, az akadályrobbantók az osztagparancsnok parancsára a ködgyertyások nyomában átrohantak, a bürün, és elhelyezték a nyújtott tölteteket.
6. Ő utánuk az osztagparancsnok is átment, és parancsot adott a gyújtásra.
7. Az osztagparancsnok nyomában átkelt kézigránátos lőrésvakítók a robbanást követően parancs nélkül átrohantak a robbantott résen, előreszaladtak az előzetesen megbeszélt biztonsági pontig (hogy a lefogó csoport fegyverei beléjük ne lőjenek), és várták az osztagparancsnok parancsát.

8. Az osztagparancsnok jelt adott a lefogó csoport parancsnokának, hogy szüntesse be a tüzet a megrohamozandó erőd lőrési-re, azután parancsot adott a gránátosoknak a lőrésvakítás átvételére.
9. A gránátosok sűrű kézigránáthajigálással vakították, illetve "puhították" a két lőrést.
10. A közben fölzárkózott lőrés- és ajtórobbantók az osztagparancsnok parancsára fölrohantak az erőd tetejére, és összeszerelték a tölteteket.
11. Amint a robbantók elkészültek, az osztagparancsnok leállította a kézigránátdobálást, és parancsot adott a töltetek elhelyezésére.
12. Amint a töltetek a helyükre kerültek, az osztagparancsnok gyújtást vezényelt.
13. A robbanás után kézigránátot "előreküldve" lerohanták az erődöt.

A kiképzés során az erőd elfoglalását **így tanítottuk, de nem így gyakoroltuk.** Azért nem, mert a közös előjárók nem tulajdonítottak elég nagy jelentőséget az erődharcnak, és nem gyakoroltunk együtt a gyalogság nehézfegyvereivel. Jelenlétüket és tevékenységüket a gyakorlás során csak imitáltuk.

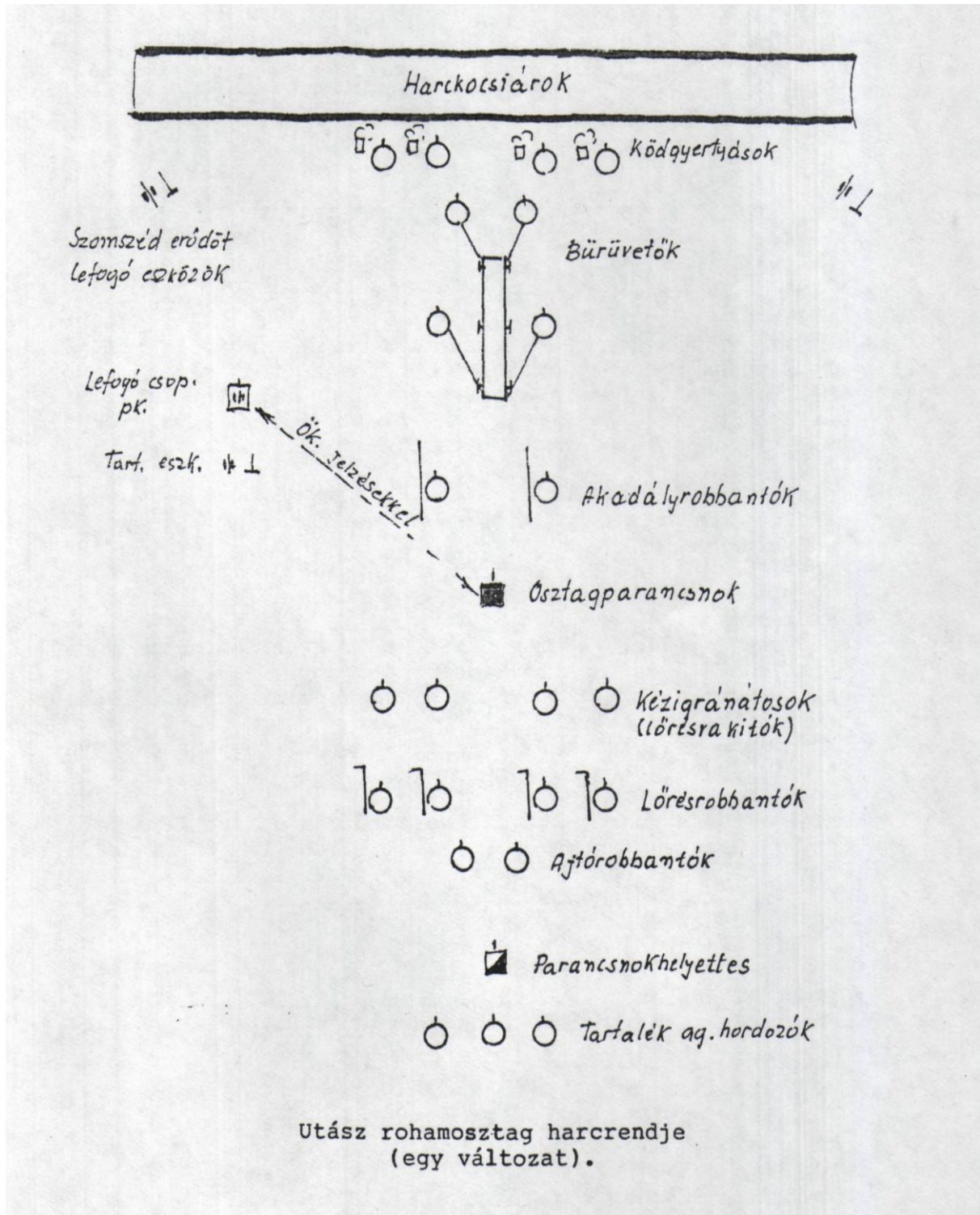
Ennek következtében a rohamosztag utászai álomból fölriasztva is tudták a dolgukat, de valóságos helyzetben az összeszoktatás hiánya miatt kétséges lett volna egy olyan precíz együttműködés a lefogó csoporttal, mint amilyent az előbbieken leírtam.

Volt egy másik hiba is. A szomszédos erődöket legalábbis elméletileg lefogtuk ugyan, de **nem gondoltunk a folytatásra.** Mi fog történni az után, hogy a kiszemelt erődöt elfoglaltuk?

Ha befejeztük a vakításukat föléledhetnek. Oda is kellett volna legalább egy csökkentett rohamosztagot küldeni? Vagy a vakítás ideje alatt előrevont nehezebb löveggel közvetlen irányzással szétlőni a szomszéd erőd lőrését?

Mi műszakiak öncélúan fogtuk föl a rohamutász tevékenységet. Úgy gondoltuk, azzal, hogy leküzdöttük a kijelölt erődöt (erődöket), megtettük a kötelességünket. Csakhogy az erőd (erődök) leküzdése a támadás egésze szempontjából csak részfeladat.

Kapunyitás az ellenség erődvonalában, hogy a gyalogság azon áthaladva kibontakoztassa a támadását. A gyalogság azonban csak akkor tud a kapun áthaladni, ha a szomszédos erődot is leküzdjük, vagy legalább a kapura hatni tudó fegyvereit megsemmisítjük.

Dicséretére szolgáljon a felső vezetésnek, hogy az erdélyi bevonulás előtt a rohamkiképzés befejeztével összefegyvernemi gyakorlatot tartottak. Egymás mellett több rohamosztag nyitott kaput a román erődvonala másolatán. Az egész gyakorlatot éles anyaggal folytattuk le. Még 30,5-es nehéz mozsárral is lőttek.

A fentiekben leírt rohameljárás elveiben ma is megállná a helyét. No persze mai eszközökkel: hídvető harcokocsival, aknataposóval, önjáró löveggel, rakéta páncéltörővel, lángszóróval stb.

VII. e. Rohamutász vállalkozás Kolomeánál

A rohamutász vállalkozás helye.

A Kolomea előtt huzamos időn át folytatott védelem idején századommal a 24. hadosztálynak voltam megerősítésül alárendelve.

A védelem jobb szárnyán levő erdős terepen a senki földjén állt egy gerendaház. Nem egészen 100 méternyire volt saját peremvonalunk (akkori terminológia szerint főellenállási vonal) előtt.

Az arcvonalban védő gyalogság jelentette fölfelé, hogy onnan az ellenség éjszakánként tűz alatt tartja az állásunkat.

A feladat.

Parancsot kaptam, hogy rohamutász vállalkozással foglaljam el a házat és égessem le. Adtak hozzá két vadonatúj német gyártmányú lángszórót és számolatlan mennyiségű páncélöklöt.

Az előkészítés.

Személyesen felderítettem a házat, majd kerestem az arcvonal mögött egy hasonló üres házat gyakorlás céljából.

Megállapítottam, hogy a két saját géppuskám elegendő lesz a ház kilövésre alkalmas helyeinek lefogására.

A lángszórók kezelésére a leírás alapján megtanítottam az arra kijelölt 2-2 főt.

Megszerveztem a rohamosztagot. Összetétele a következő volt:

Osztagparancsnok.....	1 (én magam)
Lefogó géppuskások (2 gp.)	6
Kézigránátosok.....	4
Páncélöklösök.....	4
Lángszórósok	4
Házgyújtók	3
Tartalék	2
<u>Szárnybiztosító (2 csoport á 4 fő).....</u>	<u>8</u>
Összesen.....	32 fő

A roham terve.

A roham lefolyását a következőképpen terveztem:

1. Az egyik géppuska lövi a ház ajtaját, a másik a rá merőleges falon levő ablakot.
2. Az osztag a két falfelület által alkotott sarok irányában, a két géppuska között nyomul előre. Harcrendje: elől a 2-2 gránátos, utána én a tartalék emberekkel, mögöttünk a 2-2 páncél-öklös, azok után a 2 lángszóró, majd a 3 házgyújtó két kanna benzinnel és gyufával. A 2 szárnybiztosító csoport a géppuskák tüzelőállásainak külső oldalától indulva a mi élünkkel egy magasságban mozog előre.
3. Parancsomra a géppuskák hosszú sorozatokat lőnek az ajtóra és az ablakra, az osztag pedig megindul előre. A gránátosok fölkészülnek a dobásra.
4. Kézigránátdobó távolságra érve jelt adok a géppuskásoknak a tűz beszüntetésére. Azután vezényszavamra a gránátosok egyszerre összdobásokat hajtanak végre az ablakra és az ajtóra. Baleset elkerülése végett minden összdobást magam vezényelek.
5. Négy-öt összdobás után előreküldöm a páncélöklösöket. Ők Önállóan lőnek ki fejenként két páncélöklöt.
6. A páncélöklök után a lángszórókat küldöm előre.

7. Végül a tartalék élén, az egyetlen géppisztolyunkkal a kezemben berohanok az addigra szétlőtt ajtón. A gránátosok az ablakon át hatolnak be. A többiek körülveszik a házat.
8. A ház teljes elfoglalása után szétlocsoltam a benzint, és meggyújtatom.

Mindezt az e célra kiszemelt házon gyakoroltuk be. Először éles anyag nélkül, majd élessel. Minden nagyszerűen ment. A fölkészülés három napig tartott. Naponként többször végigpróbáltuk a rohamot.

A roham.

A házat a begyakoroltak szerint rohamoztuk meg. Minden tervszerűen ment, de a páncélöklök nem robbantak, a lángszórók pedig nem gyulladtak be, hanem csak a tűzkeveréket lövelltek ki. Katonaszerencsénk azonban nem hagyott el, mert a házban nem tartózkodott senki. Sőt semmi nyom sem utalt arra, hogy onnan tüzeltek volna.

A saját állásainkban védők jelentése tehát valótlanak bizonyult. Valószínűleg az erdőben éjszaka pattogó lövedékek tévesztették meg a feszült figyelésben kimerült embereket.

VII. f. Rohamutász tapasztalatok összegezése

1. Az utászok rohamfeladatokra való **kiképzettsége** megfelelt a követelmények.
2. A rohamosztag és a lefógó csoport **együtműködésének** gyakorlata nem volt eléggé kimunkálva.
3. Mi műszakiak **öncélúnak** tekintettük a rohamutász tevékenységet. Ebbe a hibába beleesett némelyik hadosztályszintű vezető is, mert a rohamutászokat önmagukban is alkalmasnak gondolta feladatuk megoldására.

VIII. UTÁSZOK ALKALMAZÁSA GYALOGSÁGKÉNT

VIII. a. Indítékok és eredmények

A szabályzat előírása és a gyakorlat.

Az akkor érvényes Harcászati szabályzat a műszaki állomány nehéz pótolhatóságára hivatkozva kimondta, hogy műszakiakat gyalogság helyett csak végszükség esetén lehet harcbavetni.

A szabályzat gyakorlati alkalmazói, a csapatparancsnokok azonban a fenti előírást más szórenddel értelmezték. Éspedig úgy, hogy végszükség esetén a műszakiakat gyalogság helyett is harcba lehet vetni. Azt pedig, hogy mikor áll be végszükség, az összefegyvernemi parancsnok dönti el.

E szemléletnek először az ezredek árkászhai, majd a hadosztályok utászhai estek áldozatul.

Az akkori viszonyok között az ezred- és a hadosztályparancsnokokat is meg lehetett érteni. Olyan széles védelmi sávokat kaptak, hogy csak nevetségesen csekély tartalékokra maradtak erők. A védelemben jelentős hézagok keletkeztek, amelyeket már nem tudtak gyalogsági tűz alatt tartani.

Az ilyen védelmet az ellenség bárhol, bármikor át tudta törni. És ekkor vetették be utolsó tartalékként az árkászhokat és az utászhokat. Nekik azután az állások nélküli szabad terepen jelentős veszteségeik keletkeztek.

Még az is ösztönözhetette a csapatparancsnokokat az utászhok harcbavetésére, hogy a fősorakozott, vagy menetelő utászhok alakilag nem sokban különböznek a gyalogságtól.

Az utászhok harcértéke.

H a r c k i k é p z é s .

Az utászhokról a fegyvernemeknél az a hír járta, hogy gyalogsági harcra is ki vannak képezve. Ez elméletileg igaz is volt, de a gyalogsági harckiképzésük gyenge

lábakon állt. Talán azért is, mert mi utásztisztek mellékesnek tekintettük, és a kiképzési időt mindenképp előtérbe a műszaki tárgykörökre igyekeztünk fordítani.

A legénységet kiképeztük az egyes csatár (csatár = harcoló katona) és a raj harcára, de arra sem egészen, mert a visszavonulást már nem tanítottuk.

Sajnos a tisztek kiképzése sem volt sokkal jobb. Annyit tudtunk, amennyit karpaszományosként meg a Ludovika II-n elsajátítottunk. Az azonban a raj és a szakasz harcán nem terjedt túl. A Ludovikán tanultunk ugyan harcászatot, de annak keretében az általános elveket sajátítottuk el. A harcászati foglalkozásokon pedig ezred, hadosztály harcát vezettük.

Pont azt nem tanultuk, amire a háborúban, mint utásztiszteknek szükségünk lett volna. Nem tudtuk a gyalogzászlóalj létszámát megközelítő utászs század harcát szakszerűen vezetni. Volt ugyan két géppuskánk (első sorban légvédelmi célra), de nem tudtuk azokat helyesen alkalmazni. A harcrend felépítésében se nagyon jeleskedtünk.

Mentségünkre szóljon, hogy az utászs századot rendszerint menetből, vagy műszaki munkából vetették harcba, anélkül, hogy föl lett volna rá készülve. Mivel a szakaszok nagy területen szétszórva dolgoztak, sokszor a századnak csak a felét vetették be sebtében valamilyen hézag lezárására.

Ilyenkor csak a kézi fegyverekkel és a 40 db élestölténnyel kellett harcba lépni. A géppuskák normálisan a vonat légvédelmét látták el, több kilométerre a helyszíntől. Volt a századnak négy távbeszélő állomáscsoportja, de menetben azok sem voltak jelen, sőt a munkahelyeken is csak ritkán. De ha még lettek volna, sem értek volna sokat, mert az utászokat rendszerint egészen máshol vetették harcba. A század segélyhelye szintén valahol hátul volt a vonatnál.

Nem csoda tehát, hogy harc közben nem volt összeköttetés hátra, és a géppuskák sem voltak ott. Az ilyenkor szokásos zavaros helyzetben nem egyszer előfordult, hogy a saját tüzérség lőtte az utászokat, azok pedig összeköttetés hiányában semmit sem tudtak ellene tenni.

Ez még csak növelte az amúgy is nagy veszteségeket.

A f e g y v e r z e t .

Egy utásszázad létszáma vonattal együtt 360 fő volt. Négy szakasza egyenként 65 főből állt. Harcos állománya tehát 260 fő volt a géppuskások nélkül, nem sokkal kevesebb, mint egy leharcolt gyalogzászlóaljé. A feladatot is zászlóalj erőre szabták.

Ámde a 260 főnek csak Mannlicher-puskája volt. A század egy géppisztollyal rendelkezett.

A Mannlicher-puskát 1895-ben rendszeresítették, tehát 1944-ben csaknem 50 éves konstrukció volt. Zárdugattyúját ismétléskor egyenesen kellett hátrarántani, ami gyorsította az ismétlést, de a szerkezet finomabb kidolgozását követelte. Emiatt viszont 30-40 lövés gyors leadása után a hőtágulás miatt a zárdugattyú beszorult. Ilyenkor a katona lábbal rugdalta, hogy tudjon ismételni, többszöri rugdalás után a zárdugattyú gombja letört, a puskát el lehetett dobni.

Az utásszázad tehát zászlóaljra szabott feladatot kapott, miközben a két géppuskán és az egyetlen géppisztolyon kívül nem rendelkezett sorozatlövő kézfegyverekkel és nehézfegyverekkel.

F i z i k a i á l l a p o t é s h a n g u l a t .

Az utászok a kiképzési és fegyverzeti hiányosságaik ellenére is megálltak a helyüket gyalogharcban, ami főként fizikai állapotuknak és hangulatuknak volt köszönhető.

A jó fizikai állapot egyik oka az volt, hogy az utászokhoz már eleve az erős alkatú embereket hívták be, akik bírják a rengeteg fizikai munkát. Ezen kívül, ha nehéz is volt a munkájuk, naponként nyugodt körülmények között földél alatt pihenhettek és lehetőségük volt rendszeren tisztálkodni. Nem éltek folytonos életveszedelemben és állandó feszültségben. Mindez kedvezően hatott a hangulatukra is.

VIII. b. Példák egy század életéből

A Kolomea előtti térségben.

Századunkat (115. 6. u. szd.) az arcvonalba való kiérkezésekor azonnal gyalogságként alkalmazták. Akkor akadt el a 24. ho. támadása Kolomea előtt. Más tartalék nem lévén, minket vetettek be az esetleges szovjet ellenlökések elhárítására. Bevetésünk több napon át, tartott.

Először az egyik ezred szárnyát biztosítottuk, azután egy jelentős szélességű hézagot zártunk le, majd végül a hadosztály tüzérségét fedeztük.

Itt találkoztam először a **BOKORJELENSÉG**-gel.

Erdőben biztosítottuk az ezred szárnyát, amikor védőállásunk egyik szakaszán lövöldözés tört ki. Néhány utász szaporán tüzelt az erdő sűrűje felé azt állítva, hogy ellenséget észlelt. Ellenség azonban nem volt.

Hasonló jelenség többször is előfordult. Ha ugyanis egy katona éjszaka erdős, bokros helyen hosszú ideig feszülten figyel, előbb-utóbb azt veszi észre, hogy, amit ő bokornak vélt, mozog, sőt esetleg még közeledik is. Ha még közben valami éjszakai állat nesztét is hallja, tüzelni kezd.

Később számos esetben tapasztaltam éjszakai aknatelepítéskor a senki földjén, hogy egy "mozgó bokorra" leadott puskalövés nyomán félórás tűzpárbaj tört ki a saját és az ellenséges állás között.

Ardzeluzánál.

A Tatár-hágó előtt a Prut völgyében fekszik Worochta, attól délre kb. 7-8 km-re az Ardeluza nevű vadászkastély. Fél századommal műszaki munkára indultunk, amikor pihenőben egy közeli üteget egy szovjet felderítő osztag elfoglalt.

Az 1. hegyidandár ugyancsak ott tartózkodó utásszázada rohammal visszafoglalta az ütegalást, a mi századunkat pedig egy gerincvonulatra küldték, hogy védelemre rendezkedjen be.

Két vagy három napig folytattunk ott védelmi harcot. Ennek során egyik géppuskánk odaveszett, de zsákmányoltunk egy golyószórót és foglyul ejtettünk egy

felderítő rajt. Saját tüzérségünk többször belénk lőtt. Jobb szomszédunk egy leharcolt felderítő század volt, balszárnyunk szabadon állt.

Az utolsó éjjel a felderítőket kivonták, minket pedig otffelejtettek. Azt hitték, odavesztünk. Hírvivő útján adtunk magunkról életjelt.

Woronienka.

Mihelyt kivonták századunkat az Ardzeluza-i utóvédharcból, azonnal a Woronienka-i alagút keleti nyílása fölött kiválóan kiépített zászlóaljtámpont védelmére küldtek. Itt egy napig tartózkodtunk. Gyalogsági támadásban nem volt részünk, de páncéltörővel nehézpuskával és aknavetővel lötték az állásunkat.

Tekeháza.

Az 1944. október vége felé történt tiszta-völgyi visszavonulás alkalmával Nagyszöllös előtt megállították menetelő századunkat. Parancsot kaptunk, hogy menjünk Tekeházára. Ott vár bennünket egy vezérkari tiszt, aki majd a további parancsot adja.

Nem várta a századot senki. Néhány évtized múlva a szakirodalomból következtettem ki, hogy valószínűleg a visszavonulást biztosítottuk déli irányból. Századunk bevonására nem intézkedtek.

A Szilicei fennsík védelme.

1944. december közepe után Torna felől Rozsnyó irányába folyt a visszavonulás. Századom két szakaszával menetszlopban vonultam a Szádalmás utáni Nyúlkapu felé. Egy vezérkari tiszt megállította a századot, visszafordította, és a visszavonulási menetszloptól délre fekvő Körtvélyesre küldte azzal, hogy ott kapunk feladatot műszaki munkára.

Ekkor már érvényben volt az a hadseregparancsnoki parancs, hogy műszakiakat tilos gyalogságként harcba vetni, de ha támadás éri őket, kötelesek visszaverni.

A vezérkari tiszt nyilván azért küldött oda bennünket, hogy délről biztosítsa a visszavonuló vonatszlopokat.

Másnap parancsot kaptunk, hogy foglaljunk védőállást a Szilicei-fennsík déli peremén. Mintegy 100 méter magas meredek sziklafal tetején kellett védelembe mennünk. Kb. 2 km széles védelmi sávot kaptunk, szomszédaink nem voltak. A két

szakasz erejéből csak fátyolszerű védelemre futotta. Tartalékot a törzsem néhány emberéből képeztem.

Velünk szemben románok voltak. Szerencsénkre, mert őket sem fütötte harci kedv, de éjszakánként azért fölszivárogtak.

Néhány nap múlva jobb szomszédul német hegyivadászok érkeztek.

A körülmények kedvezőtlenek voltak. Mínusz 15 fokos hidegben kellett folyamatosan a szabadban tartózkodnunk. A sziklás és fagyott talajt ásni nem lehetett.

Több mint egy hétig védtük a fennsíkot, és ezáltal megakadályoztuk, hogy az ellenség saját erőinket megkerülve elfoglalja Rozsnyót. Karácsony után váltottak föl bennünket.

VIII. c. A gyalogsági alkalmazások tapasztalatainak összegezése

1. A műszaki csapatoknál sem a tisztek, sem a legénység **kiképzése** a gyalogsági harcra nem felelt meg a követelményeknek.
2. A műszaki csapatok **fegyverzete** nem volt alkalmas gyalogsági harc megvívására.
3. Az összefegyvernemi parancsnokok **könnyen vetették harcba** gyalogság helyett a nehezen pótolható műszakiakat.

IX.

AMIRŐL NEM ÍROK

A 2. világháború alatt a magyar csapatok a csekélyszámú gépesítettek és a lovasok kivételével a hadműveletek során gyalogmenetben mozogtak.

Századommal menetoszlopban 1100 kilométert gyalogoltam. Napi 30 km volt a norma, de nekünk többnyire 40 km-t kellett menetelnünk, mert előnyomuláskor az előljárók sürgettek, visszavonuláskor, pedig az ellenség volt a sarkunkban.

Bármennyit gyalogoltunk is, mindig cselekvésre kész állapotban érkeztünk a menetcélba.

Még a 62 km-es, leghosszabb menetünk végén is egyszerre koppantak a csizmasarkak, amikor "ÁLLJ!"-t vezényeltem.

Azt, hogy mindezt hogyan értem el, nem írom le, mert a gépesítés mai szintje mellett már nem időszerű gyalogmenetekkel foglalkozni.

X.

HONVÉDSÉGÜNK ERKÖLCSI ÁLLAPOTA

Kedves Olvasó!

Bevallom, ez a fejezet hosszúra sikerült, és tartalmában is eltér a gyakorlati kérdésekkel foglalkozó előző fejezetektől. Mégis javaslom, próbálja meg átrágni magát rajta.

Kérem, ne intézze el kézlegyintéssel a fél évszázad előtti dolgokat. Igaz, hogy ma már sok minden nem úgy van, mint akkor, de azért lehet belőle a jövőre szóló következtetéseket is levonni.

Valamely hadsereg erkölcsi állapota számtalan lelki, fizikai, technikai és gazdasági tényezőtől függ. Vaskos könyvet lehetne írni róla. Nem vállalkozom rá, de mielőtt a címben foglalt tárgyra térnék, véleményt mondanék néhány általános kérdésről.

X. a. A katonai erények

A katonai erények azok az alapvetően erkölcsi tulajdonságok, amelyek bármely hadsereg működéséhez elengedhetetlenek. A működés szükségessége hívja őket életre. Nélkülük nem létezhet hadsereg.

Az erények maguk elsősorban erkölcsi tulajdonságok, de kialakulásuknak fennmaradásuknak eszmei, társadalmi, szellemi, fizikai, technikai és gazdasági előfeltételei vannak.

Az elmúlt évezredek folyamán a katonai erények fajtái nagyjában azonosak maradtak, legfeljebb tartalmukban következtek be árnyalatnyi változások az emberi társadalmak alakulásának függvényében.

Az alábbiakban megkísérlem felsorolni a részemről legfontosabbnak tartott katonai erényeket. Íme:

Hűség a zászlóhoz	Megbízhatóság
Bátorság	Határozottság, elszántság, keménység
Fegyelmezettség	Állhatatosság, állóképesség
Bajtársiasság	A következetesség és rugalmasság egyensúlya

Ezek az erények csak, mint fogalmak választhatók külön, de a gyakorlatban egyazon emberen belül is egybekapcsolódnak, összefonódnak. Persze a fent leírt erényeken kívül még mások is lehetnek.

A következőkben a katonai erények kialakulását és fennmaradását, elősegítő tulajdonságokat, illetve körülményeket igyekszem leírni. Például:

Legyen a katona valamilyen vallási, nemzeti vagy társadalmi eszme elkötelezettje (néhánykor akár a fanatizmusig).

Mélyen gyökerezzék benne az általános és a kisközösségi kötelességtudat és becsületérzet.

Rendelkezzék erős, teherbíró fizikummal és idegrendszerrel.

Magas technikai színvonalon álló fegyverek és más harceszközök legyenek a kezére bízva, kiválóan ismerje, és begyakorlottan tudja alkalmazni azokat.

Mind harci, mind békebeli katonai kötelességeire elméletileg és gyakorlatilag egyaránt legyen kiválóan kiképezve.

A katonában a nyugodtság és a gyors reagálóképesség legyen egyensúlyban.

Képes legyen a gyors helyzetfelismerésre, és legyen leleményes.

Bele tudja élni magát az ellenség gondolkodásmódjába és cselekvési szokásaiba.

A katonának ne kelljen nyugtalankodnia az otthon maradt hozzátartozók helyzete miatt. Stb. stb.

Egy-egy katonai erény kialakulásában a fősoroltak közül egyszerre több személyi tulajdonság illetve körülmény is közreműködik. Gondoljunk csak a bátorságra, amely többek között elkötelezettségen, kiváló harceszközök birtoklásán, magas szintű kiképzettségén, fizikai és idegi teherbíráson, az ellenség szándékának gyors felismerésén és még más tulajdonságokon alapszik.

Hűség a zászlóhoz.

Mióta csak léteznek hadseregek, a katonák hűségesküt tesznek valakire vagy valamire. Az ősi állapotban élő törzseknél, ahol az összes férfi egyben harcos is volt, a férfivé avatás töltötte be a törzsre tett hűségeskü szerepét. Az államok létrejötte után a katonák évezredekén át az uralkodó személyére esküdtek föl.

Még a zsoldosok is esküt tettek arra az uralkodóra, akinek a zsoldjába szegődtek. Amíg az el nem bocsátotta őket, addig az esküjük érvényes volt. Elbocsátásuk után azonban akár a rivális uralkodó zsoldjába is állhattak. Ám arra is föl kellett esküdniük.

A köztársaságok katonái már nem személyre, hanem az államra, az alkotmányra esküdtek.

Az eskü megszegése évezredekén át halálos bűn volt. Az esküben fogadott hűség jelképévé a csapatzászló (más jelvény) vált.

A zászlóhoz való hűség kizárja, hogy a katona megszökjön, a harc helyett a hadifogságot válassza, vagy éppenséggel átpártoljon az ellenséghez.

Ennek megfelelően a M. Kir. Honvédség, majd a Néphadsereg Szolgálati szabályzata és a mostani legújabb szabályzat (1997-es) is előírja, hogy a katona az ellenséggel soha a legkisebb egyetértésbe se bocsátkozhat.

Aki ezt megszegi, elveszti katonai becsületét

Ez az elv. A gyakorlat azonban produkálhat olyan helyzetet, amikor a szigorúan vett katonai becsület ütközik egy nagyobb közösség fennmaradásának lehetőségével, vagy akár az egész nemzetnek az érdekeivel.

Isten óvja a katonát, hogy ilyenkor kelljen hűség tekintetében döntenie.

Ezért nehéz a katona sorsa polgárháborúban, vagy kuruc-labanc világban. Ilyenkor más normák uralkodnak, a zászlóhoz való hűség fellazul. Sokszor a véletlen vagy pillanatnyi érzelmek vagy pedig egy adott közösséghez való kötődés határozza meg, hogy melyik oldalra sodródik az ember.

De térjünk vissza a "normális" háborúra.

Mióta a harc már nem zárt rendben, hanem laza harcalakzatokban folyik, a csapatzászlók (jelvények) eltűntek a harcmezőről. A zászlóhoz való hűség az egyszerű katona számára nehezen fölfogható elvont fogalommá vált. A katona csak a hadbavonulása előtti eskütételkor látta egyszer a zászlót. Persze csak ott, ahol volt egyáltalán csapatzászló, önálló zászlóaljknál önálló századoknál nem is létezett.

Így azután a gyakorlatban a zászlóhoz való hűség az egyszerű katona számára az adott katonaközösséghez (a falkához), esetleg a parancsnokhoz való ragaszkodásban, illetve a katonába, mint állampolgárba nemzedékeken át belenevelt kötelességtudatban testesül meg.

A katona bátorsága.

Egymagában erről a témáról köteteket lehetne írni. Ha adatik még időm, talán meg is kísérelm.

Mindenesetre azt ki lehet mondani, hogy **a katona bátorság nélkül, nem katona.**

No de hogy állunk a félelemmel? A félelemnélküli ember a bátor? Aki pedig fél, az, gyáva?

A dolog nem ilyen egyszerű.

A félelem a természet ajándéka a túlélés érdekében. Amelyik élőlényben nincs félelem (szebben mondva: veszélyérzet), hamarosan áldozatul esik a ragadozóknak, vagy a természetben leselkedő más veszedelmeknek.

Minden normális idegrendszerű ember is érez félelmet, ha életét, testi épségét veszély fenyegeti. Ezen nincs semmi szégyenkezni való.

A félelem nem azonos a gyávasággal!

Gyávaság csak akkor lesz belőle, ha maga alá gyúri a kötelességtudatot.

A háború alatt a félelemnek három fajtájával találkoztam, közülük kettőt magam is nem egyszer átéltem.

A félelem legerősebb fokozatát a "**rettegés pillanatai**"-nak neveztem. Ezt olyankor éltem át, amikor észleltem a közvetlen életveszedelmet, de semmit sem tudtam ellene tenni. Világosan fölfogtam, hogy megmaradásom pusztán szerencse kérdése, az esélyem azonban majdnem nulla.

Egyik alkalommal ellenséges légikötelék röpült felém. Megállapítottam, hogy ha akkor eresztik el a bombáikat, azok éppen oda jönnek, ahol én lapulok. És abban a pillanatban megláttam a gépeket elhagyó kis fekete pontokat. Nyüszítő rettegésben telt el az a néhány pillanat, amíg félelmetes suhogás után be nem következtek a robbanások.

A tizza-völgyi rombolás alkalmából egy vegyesszelvénynél kb. 600 kilós töltetet robbantottunk. Már égtek a gyújtószinórok, amikor egyik lemaradt utászomat kerestem a gyújtás helyén. Ekkor következett be a robbanás. Az út árkába vetve magamat rettegve lapultam a néhány másodpercig tartó sziklazuhatagban.

Míg meg nem szoktam, rettegéshez hasonló félelmet éreztem, amikor az ellenség aknavető ösztüzeket lőtt ránk. A kilövéstől a becsapódásig terjedő másodpercek kezdetben félelmetesek voltak. Később azonban rájöttünk, hogy a lövészkút és a harcárok védelmet nyújtanak. Csak telitalálat esetén lehet bajunk. Annak valószínűsége azonban nagyon csekély.

A rettegés pillanatait leküzdeni nem lehet, csak eltitkolni. Ez sikerült is az embereim előtt.

Olyan erejű tüzérségi előkészítés esetén, amikor az aknavető ösztüzek kicsit távolabbról úgy hallatszanak, mintha hatalmas géppuska szólna, az idegi terhelés óriási. A Bodrogközben, Kenézlőnél találkoztam ilyennel. Néhány semmibe meredő tekintetű, szédelő katonát tartóztattak föl a tábori csendőrök. Idegileg összeroppantak.

A többiek kitartottak a helyükön. A jól megásott gödrök még ilyen sűrűségű tűz ellen is hathatós védelmet nyújtottak. A nyílt terepen hátraszivárgók ekkora tűzben

nagyobb veszteséget szenvednek, mint akik az állásukban maradnak.

A rettegés pillanatai nem következnek be, ha az ember tenni tud valamit a kiváltó ok ellenében.

A légvédelmi tüzér nem érzi a rettegést, ha gépágyújával folyamatosan löheti az ellenséges gépeket, még akkor is, ha tudja, hogy fegyverének hatótávolsága nem ér odáig.

Ez az önbátorító lövöldözés, aminek kiterjedt katonapszichológiai irodalma van.

Nem egyszer láttam ilyet, amikor éjjel a senki földjén telepítettünk aknazárat. Úgy indult, hogy az egyik félnél valamelyik katona a feszült figyelestől látni vagy hallani vélt valamit, és odalőtt. A túloldalról viszonozták, majd egyre több fegyver kapcsolódott be az általános lövöldözésbe. Fél óráig is eltartott a tűzpárbaj. Rendszerint a tüzérség vetett neki véget.

A félelem, következő, immár alacsonyabb fokozatát, amit átéltem, magamban **"egyszerű veszélyérzet"**-nek neveztem el. Ezt olyankor éreztem, amikor valamilyen életveszélyes feladat végrehajtásába kezdtem (aknát telepítettünk éjszaka a senki földjén, aknazáron kellett áthaladni, meglévő aknamező végét kellett éjjel erdőben megkeresni, gyalogsági harcbevételre, rohamutász vállalkozásra indultunk stb.).

Ilyenkor azonban a veszélyérzet elmúlt, mihelyt cselekedni kellett. Az észszerű óvatosság váltotta föl. Aknákkal kapcsolatos éjszakai tevékenység során pedig az általános mértéket sokszorosán fölülmúló figyelemösszpontosítás minden más szellemi vagy érzelmi momentumot kioltott.

A félelem teljes kikapcsolódását az elkeseredés is kiválthatja. Ilyen egyszer esett meg velem. Akkor, amikor egy rohamvállalkozás során az embereim eltűntek, cserbenhagytak. Fölálltam az ellenség géppuskatüzében, és szégyenemben meg akartam halni. De hát elkerültek a golyók.

Sajátos jelenség volt az utászoknál, hogy aknatelepítéskor a kis töltetektől jobban féltünk, mint a nagyoktól. A kicsinyek nem ölték meg az embert, hanem nyomorékká tették, a közvetlen közelben (telepítés közben) robbanó 5-6 kilós töltet

azonban a másodperc tört része alatt a semmibe fújta.

Végül még meg kell említeni a félelem látszólag legártalmatlanabb fokát, amit **"alapfélelem"**-nek neveztem el.

Ez akkor jön létre, amikor az egyik hadsereg huzamos időn át folyamatosan vereséget szenved a másiktól. Ilyenkor a gyenge fél katonáinak tudatába beivódik, hogy a másikat nem lehet megállítani, ezért ha közeledik, gyorsan vissza kell vonulni, mihamarabb el kell tűnni.

Ilyenkor a legkegyetlenebb rendszabályok sem segítenek, mert azok is eltűnnek, akiknek ezeket, a rendszabályokat végre kellene hajtani. A katonák között könnyen kitör a pánik, amit a legjobb tábori csendőrök sem tudnak föltartóztatni. Csak a parancsnokukhoz erősen kötődő és benne föltétlen megbízó kis alegységek képesek szervezeten cselekedni.

1944 őszén láttam pánikot. A Körösmező-Rahó közötti műúton Körösmező alatt valaki elkiáltotta, hogy "itt vannak az oroszok!" A közelben települt vonatalakulatok országos járművei vágtazó lovakkal megindultak Rahó felé. A kocsisok verték a lovakat, és rémülten kiáltozták, hogy jönnek az oroszok. A műút mentén települt vonatalakulatokat is magukkal rántották. Valahol Rahó előtt sikerült a menekülő áradatot megállítani.

A bátorságról akartam szólni, de oldalakon át a félelemről írtam.

Lássuk hát magát a bátorságot!

Mi a katona bátorságának lényege?

A katona **tudatosan vállalja a kockázatot**, hogy teljesítse kötelességét. E kockázat tétje az élete vagy testi épsége lehet.

Motiváció nélkül az ember nem vállal ilyen nagy kockázatot.

A motiváció előre visz a kötelességteljesítés irányába. Vele ellentétesen hat a veszélyérzet (félelem, kockázattudat).

Minden ország érdeke, hogy katonái bátrak legyenek. Van, aki már úgy születik, de a többséget nevelni kell rá. A bátorságot folyamatosan ébren kell tartani, mert azt el is veszítheti az ember. Sőt ugyanaz az ember viselkedhet egyik alkalommal gyáván, de

máskor hőstettet is hajthat végre.

Egy példa: Volt a századomban egy kis félénk, félszeg ember, aki az első éjszakai aknatelepítéskor annyira ledermedt a félelemtől, hogy a rajparancsnoka a hátára véve hozta ki az aknamezőből. Ugyanez az ember egy vonatrobbanás alkalmával hőiesen viselkedett. Egy vagon lángolva égett és a tűzben kézigránátok, aknák robbantak kiszámíthatatlan időközönként. Hozzá volt kapcsolva egy másik vagon, amelyben menekültek utaztak. Gyereksírás és női segélykiáltás hallatszott belőle. Embereim készen álltak, hogy eltolják az égő vagontól, de szét kellett kapcsolni a két kocsit.

Aki megkísérli, meghalhat, ha pont, akkor robban egy töltet. A félénk emberke parancs nélkül odament, és lekasztotta az áttüzesedett kapcsolót.

A segélykérés és gyereksírás olyan mértékben motiválta, hogy minden mást feledve kényszert érzett a cselekvésre.

Véleményem szerint a bátorságra nevelésnek két fő iránya lehet:

- erősíteni kell a motivációt,
- csökkenteni kell a veszélyérzetet.

A motiváció erősítése.

Hosszú katonai szolgálatom tapasztalatai (háború, polgárháború jellegű forradalom) alapján az a vélemény alakult ki bennem, hogy a motiváció két részből tevődik össze. Egyik az alapmotiváció, másik a részmotivációk sokasága.

Az **alpmotiváció** koronként és azon belül a katonatársadalom rétegei szerint változhat. Az 1. világháború indulásakor többszörös túljelentkezéssel vonultak be az emberek katonának, hogy megbosszulják a trónörökösük meggyilkolását. Apám, a hivatásos tiszt vöröskatonaként harcolt, hogy elűzze a cseheket. 1940-ben lelkesen készültünk, hogy kiverjük a románokat Erdélyből, 1956-ban önként jelentkeztek tartalékosok az oroszok elleni harcra.

Az alpmotivációnak az egyszerű katona számára is világosnak, egyértelműnek kell lennie!

Az alpmotiváció hosszabb háború folyamán elhalványulhat, és átadhatja a

helyét egy időszerűbbnek. (Az 1. világháború harmadik vagy negyedik esztendejében már senkit sem motivált a trónörökös meggyilkolása).

Az alapmotiváción belül részmotivációk is működnek. Ezek némelyike ideig-óráig az alapmotiváció helyére is léphet, ha az elhalványul, vagy az egyszerű katona számára elvonttá válik.

Az alábbiakban megpróbálok felsorolni néhány részmotivációt. Bővebb kifejtésükre ebben a könyvben nincs hely.

Íme a részmotivációk:

- a parancsnok iránti vak bizalom,
- nemzedékek óta az emberekbe nevelt kötelességtudat,
- a harci közösség feladatának olykor az extázisig menő teljes átérzése (ez az önfeláldozásig menő csodákra is képes lehet),
- a fegyelem,
- a becsvágy, virtus,
- a segítségnyújtás belső kényszere,
- a bosszú és a gyűlölet,
- az elkeseredettség,
- a kivédhetetlen kényszer,
- az éhség,
- a rablási lehetőség.

A motivációk erősítésével párhuzamosan csökkenteni kell a katona veszélyérzetét.

Mikor csökken a veszélyérzet?

Akkor, ha erősebbnek érezzük magunkat az ellenségnél. A macskától nem félünk, mert sokkal erősebbnek érezzük magunkat. Pedig a macska is tigris a maga nagyságrendjében. Az igazi tigristől sem félünk, ha olyan fegyver van a kezünkben, amellyel biztonságosan le tudjuk lőni, vagy el tudjuk altatni.

Bele kell tehát plántálni a katona tudatába, hogy minden tekintetben **erősebb, mint az ellenség**. De nem elég csak a tudatába plántálni, hanem el kell érni, hogy a

gyakorlati kiképzés során is bizonyosságot szerezhessen erőfölényéről.

Anélkül, hogy a részletekbe bocsátkoznánk, szerintem az erőfölény érzetét a következő eszközökkel lehet elérni:

Kiváló **személyi fegyvert** kell a katona kezébe adni. Olyat, amelyik könnyebb, pontosabb, hatékonyabb, mint az ellenségé.

Lőszert és más anyagi eszközöket nem kímélve meg kell tanítani a katonát **harc eszközei mesteri kezelésére** akár nappal, akár éjjel.

Olyan **hatékony támogató eszközöket** kell biztosítani, amelyek védelemben megakadályozzák, hogy az ellenség elérje saját állásainkat, támadásban pedig lehetővé teszik, hogy csapataink minimális veszteséggel foglalják el az ellenség állásait.

A katona **fizikai erőnlétét** olyan szinten kell tartani, hogy mind a megpróbáltatások elviselésében, mind a fölmerülő akadályok leküzdésében, mind pedig az ember az ember elleni harcban fölülmúlja az ellenséget.

Képessé kell tenni a katonát arra, hogy **harcfeladatát bármilyen helyzetben**, terepen, időjárási viszonyok között és napszakban az ellenségnél jobban oldja meg, és számára ismeretlen helyzetben is fölhaladja magát. Ezért a kiképzés során a legkülönbözőbb helyzetek elé kell állítani, hogy majd a harcban minél kevesebbszer lepődjék meg, ha ismeretlen dologba ütközik.

Föl kell készíteni a katonát, hogy gondolkodó és cselekvőképességét olyan, **idegekre nehezedő ellenséges behatások** közepette is megőrizze, amelyeknek elhárítására semmit sem tud tenni (pergőtűz, bombázás stb.).

Az automatizmusig menően **bele kell sulykolni** a katonába mindazt, amit a harc közben tennie kell, és annak minden lehetséges változatát. Stb., stb.

Mint a fentiekből látjuk a katona bátorra tételének, van egy erkölcsi nevelési és egy kiképzési ága.

A továbbiakban a többi katonai erénnyel csak röviden szándékozom foglalkozni.

A fegyelmezetttség.

A Horthy-korszak Szolgálati szabályzata a fegyelmet az engedelmesség oldaláról közelítette meg, amikor kimondta, hogy az a **föltétlen engedelmesség kötelezettsége**, amellyel az alárendelt előjárójának, az alattos feljebbvalójának tartozik.

A Néphadsereg első önálló Szolgálati szabályzata jogi definíciót ad, amelynek a lényege azonos a régivel.

A fegyelem azonban nem egyedül csak engedelmesség, hanem magába foglalja a harcban gyakran elkerülhetetlen nélkülözések és megpróbáltatások zokszó nélküli elviselését, az egyéni szükségletek alárendelését a kapott feladatnak, a pontosságot és a szolgálati rend betartását is. Jelenti továbbá azt is, hogy az előjáró parancsát ellenőrizhetetlen körülmények között is pontosan végrehajtsák. Ennek különösen nagy jelentősége van korszerű harcban, amikor a katonák laza harcrendben, önállóan tevékenykednek.

A fegyelem egyik eleme az előjáró rosszállásától való félelem is. 2400 évvel ezelőtt Xenophon írt az Anabazisban egy alvezéréről, akinek a fegyelmezési elve az, hogy a katona jobban féljen a parancsnokától, mint az ellenségtől.

Itt kell írni az **ENGEDELMESSÉG REFLEXÉRŐL** is, ami abban áll, hogy a katona a parancsot hallva azt úgy hajtsa végre, mint ahogy a szemét önkéntelenül lehunyja, ha felé röpül valami. Ennek elérésére rengeteget kell gyakoroltatni a katonával a parancs vételét és annak azonnali végrehajtását, egyre nehezebb és veszélyesebb körülmények között. Ezt úgy bele kell sulykolni, hogy majd valódi életveszélyben se legyen képes mást tenni, mint a parancsot azonnal végrehajtani. E nélkül lehetetlen elvárni, hogy az "Előre!" vezényszóra fölugorjon, és rohamra menjen, akár ellenséges tűzben is. Ez pedig elengedhetetlen az ellenség leküzdéséhez.

A bajtársiasság.

Az ember "falka-lény", finomabban kifejezve társas lény. ősidőktől fogva mind a mai napig tartósan csak közösségben képes életben maradni. Éhen halnánk, ha nem mehetnénk az üzletbe ennilalóért, megfagynánk, ha nem vásárolhatnánk ruhát, cipőt. Azokat az árúkat pedig az emberi társadalom más tagjai állítják elő.

Az ember különböző szintű közösségekben él.

A katonai közösség az együttes erőfeszítéssel megoldott feladatok közös sikerélménye és az együtt átélt megpróbáltatások elszენvedése útján alakul bajtársi közösségé. Harcban a szakasz, a század, a zászlóalj harci közösségének összetartozása vérrel pecsételődik meg, és életre-halálra szól.

Kedves Olvasó, olyanok számára, akik nem voltak háborúban, talán a fentiek nagy szavaknak tűnnek - ám nem azok. Nincs a világon olyan kapocs, mint a harci közösség bajtársiassága.

Egy jó harci közösségben az egyén föloldódik. Magam is sokszor vettem észre, hogy a században gondolkodom. Én már nem is én vagyok, hanem a század egy része. A század vagyok. Nem XIV. Lajosi értelemben (l'état, c'est moi), hanem a történelem előtti, ősi falka örökségeként.

Abból, amikor az egyén föloldódik a harci közösségben, többször fakadnak önfeláldozó tettek. Ilyenkor a katona a harc hevében gondolkodás nélkül, automatikusan odadobja az életét, hogy a közösség elérje a célját. Talán valami ősi falkaösztön kényszeríti. Úgy tesz, mint a méh, ha ragadozó veszélyezteteti a kaptárt.

Két konkrét esetről tudok, amikor orosz katona a testével fogta föl az ellenséges géppuska tüzét. Biztos több eset is előfordult mindkét oldalon.

A megbízhatóság, bizalom.

A parancsnoknak biztosnak kell lennie abban, hogy parancsait ellenőrizhetetlen körülmények között is végrehajtják. (A kiküldött felderítők tényleg el is mennek oda, ahová küldték őket. Az aknát az éjszakában valóban letelepítik és a gyújtókészüléket is behelyezik stb.).

Ugyanakkor az alárendeltben is élnie kell a meggyőződésnek, hogy előljárója jól vezet, nem hagyja cserben és gondoskodik róla.

A határozottság, elszántság, keménység.

A fentiekből csak az utolsó szóval, a **keménységgel** szándékozom foglalkozni.

A szabályzatokban és a szakirodalomban kerülnek azt a kifejezést, hogy az ellenséget meg kell semmisíteni. A Néphadsereg első szabályzatai, amelyek szovjet

eredeti alapján készültek, még az ellenség **megsemmisítését** szabták feladatul. Az első önálló magyar Szolgálati szabályzat (készült 1968-tól 1974-ig) Oláh István altábornagy, akkori VKF utasítására már azt írja elő, hogy az ellenség **legyőzésének** legcélszerűbb módjait kell keresni. Így áll a legújabb szabályzatban is. Olvasni lehet még harcképtelenné tételről, kiiktatásról, likvidálásról is.

Ámde akárhogy is szépítjük a dolgot, a katonának, ahhoz hogy feladatát teljesítse nem egyszer **EMBERT KELL ÖLNIE!**

A keménység ezt jelenti.

Az ellenséggel közvetlen harcérintkezésbe kerülő katonát föl kell rá készíteni, hogy harcban embert kell ölnie, és pedig olyat, akire személyileg nem is haragszik. Meg kell tennie, mert a harcban a "vagy ő, vagy én" törvénye érvényes.

Ne is beszéljünk a mélységi felderítőkről, akik az elfogott ellenséges futárt kénytelenek egyszerűen **meggyilkolni** (nem löfegyverrel), hogy el ne árulhassa a hollétüket.

A tüzér és a repülő is embert öl, csak nekik nem kell az áldozatuk szemébe nézniük. Micsoda különbség!

Ez bizony kegyetlen dolog, de az ellenséget nem szabad kímélni, mert azzal saját magunknak és bajtársainknak ártunk.

Nos, hát ennyit kívántam a katonai erényekről papírra vetni.

X. b. A katonai szolgálat presztízse

A távoli múlt.

Gyermekkoromban a bélyegeken, a pénzekén igen gyakran lehetett uralkodók képét látni. Mindegyik valamilyen katonai egyenruhát viselt. Napóleon kora óta a festők is katonai egyenruhákban örökítették meg az uralkodókat. Az uralkodók ünnepeken is mindig katonai egyenruhában jelentek meg. Még az alkotmányos monarchiában élő angoloknál is. Ahol nő volt az uralkodó, ott a férje viselt valamilyen katonai egyenruhát.

Ferenc József, a császár és király hadseregének egyenruháját hordta uralkodói munkanapjain is.

A mi kormányzónk sem vetette le az admirálisi egyenruhát.

De egyenruhákat kreáltak maguknak a vezérek is, mint Hitler és Mussolini. Sőt Franco sem vált meg tisztii egyenruhájától.

Az előkelők mindig utánozták az uralkodót, az előkelőket a középrétegek, őket pedig a közemberek. Az egyenruha azokban az időkben a szürke tömegből kiemelt státust jelképezett.

A Horthy-korszakban ez folytatódott. Különös presztízse volt a honvéd, tisztii egyenruhának. A nyugdíjas tisztek is életük végéig viselték.

A katonai szolgálat beépülése a társadalomba.

Hosszú nemzedékeken át az általános hadkötelezettség következtében a férfilakosság túlnyomó többsége végigszolgált a három, majd később a két esztendejét. Szégyen volt a szolgálatból kimaradni, mert csak a "kripli"-ket mentették föl.

Nyugdíjas álláshoz (vasutas, postás, rendőr, csendőr, finánc stb.) csak az, juthatott, aki leszolgált a katonaidejét, és jó minősítést hozott onnan. De parádés kocsinak, hajdúnak, hivatalsegédnek vagy más bizalmi embernek is csak azt alkalmazták, aki volt már katona.

Az iskolákban is katonai rend uralkodott.

A katonai szellem átítatta az egész társadalmat.

Katonai előképzés.

Amikor a Trianoni békediktátum megtiltotta a legyőzötteknek az általános hadkötelezettséget, Magyarországon bevezették a leventemozgalmat, amely a fiatalság kötelező általános katonai előképzését jelentette.

A leventemozgalom az általános hadkötelezettség helyreállítása után is megmaradt, mint katonai előképzés. Így a hadseregbe már gyalogsági alapkiképzésben részesült, fegyelemre szoktatott fiatalok vonultak be.

A hazafias nevelés.

A Horthy-korszakban a hazafias nevelés alapját a trianoni gyalázat következményeinek fõlszámolása képezte. Az irredentizmus mélyen beleivódott az emberekbe. Minden bajunk, társadalmi nehézségünk okát Trianonban láttuk, és szilárdan hittük, hogy az elszakított országrészek visszaszerzése mindent helyre fog hozni.

Meg voltunk gyõződve annak a jelmondatnak az igazságáról, hogy: "Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország!"

Nap, mint nap hallottuk, hogy katonanemzet vagyunk, és a magyar a világ legjobb katonája.

Nemzedékünk ebben a szellemben nevelkedett az óvodától kezdve.

X. c. Honvédségünk erkölcsi értéke a háború küszöbén

Az erkölcsi érték alakulásának megértéséhez ismernünk kell a Honvédség rétegzõdését és az egyes rétegek gondolkodását.

A társadalom tagozódása bizonyos mértékig a hadseregben is tükrõzõdik. Háború elõtti Honvédségünkben is föllelhetõ volt ez a jelenség. Ennek megfelelõen kísérlem meg ábrázolni azt, amit és ahogyan én láttam.

A hivatásos tisztek.

Ezt ismerem a legjobban, mert magam is ebbe a csoportba tartoztam.

A hivatásos tisztek túlnyomó többsége birtokában volt a katonai erényeknek. Nem hallottam hogy a csapattisztek között gyáva akadt volna. A parancsnoki tartás annyira beléjük volt nevelve, hogy le tudták gyõzni a természetes félelmet.

Föltétlen hûségesek voltak az államfõhöz. Valami félig-meddig még feudális ragaszkodást éreztek iránta. Az én generációm különösen Horthyhoz kötõdött.

Magam is így gondolkoztam. Ha a jelenlétemben valaki becsmérlni merte volna Horthyt, arra gondolkodás nélkül kardot rántok.

Abban a korban az államfõ személyére esküdtünk föl. És ezt komolyan is vettük. Elképzelhetetlennek tartottuk a zászló elhagyását vagy éppen az átállást az

ellenséghez.

A hivatásos tisztek gyerekkoruk óta hazafias nevelésben részesültek. Át voltak hatva az irredentizmustól, a nacionalizmustól, sőt némelyek a sovinizmustól is. Ezek a fogalmak az elmúlt évtizedek alatt negatív értelmet kaptak, de mi akkor tisztának és szentnek tartottuk.

A hazafias érzésen kívül a hivatásos tisztek gyerekkoruktól fogva azt hallották szüleiktől és oktatóiktól, hogy bár csapataink az 1. világháború végén mindenütt idegen földön álltak, az otthonlapuló kommunisták fölbomlasztották a rendet, és nekik köszönhető a trianoni gyalázat. Így természetes, hogy az egész hivatásos tisztikar mélyen kommunista- és szovjetellenes volt.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a hivatásos tisztek egy része antiszemita volt. Ámde az nem terjedt túl a zsidózáson. A zsidótörvényeken azonban mégsem háborodtunk föl.

A háború utáni időkben szokásos volt a régi hivatásos tiszteket összességükben Horthy-fasisztának minősíteni. Jelentéktelen számban akadt közöttük nyilas is, de főleg a zászló iránti hűségüket és kommunistaellenességüket értelmezték fasizmusnak.

A háború küszöbén a hivatásos tisztek katonai képzettsége korszerű volt és megfelelt a követelményeknek. A háború alatti sikertelenségek túlnyomó többsége objektív okokra vezethető vissza, ahogy az majd a továbbiakból kitűnik.

A tartalékos tisztek.

Ők is gyerekkoruktól kezdve hazafias nevelésben részesültek. Kommunistaellenességben sem maradtak el nagyon a hivatásosoktól. Ám a kormányzóhoz kevésbé kötődtek, mint ők. Ennek megfelelően a zászló iránti hűségük sem volt olyan erős.

A tartalékos tisztek jelentős része a falusi tanítók közül került ki. Ezért jól meg tudták értetni magukat a legénységgel.

A tartalékos tisztek katonai képzettsége és gyakorlata természetesen elmaradt a hivatásosokétól, de a 30-as évek közepéből egyre korszerűbb kiképzésben részesültek.

A hivatásos tiszthelyettesek.

A híres jutasi iskola kiváló tiszthelyetteseket bocsátott ki. Szintjüknek megfelelően elsőrendű szakemberek voltak.

Zömmel a szegény, illetve a földnélküli parasztok rétegéből emelték ki Őket. Nyugdíjas állást és eredeti társadalmi helyzetükhöz viszonyítva magas egzisztenciát biztosítottak számukra. Érthető, hogy helyzetüket minden áron meg akarták tartani. Ennek érdekében kifogástalanul igyekeztek teljesíteni katonai kötelességüket.

A hivatásos tiszthelyettesek abszolút megbízható támaszai voltak a tiszteknek és rajtuk keresztül a fennálló társadalmi rendszernek.

Mivel a parasztság alsó rétegéből emelték ki őket jól tudtak a legénység nyelvén beszélni, amely akkor még zömmel parasztokból került ki.

A legénység.

A legénység összetétele nem volt egységes. Tükrözte a társadalom tagozódását. Ámde nem minden fegyvernemnél egyformán.

Ennek egyik oka az volt, hogy a legénységet adó köznép iskolázottsága sokkalta alacsonyabb szinten állt, mint ma, a másik pedig, hogy az országban a gépesítés és a technika alkalmazása kezdetleges állapotban volt. Ennek következtében egy-egy sorványon belül kevés olyan ember akadt, akinek az iskolázottsága meghaladta a 4-6 elemi, illetve, aki valamelyest is értett volna a technikához. Jóval kevesebb, mint amennyire szükség lett volna.

Ezért azután megindult a sorványok "kimazsolázása".

A tanultabbakat és technikailag képzettebbeket a repülőkhöz, híradókhöz, légvédelmiekhöz, páncélosokhoz, gépesített csapatokhoz, az iparosokat a műszakiakhoz, a lovagolni tudókat a huszárokhoz és a tüzérekhez osztották be.

A maradék ment a gyalogsághoz. Ott, akkor még analfabéta is akadt.

A gyalogságon belül tovább folyt a "kimazsolázás". Ott is kellettek írnokok, távbeszélők, géppuskások, aknavetősök páncéltörők, árkászok, egészségügyiek, tisztetek. A puskásszázad közkatónája a maradék maradéka lett.

Ettől a gyalogságtól követelték meg, hogy "a fegyvernemek királynéja" legyen. A gyalogosoknak kellett a harc súlyát viselniük. Hozzájuk kellett volna tehát a sorványok színe-javát kiválogatni.

A legénység ugyanazt a hazafias és irredenta nevelést kapta, mint az országban mindenki. Csakhogy ők nehezebben éltek, mint mi, akik vezettük őket. Nem kis részük mai fogalmak szerint nyomorúságban tengődött.

Ebből kifolyólag más volt a kötődésük azokhoz az eszmékhez, amelyeket mi tisztak abszolút igaznak, sőt szentnek tartottunk. A zászló iránti hűség számukra meglehetősen elvont fogalom volt. A kormányzó, akit mi legfelsőbb hadurunkként tiszteltünk, tőlük nagyon távol esett.

Hozzánk képest anyagilag is hátrányos helyzetben voltak. Mi, hivatásos tisztak és az alkalmazottként dolgozó tartalékosok is elvonulás esetén megkaptuk a fizetésünket és azon fölül **NAPI 4 pengő** pótdíjat. A legénység zömét képező parasztok és iparosok családjának **HAVI 5 pengő** segély járt.

Mi tisztak 25-ször többet kaptunk.

Ez a segélyezési rendszer az iparos katonák számára katasztrofális volt. Az utászokhoz bevonult ácsmestert a felesége nem tudta helyettesíteni, az 5 pengő pedig nem volt elég a család létéhez. A katonától viszont elvártuk, hogy teljesítse a kötelességét, miközben bizonytalan volt családja megélhetése felől.

A legénység kiképzése.

A legénység kiképzése általában megfelelt a követelményeknek, és a 30-as évek közepétől egyre javult. A korszerűtlen fegyverzet és főszerelés valamint az anyagi eszközökben való szegénység azonban sokszor hátráltatta, sőt hiányossá tette a kiképzést.

Egy példa:

Az utászok évenként 2-szer, esetleg háromszor mentek lövészetre. Egy lövészetén 3 belövést és 5 értékeltet lőttek. Ez egy évben 15 lövés. A katonai szolgálat ugyan kétesztendő volt, de a másodévesek jelentős részét elvezényelték a századoktól. A vezényelték többnyire lövészetén sem vettek részt. Azután leszereltek.

Néhány éves otthonlét után a tartalékos utász úgy vonult be, hogy életében 15-öt, a legjobb esetben 30-at lőtt, és azt is már régen. Ezzel a löni tudással kellett gyalogharcban is helytállnia.

Fegyverzet, fölszerelés.

Annak ellenére, hogy számos kiváló magyar haditechnikai találmány létezett (33 M hadihíd, rohamcsónak, üreges töltet stb.), honvédségünk fegyverzete és fölszerelése nem volt elég korszerű. A mi utászsorozatunk például a háború 5. évében még mindig az előző háborúból örökölt Mannlicher-puskával és Schwarzlose géppuskával vonult el a harctérre. Egyetlen egy géppisztolyunk volt mindössze. A szaporán tüzelő orosz géppisztolyosokkal szemben tehetetlenek voltunk.

A technikai elmaradottság visszahatott az erkölcsi értékre is, hiszen állandóan éreztük, hogy fegyvereink hatása eltörpül az ellenség fegyvereivel szemben.

Összességében.

Úgy gondolom, megállapíthatjuk, hogy a háború küszöbén Honvédségünk erkölcsi állapota megfelelt a követelményeknek. Mind a tiszteket, mind a legénységet egyaránt áthatotta a harci kedv. Készek voltunk, hogy harccal visszafoglaljuk elszakított területeinket.

X. d. Honvédségünk erkölcsi állapota a visszacsatolások és a hadbalépés idején

A bevonulások.

A bevonulások egy részében már katonaként jelen voltam.

Mámoros volt az első bevonulás a **Felvidékre** (1938. nov. elején). Nemcsak számunkra, a tömény hazafiságban és irredentizmusban nevelt tisztikar számára volt fölemelő érzés, hanem ujjongott az egész nemzet is az arisztokratától a napszámosig.

Nagy örömmel töltött el bennünket a magyarlakta területek visszatérése. Ám ugyanannyira, ha még nem jobban örültünk, hogy megpattant az **első láncszem a trianoni bilincsen!**

Nem volt hát hiábavaló a folyamatos tiltakozás a trianoni gyalázat ellen, és a

rengeteg erőfeszítés, hogy érvényét veszítse. Úgy éreztük, nem imádkoztuk hiába a Hiszekegyet minden munka, illetve tanítás előtt és után.

Mindenki boldog volt, és az arisztokratától a napszámosig mindenki a sorsának javulását várta.

Harmadéves ludovikásként vettem részt a kassai bevonuláson. Amikor díszmenetben elvonultunk a hadurunk, Horthy Miklós előtt, úgy éreztük, az ő parancsára a tűzbe is belerohannánk, hogy elűzzük a cseheket egészen az ezeréves határig.

Lehet mindezen mosolyogni, sőt gúnyolódni is, de az, aki nem élt abban a korban, és nem volt ott, talán sohasem tudja megérteni, mit éreztünk akkor. Számunkra, a lelkes fiatal tisztjelöltek számára az a tetet, lelket átbizsergető érzés akkor szent volt.

Bizony szent volt, még akkor is, ha később azt bizonygatták, hogy hibás politikát folytattunk.

Hasonlóan lelkesítő élményt jelentett **Kárpátalja** visszacsatolása is (1939. március közepén). Annál is inkább, mert ott hosszú darabon elértük az annyit emlegetett ezeréves országhatárt.

Ezen a bevonuláson személyesen nem vettem részt, de lelkesítő hatását teljesen átéreztem.

Honvédségünk nagy élménye volt az **erdélyi bevonulás** (1940. szept. elején). Fiatal hadnagyként, szakaszparancsnoki beosztásban vettem részt benne. Tábormoktól a honvédig áthatott bennünket a harci kedv és lelkesedés.

Amíg a politikai huzavonák folytak, mozgósított Honvédségünk fölvonult a román határra, és fölkészült, hogy ha a tárgyalások nem vezetnek eredményre, fegyverrel foglalja vissza Erdélyt.

Századunk rohamosztagába lelkesen jelentkeztek az emberek. 54 évvel később találkoztam egyik akkori katonámmal, aki elmondta, milyen büszke volt, hogy bevettem az osztágba.

Végigyalogoltunk Kolozsvárig. Utunk diadalmenet volt! Kolozsváron kemény díszmenetet "vágunk" a kormányzó előtt. Gyönyörű volt.

Azután határerődítés következett.

Itt talákoztam az első haj száltrepedésekkel erkölcsi állapotunk sikerélményeken nyugvó szilárd építményén.

Századparancsnokom engem bízott meg a legénység ügyes- bajos dolgainak intézésével. Ennek során láttam, milyen keveset segít például egy lakatos családján a havi 5 pengős segély.

A legénység lelkesen vett részt Észak-Erdély fölszabadításában, kész volt érte életét kockáztatva harcolni is. Ámde a tartalékosok Erdélyben már nyugtalankodni kezdtek. Úgy vélték, teljesítették a kötelességüket, tehát itt az ideje hazamenni, mert a család szűkölködik. Hiszen embereink nem kis hányada már részt vett valamennyi eddigi bevonulásban is, és a családok fölérték a tartalékaikat.

A katonák harci kedvét és bizakodó hangulatát azonban ezek a gondok még nem ingatták meg.

A **délvidéki bevonulás** már kisebb csetepatékkal járt, de az is sikerélményt hozott. Az ország ismét nagyobbodott.

A bevonulások hatása a Honvédség erkölcsi állapotára.

A bevonulások éve alatt a Honvédség egymást követő könnyű sikereket aratott úgyszólván harc nélkül. A katonatömegek tudatára ez kedvezően hatott. Katonáink erősebbnek érezték magukat a hazánkat körülvevő ellenséges szándékú országok katonáinál. Hisz trianoni ellenfeleink mindenütt kénytelenek voltak követeléseinknek engedni.

Mindez jelentősen emelte csapataink erkölcsi értékét.

Emellett azt is láttuk, hogy az ország területi gyarapítása a hathatós német segítség nélkül nem történhetett volna meg. Sokan egyenesen úgy gondolták, hogy tulajdonképpen a németek adták vissza elszakított területeink magyarlakta részét.

A tisztikar jelentős része csodálta a németek addigi villámháborús teljesítményeit, és hadvezetésüket zseniálisnak, csapataikat pedig verhetetlennek tartotta. Bár voltak olyanok is, akik szerint a német segítségnek meg kell majd fizetni az árát.

A hadbalépés és a háború kezdete.

A hadbalépéskor a Honvédség harci szelleme a bevonulások sikerélményeiből táplálkozott. A háború kezdetén kis erőket küldtünk a harctérre. Azoknak is csak a visszavonulóban levő ellenséget kellett követniük, de azért nem túl gyorsan, mert különben keményen visszacsaptak.

Veszteségeket már szenvedtek, de még mindig több volt a sikerélmény, mint a bánat.

Az erkölcsi állapot nem romlott.

A tisztek és a legénység között még megvolt az egyetértés.

X. e. A fordulat

A Don felé történő előnyomulás alatt csapataink erkölcsi állapota a folyamatos sikerek eredményeként jó volt, bár sokan már terhesnek érezték az évek óta tartó behívásokat és katonáskodást.

A Don védelme.

A Don elérésekor a szovjet erők keményen visszacsaptak, az addigi előnyomulás megállt, a sikerélmények megszűntek. Helyükbe a gyöngé élelmezés, az állásépítéshez szükséges anyag szűkös biztosítása, majd a dermesztő hideg lépett, amely a mi katonáinkra bénítólag hatott, az oroszokat azonban nem gátolta az aktív védelem folytatásában.

A Donnál merült föl először a katonában, hogy **"mit keresünk mi itt, hazánktól több mint 1000 kilométerre?"**.

A doni vereség.

Azután jött a katasztrófa, melynek nyomán a fenti kérdés, ordítóvá erősödött föl. Majd több mint, egy éves folyamatos visszavonulás következett. Ezalatt a katonába belerögződött, hogy **ha az orosz jön, gyorsan el kell tűnni**, mert megállítani úgysem lehet. Egyébként is, miért kell nekünk orosz területeket védeni oroszok ellenében?

Itt vált szét a tisztek és a legénység fölfogása.

Mi, tiszték ragaszkodtunk a belénk nevelt katonai erényekhez és a bolsevizmus elleni harchoz. Az ilyen eszmékkel nem terhelt legénység azonban egyszerűen csak haza akart már menni.

Objektív okok.

A doni vereséghez kívánok még néhány gondolatot fűzni.

Ősidőktől fogva a vesztes hadvezért kivégezték. Lefejezték, selyemzsinórt küldtek neki, vagy más módon büntették. A civilizáció beköszöntével ez megszűnt. Nálunk Jányt először csak mellőzték, de később ő sem kerülte el a sorsát. Több tízezernyi magyar katona pusztulásáért háborús bűnössé kiáltották ki, és kivégezték.

Nem vállalkozom, hogy minősítsem a 2. hadsereg parancsnokának tevékenységét. Nyilván követett el szakmai és vezetési hibákat, amelyekért elmarasztalás járt volna, de két dolgot nem szabad figyelmen kívül hagyni:

1. A 2. magyar hadsereg olyan feladatot kapott, amelyet lehetetlen volt teljesíteni. Annyira széles arcvonalat kellett védenie, hogy erejéből nem futotta hatni képes tartalékok képzésére. Fátyolszerű védelmét az ellenség ott és akkor törhette át, ahol és arra akarta. És ezt **LEHETETLEN volt megakadályozni.**
2. A Honvédség híradása korszerűtlen volt. Alapvetően a távbeszélőre és a hírvivőkre támaszkodott. A magasabb parancsnokságok ugyan rendelkeztek megfelelő rádiókkal, de a csapatok készülékei nem voltak hadihasználhatók. Az áttörést követő mozgó harcban a távbeszélő alig volt használható, a hírvivők pedig eltévedtek, vagy már nem találták a helyén a címzetteket. Így azután **a csapatok jelentős része vezetés nélkül maradt.** Mégis, jó bajtársi szellemű csapatrészeket rátermett, kezdeményező parancsnokok ki tudtak vezetni a bekerítésekből, sőt sikeres utóvédharcokat is vívtak. Az ilyen tiszteteket követték a katonák, mert bíztak bennük, hogy **hazavezetik** őket.

X. f. Erkölcsi állapotunk a Kárpátok előterében

Hadműveleti helyzet a Kárpátok előterében.

Az erkölcsi állapot alakulásának megértéséhez szükségesnek látszik, hogy nagy vonásokban ismerjük a hadműveleti helyzetet.

1944 tavaszán a frissen mozgósított 1. hadsereg fölvonult az Észak-keleti Kárpátok védelmére. Szervezete korszerű, fegyverzete és felszerelése a körülményekhez képest jó volt.

Az ezeréves határ védelme helyett azonban támadnia kellett. Kolomea vonaláig sikerült is visszaszorítani az ellenséget.

Ezután két hónapos álló védelem következett.

A védelem felépítése hasonlatos volt a donihoz, de talán még annál is rosszabb. A csapatok ismét olyan széles arcvonalat kaptak, hogy erőikből már nem futotta tartalékokra. A hadsereg arcvonalának északi fele a hegyek közül kijutva enyhén dombos terepre került. Fátyolszerű védelmét az ellenség viszonylag kis erővel is bárhol és bármikor képes volt áttörni. És ezt LEHETETLEN volt megakadályozni.

Az 1. hadsereg erői elegendőek voltak arra, hogy a Kárpátok rájuk eső szakaszán megfelelően lépcsőzött védelmet foglaljanak. Ámde a hegyek előtti könnyen járható terepen "szétkenve" erejüket, meghaladó feladatot kaptak. Emellett a hadsereget az eredetileg nem tervezett támadás is mintegy 15 000 fő összveszteséggel gyöngítette. A júliusi szovjet támadás ismét súlyos veszteségeket okozott. Egy egész hadosztály ment rá. Majd jött a román átállás, minek következtében egy másik hadosztályt Erdélybe vittek.

Így azután mire sor kerülhetett volna az 1. hadsereg eredeti feladatának a teljesítésére, a Kárpátok védelmére, csak megtépázott, leharcolt csapatok maradtak, amelyek arra már nem voltak képesek.

A júliusi szovjet támadás fő irányában a széles arcvonalon "szétkent" csapatok az áttörés után ugyanúgy vezetés nélkül maradtak, mint a Donnál, de itt nem volt tél, és talán több öntevékeny alegységparancsnok akadt, aki saját embereit és a hozzájuk

csapódott katonákat harccsoporttá összefogva utóvédharcot vívott.

Visszavonulásaink alkalmával azt tapasztaltam, hogy hadműveleti szinten a visszavonulásokat jól meg tudták szervezni és irányítani. A csapatkiképzésben azonban a szükségesnél kevesebb gondot fordítottunk a visszavonulás gyakorlására, és ezért lendült át a hátrálás olykor visszaözönlésbe.

Ebben a dologban talán a Harcászati szabályzat szemlélete is hibás volt. Több mint 60 oldalon tárgyalta a támadást, de csak 6 oldalt szentelt a visszavonulásnak. Ezzel szemben háborúnk 4 éve alatt csapataink csak másfél évet nyomultak előre, de annak, nagy részében is csak a visszavonuló ellenséget követve. A fennmaradó két és fél éven át kisebb megkapaszkodások kivételével folyamatosan hátráltunk.

A katonák kezdeti beállítottsága.

A kárpátok védelmére fölvonuló katonák tudatából már hiányzott a Donnál még folyton előbukkanó kérdés, hogy "mit keresünk itt?". Most tiszt és legénység egyaránt látta, hogy itt van az ellenség a határaink előtt, meg kell védeni a hazát.

Tiszt és legénység egyformán hitte is, hogy a Kárpátok vonalában meg is tudjuk állítani az oroszokat.

Ebben egységesek is voltunk, de hangsúly eltolódásokat már lehetett tapasztalni.

Nekünk hivatásos tiszteknek a "kenyerünk" volt a háború, nem fáradtunk bele, hiszen családunk anyagi biztonságban volt. Föltétlenül meg akartuk védeni a hazát, de nem egyszerűen az ellenség, hanem a kommunizmus ellen is. A mi tudatunkban a szovjetek győzelme a tarkólövést és a családunk pusztulását jelentette.

A tartalékos tisztek alapvetően egyetértettek velünk, de ék már belefáradtak a folytonos katonáskodásba, és a szabadfoglalkozásúakat családjuk helyzete is nyomasztotta.

A legénység a haza védelmében egyetértett tisztjeivel, ám az ő tudatukban a kommunista veszély nem jelentette a tarkólövést és a végpusztulást. Egyébként is nagyon belefáradtak a folytonos behívásokba. Azt sem értették, hogy miért kellett támadni és kijönni a biztonságot nyújtó hegyek közül.

Kedves Olvasó!

Gyakran lehet olvasni megfellebbezhetetlen megállapításokat olyanok tollából, akik nemcsak, hogy meg sem születtek még akkor, de még a szüleik is csak gyerekek voltak.

Több helyen is olvastam erről az időről olyasmit, hogy "ekkor már minden gondolkozó ember tudta, hogy elveszítettük a háborút"

Ne higgye el, hogy így volt, mert akkor több millió ember lett volna ebben a hazában, aki nem gondolkozik.

No persze az ország felső vezetői már tudták, és már tárgyaltak is a harcoló katonák feje fölött. Odalent azonban a katonák bíztak a Kárpátok áttörhetetlenségében.

Passzivitás.

Az emberek jelentős része már járt a Donnál, és magával hozta az oroszoktól való alapfélelmet.

Ez az álló védelem idején abban nyilvánult meg, hogy míg az oroszok aktív földi felderítést folytattak, nálunk ez igen gyengén működött. A kiküldött felderítő járőrök olykor csak az előjáró látótávolságán kívülre mentek, ott várakoztak, majd visszatérve jelentették, hogy nem találkoztak ellenséggel.

A passzivitás egy másik megnyilvánulása az ellenség aknavető fölényéből eredt.

Az álló védelem idején gyakori jelenség volt, hogy nehézfegyvereink jól megfigyelhető és "szemtelenül" mutatkozó célra sem tüzeltek.

Ha ugyanis valamelyik géppuskánk megpróbált "odapörkölni" egy sorozatot, válaszul az oroszok rögtön rázúdítottak néhány aknavető ütegössztüzet.

A katonák nagy része nem szokta meg az erdőt, és éjszaka erdőben félt. Ez azután oktalan lövöldözésre vezetett. Különösen az első időben az emberek éjjel erdőben csak akkor voltak nyugodtak, ha maguk között tudták közvetlen parancsnokukat.

A szovjet propaganda hatása.

A Kolomea előtt folyó álló védelem idején szovjet hangszórós kocsik és a röpcédulaszóró repülőgépek jelentek meg.

A propaganda fő iránya az volt, hogy megingassák a katonában a harc szükségességébe vetett hitét, és rábírják, hogy menjen át hozzájuk. Ez utóbbi célból bántatlanságot biztosító igazoló cédulákat szórtak le repülőgépről.

Szovjet források szerint propagandájuk hatására tömegesen mentek át hozzájuk magyar katonák. Arcvonalban levő csapattisztjeink azonban akkor minimálisnak mondták a szökevények számát. A hadsereg támadása során keletkezett 15 000 fős veszteségből közel 3500 az eltűnt. Azt már soha sem fogjuk megtudni, hány ment át ezekből önként, hány esett fogságba, és hány maradt holtan egy ismeretlen erdő mélyén.

Századom katonáival beszélgettem a propagandáról. Az ellenséghez semmiképpen sem akartak átmenni, mert félték a fogságtól. Arról az apák nemzedéke sok szörnyűséget beszélt el. Több esélyt láttak a hazajutásra, ha maradnak, és váltás után hazakerülnek.

Más volt azonban az arcvonalban levő katona helyzete. Nyomorúságos, sáros állásban kellett folyamatos életveszélyben kitartania és naponta többször átélni a halálfélelmet anélkül, hogy időnként leváltották volna pihenni, tisztálkodni. Ha ilyen körülmények között lelkileg eljutott odáig, hogy most már bármi is csak jobb lehet, mint ez az állapot, akkor két lehetősége maradt: vagy megszökik, vagy átmegy az ellenséghez, és vállalja a fogságot.

A szökésnek itt a Kárpátok előterében nem sok értelme volt. A katona a fő célját, hogy hazakerüljön a családjához, úgysem érhetne volna el, mert az otthoni rendezett viszonyok között egykettőre elfogják. Annak meg, hogy az ukrán hegyipásztorok között bujkáljon, nem volt értelme. Partizánságra pedig a magyar katonák akkor még csak elvétve gondoltak.

A tiszték és a legénység viszonya.

Mivel a két fő kérdésben, a haza megvédésében és a Kárpátok

áttörhetetlenségében tiszt és legénység egyetértett, a katonák követték tisztjeiket, és a parancsaikat is teljesítették. Ámbár csak bizonyos határig. Nem érvényesült már a Xenophonnál leírt elv. Itt a Kárpátok előterében a katona már jobban félt az ellenségtől, mint a parancsnokától.

Az, hogy követte a tisztjét, szó szerint értendő. Életveszélyes helyzetben még nem hagyta cserben, ment utána, de már csak utána, Még bízott benne.

Általában azonban ez a bizalom és engedelmesség csak a szervezetiileg összetartozó és már összekovácsolódott csapaton belül létezett. Utóvédharcban például előfordult, hogy csapatuktól elszakadt katonákat állítottam be a védelembe a sajátjaim közé. Rövid időn belül eltűntek.

Arcvonalbeliek és hátsóbb szervek.

Az arcvonalban egyre csökkent a katonák száma, a védelemben mind nagyobb hézagok keletkeztek. Elsősorban a gyalogság, de a tüzérség és a műszakiak sorai is folyamatosan ritkultak.

Viszont minél hátrébb ment az ember, egyre több és több katonával találkozott. A tüzérségi tűz hatótávolságán kívül remekül éltek a szép kárpáti hegyek között. Mintha csak üdülnének.

Ebben a jólétben azután a tudatuk is eltorzult. Úgy vélték, a háború az arcvonalban levők kizárólagos kötelessége. Az ő dolguk pedig csak annyi, hogy ha jön az orosz, gyorsan befogják a lovakat, és eltűnjenek.

Senki sem gondolt közülük arra, hogy ő is katona, és ha jön az orosz, fölvegye a harcot. Igaz nem is voltak erre kiképezve, és fölfegyverezve. Egyedül csak gyalogos, tüzér és műszaki törzsekről hallottam, hogy harcoltak a betört ellenség ellen.

Pedig a Magyar Honvédségnek soha sem lesz annyi katonája, hogy széles arcvonalon többlépcsős védelmet tudjon fölvenni. A kellően kiképzett, fölfegyverzett és begyakoroltatott ellátó és más hátsóbb szervek, le tudnák fékezni esetleg meg is állítani a betört ellenséget.

Az élőbbekben leírt torz szemlélet még század szinten is jelentkezett. Például egyik gyalogsági bevetésünk alkalmából kimaradt a vacsoránk. A főszakács azzal

védekezett, hogy ő kihozta, de az állásunkba már nem tudta fölhozni, mert nagyon lőttek. E szemlélet szerint a hősi halál és a sebesülés az arcvonalban harcolók kiváltsága lett volna.

Megkeményedés.

Amikor csapataink a Kárpátok előhegyei közé vonultak vissza a védelem megkeményedett. Azok a katonák, akik a Kárpátok előtti viszonylag lapos vidéken még hajlamosak voltak a pánikra, úgy érezték, hogy most már igazán a haza védelméről van szó.

Az egyszerű katona nem tudta, hogy pontosan hol húzódik az ezeréves határ, de azt gondolta, hogy ezek a hegyek már a hazához tartoznak, ezeket már meg kell védeni. Szívósan és vitézül harcolt.

Itt még rohamra lehetett vinni a katonát. Borsfay József főhadnagy például rohamra vezetve az 1. hegyi utászs századot, hogy visszafoglaljon egy ütegállást. Ez csak egy volt a sok eset közül.

A németekhez való viszony.

A doni visszavonulás során a magyar katonákat a németek elég sokszor megalázták, minek következtében a doni katonák tudatába németellenesség fészkelte be magát.

Az 1. hadseregnél ebben az időben nem észleltünk ilyen jelenséget, mert németekkel csak ritkán találkoztunk. Viszonyunk akkor is barátságos volt.

A román átállás hatása.

Maga a tény ott az Észak-keleti Kárpátok előterében az alacsonyabb szinten lévőket nem rendítette meg. Két okból:

1. A románok magatartása nem volt meglepő, hiszen az 1. világháború tapasztalatai alapján mindenki úgy ismerte őket, mint akik a kellő pillanatban mindig elárulják a szövetségeseiket.
2. A csapattiszteknek és embereiknek fogalmuk sem volt a romániai front összeomlásáról. Abban az illúzióban éltek, hogy az erdélyi német és magyar csapatok gyorsan megszállják a Déli Kárpátokat. Az Árpád-vonalat pedig

áttörhetetlennek gondolták.

Így azután ott lent a századok, zászlóaljok szintjén a katonák nap, mint nap nyugodtan teljesítették a kötelességüket.

X. g. Erkölcsi állapotunk Kárpátalja kiürítésekor

Csendes időszak.

A kárpátokba való visszahúzódás után mintegy 3 hetes csendes időszak következett. Az alsó szinteken levők teljes tájékozatlanságban tették a dolgukat. Azt gondolták, csapataink már a Déli Kárpátok gerincein állnak. A szovjet csapatok nem támadtak, ami erősítette az emberek hitét a Kárpátok áttörhetetlenségében.

Derült égből villámcsapás.

A kellemes állapotot derült égből lesújtó villámcsapásként zúzta szét az a hír, hogy az oroszok Debrecennél vannak, és századunk békehelyőrsége, Baja is elesett. Tisztet, legénységet egyformán megzavart a hír. Mi tisztet, attól tartottunk, hogy hadseregünk zsákba kerül.

A kormányzói kiáltvány hatása.

A kiáltványt rádióban olvasták föl. Műsorvevő rádió a csapatoknál nem volt, mert tranzistoros készülékek akkor még nem léteztek. Ezért az arcvonalban levő csapatok csak agyon áttételesen és hallomásból értesültek a kiáltványról. Híre járt, hogy hátul, a hadseregtörzsnél nagy vigasság tört ki. Az emberek naivul azt hitték, vége a háborúnak, az oroszok megállnak, a németek kivonulnak az országból, a magyar katonák pedig hazamennek.

Úgy hírelett, hogy a fegyvert le kell tenni az oroszok előtt. Ezt pedig nem akartuk. A tisztet azért nem, mert a tarkólövéstől féltek, a legénység pedig a fogságtól. Az emberek a tisztjeikre figyeltek, hiszen ők tudják az utat hazafelé, ők képesek hazavezetni a katonáikat.

Persze az arcvonalban levők közül voltak olyan tisztet, akik parancsnak tekintették a kormányzói kiáltványt, és csapatukkal együtt átmentek az oroszokhoz.

Mi ott az alsó szinteken így éltük meg az átállási kísérletet.

Kárpátalja föladása.

A visszavonulási parancsot tiszt és legénység megnyugvással vette tudomásul. A tisztek azért, mert tudták, hogy a katlanba jutás csak így kerülhető el, a legénység jelentős része pedig azt látta, hogy hazafelé vonulunk.

Nem tudom, ki szervezte csapataink kivonását, de kiváló munkát végzett. A Tiszavölgyi visszavonulást a felső katonai tanintézetekben tanítani kellene.

A gyalogság.

A visszavonulás alatt az a magyar gyalogság, amelynek állománya a sorványok maradékából került ki, mégis csak a fegyvernemek királynéjának bizonyult. Harcolt, menetelt, megint marcolt, megint menetelt nap, mint nap. A sárban levált az elnyűtt bakancsok talpa. Sokan mezitláb mentek, de menetek és harcoltak.

Közben a létszámuk egyre fogyott. Egyrészt a veszteségek, másrészt a szökések miatt.

Ezeknek a szökéseknek azonban nem becstelenség, vagy politikai megfontolás volt az oka. Egészen másról volt szó.

A legénység jelentős része arról a vidékről vonult be, amerre csapataink visszavonultak. Az emberek a falujuk közelében egyszerűen lemaradtak, civil ruhát szereztek, és hazamentek. Tettük érthető volt. Ha a hadsereg már nem védi meg a családjukat, nekik kell megtenniük.

Leválásuk jogilag szökés volt, amelyért halálbüntetés járt.

Az egyszerű ember azonban, akinek a tudatát nem terhelik elméletek, hamarabb fölismeri, hol a zászló iránti hűség határa. Ugyanazok a katonák szökdöstek meg, akik a Kárpátok vonalában vitézül küzdöttek. Akkor is a falujukért, földjükért, családjukért harcoltak a zászló alatt. A zászló azonban tovább ment, a szűkebb haza pedig itt maradt.

Átesküvés Szálasira.

Érdekes módon, az a körülmény, hogy Horthy helyett Szálasin lett a legfelsőbb hadúr, a hadsereg alsó szintjeit nem érintette. A tisztek örültek, hogy nem kellett az

oroszkok előtt letenni a fegyvert, a legénységtől pedig mind a két hadúr egyformán távol volt.

Egyébként nyilasokat a hadsereg hadműveleti területén senki sem látott.

Az átesküvés a Bodroglóközben történt. Nálunk a századtörzs meg az éppen kéznél lévő emberek esküdtek át minden érzelmi töltés nélkül. Jelentettem a megtörténtét, de soha senki sem ellenőrizte.

Csodavárás.

Sárospatak térségében tiszt is, legénység is úgy ítélte, hogy rajtunk már csak a csoda segíthet. Lábra kaptak hírek ősi jóslatokról, hogy a háborúnak akkor lesz vége, amikor egyetlen hónapban kétszer lesz holdtölte. 1944 novembere állítólag ilyen hónap volt. Amikor egyik jóslat nem vált be, jött egy másik. Volt, aki vallásos hittel hitte, hogy az Isten nem engedheti győzni az istentagadó bolsevikokat.

Azután fölbukkantak a német csodafegyverek. Valaki beszélt valakivel, akinek a valakije a csodafegyverek gyárában dolgozik. E mögött lehetett valami, mert mint utólag kiderült, a németek is gőzerővel dolgoztak az atomfegyveren.

Később hírek érkeztek a Németországban szervezés alatt álló 8 legkorszerűbben felszerelt magyar hungarista hadosztályról.

A katonák tovább harcoltak.

Ki ebben, ki abban hitt, illetve akart hinni, és csodák csodája harcoltunk tovább. Olyannyira, hogy a hadsereg megtépzott csapatait nem az ellenség nyomta hátra, hanem mindig a katlanba jutás elkerülése miatt vonult vissza.

Ez a körülmény arra enged következtetni, hogy az ellenség mindig északi és déli szomszédainknál nyert teret. Az 1. hadsereg csapatait nem tudta hátraszorítani.

Az igazság kedvéért el kell ismerni, hogy ez azért volt lehetséges, mert a hadsereg hegyek között védett, és főleg románokkal állt szemben, akiknél bátrabbnak, erősebbnek érezte magát.

X. h. A háború utolsó hónapjai

Az utolsó "csíknyi" Magyarország.

Az 1. hadsereg déli szárnyán még volt egy csíknyi Magyarország. Tornánál és a Rozsnyó alatti a Szilicei-fennsíkon a hadsereg megmaradt csapatai még keményen harcoltak azért a kis magyar területért, amelyet 1938-ban visszakaptunk.

Mint már írtam századunk felével több, mint egy hétig tartottuk a fennsík középső szakaszát a románokkal szemben. Ott már megszűnt az a föltétel nélküli kötődés, amelyet embereim részéről addig tapasztalhattam. Egy rohamvállalkozás alkalmával az ellenség géppuskatüzének hatására egyszerűen otthagytak.

Két hétre rá, amikor Budapest körülzárása is már közismertté vált, egy teljes szakaszom legénysége átment az ellenséghez. Fátyolszerű védelmükön ki-be járó agitátorok azt ígérték nekik, hogy rögtön hazamehetnek, hiszen Baja és környéke már régen szovjet kézen van. Elhitték.

A század megmaradt legénysége pedig a legényem útján megüzente, hogy ha gyalogsági harcba viszem őket, azonnal átmennek az ellenséghez.

Kiűzetés az országból.

A maradék ország elhagyásakor a szökések olyan méreteket öltöttek, hogy Rozsnyó föladásakor már az ezredparancsnokok között is volt olyan, aki beszüntette a harcot.

Ismét megindult egy nagy visszavonulás. Most a Garam völgye mentén nyugati irányba.

A magyar és német katonaság tömegesen csak vonult és vonult hátrafelé. Ennek a katonaságnak a zöme hadtáp és hátsó alakulatokból, szervekből állt. A csapatok már kétségbeejtően megfogyatkoztak, különösen nálunk magyaroknál. Tüzéreink még lőttek, gyalogságunk egy része még itt-ott harcolt. Ám már nem egy helyen a partizánokkal egyezkedett. Támadásra előnyomuló német csapatot még elvértve lehetett látni.

Magyarokat támadásra vinni már nem lehetett. Ha harcoltak, azt főleg a

fogságba esés elkerülésére tették. De talán valami tehetetlenségi erő, vagy megszokás is közrejátszott ebben.

Ott Szlovákiában a magyarok közül már mindenki úgy érezte, hogy elvesztették a háborút. Tiszt is, legénység is arra törekedett, hogy minél messzebb kerüljön az oroszoktól. Különben is az országból kiverve azt gondoltuk, hogy ebben a háborúban már semmi keresnivalónk sincs.

Beállt a "két pogány közt egy hazáért" állapot. **A fő cél pedig már a túlélés lett.**

A tisztek igyekeztek minél nyugatabbra kerülni. Abban reménykedtek, hogy így majd nyugati fogságban végzik a háborút. A csapat élén álló tisztek becsületére válik, hogy nem hagyták el embereiket, pedig könnyen megtehetnék volna. Az utolsó pillanatig velük maradtak, vállalva a számukra bizonytalan kimenetelű, sőt végzetesnek hitt fogságot.

A legénység szándéka árnyalatilag eltért a tisztekétől. Az egyszerű katonák fő törekvése az volt, hogy a háborút túlélve valahogy hazajussanak. Ehhez egy részük elszökött, civil ruhát szerzett és minden akadályon átvergődve hazament. Ez Szlovákiából nem volt könnyű dolog, ezért kevesen választották.

Az emberek egy kis része beállt a partizánok közé, ami bizony kockázatos volt. Hiszen ott is harcolni kellett, ha pedig egy partizánt elfogtak, azt kivégezték, őket azonban elsősorban eszmei indítékok vezérelték. Persze akadt olyan is, aki ez által a fogságot remélte elkerülni, és a már úgysem sokáig tartó háború után hazakerülni.

Mások tisztjeik vezetése alatt beszüntették a harcot. Így tettek a 24. hadosztály maradványai. Nekik szerencsájük volt, mert az oroszok átadták őket a debreceni kormánynak.

Az 1. hadsereg csapatai március elejére már egy éve álltak harcban. Két legyengült hadosztály meg egy hegyidandár és néhány önálló utász alakulat maradt belőlük.

Az utóbbiakat Nagy Gábor vezérőrnagy, az 1. hadsereg műszaki parancsnoka kivonta hátsóbb állások építésére. Ezáltal százak életét mentette meg, mert különben a

gyalogsági harcra alkalmatlan utászok óhatatlanul a védelem óriásira nőtt hézagaiban véreztek volna el.

Az utászok összekovácsolódott csapatok voltak, amelyek szoros belső bajtársi kötődésük folytán együtt maradtak.

Egyébként is csak Így részesültek szervezett ellátásban.

Hadseregőrzs csapatok nélkül.

A hadsereg csapatainak maradékait német vezetés alá helyezték, a törzset pedig március végén útba indították a maradék Magyarországra, Hévízre. Itt ismét elhangzott az ígéret, hogy beérkezik 8. hungarista hadosztály. Azokkal fogják Budapestet fölszabadítani. Voltak, akik elhitték.

Végül Ausztriába kellett áttelepülni. Útközben már tábornok (Nagy Gábor vezérőrnagy) is akadt, aki lemaradt, és inkább a fogságot választotta.

A hadseregőrzs maradványait 1944. április 4.-én Trofaiachban a németek lefegyverezték.

Kedves Olvasó, Kedves Fiatal Bajtársaim!

Könyvem végére értem. Ha végigolvastad, köszönöm a figyelmedet.

Tudom, hogy a műszaki szakmai fejezetekben leírt eszközöket és eljárásokat az azóta eltelt fél évszázad sok tekintetben túlhaladta, de ötleteket ma is lehet meríteni belőlük.

A könyvben leírt elvek többsége azonban ma is érvényes. Azokat mi is eleinktől örököltük. Kötelességemnek éreztem, hogy továbbadjam Nektek, hogy majd saját tapasztalataitokkal gazdagítva Ti is továbbadhassátok a következő nemzedékeknek.

Kérlek kedves Bajtárs, fordítsatok nagyobb gondot az aknatelepítésre, mint mi. Különösen az éjszakai telepítésre. Mi sajnos sokat mulasztottunk, ami sok katonánk életébe került.

Persze az aknaanyag ma már más, de az éjszaka, az eső, a sár és a senkiföldje ugyanaz, no meg az ember sem változott alapvetően.

A régi honvédség erkölcsi állapotának alakulásából is lehet sok mindent hasznosítani a katonák fölkészítésében. Talán kitűnik az írásomból, milyen fontosnak tartom a katonák tudatának alakításában az anyagi eszközökkel bőségesen alátámasztott kemény kiképzést.

Végül kedves Bajtárs kérlek, nézd meg a könyv utolsó képét, és gondolj kegyelettel és tisztelettel azokra a nehéz sorban, tanulatlanul felnőtt és kemény munkában elgyötrődött emberekre, akik családjukat magára hagyva, katonaként becsülettel helyálltak egy számukra nehezen fölfogható háborúban.